

**T.C.
SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN 2018 ORTAÖĞRETİM COĞRAFYA
DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN HARİTA BECERİLERİNİN
ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

**Deniz ÖZDİVRİK
Yüksek Lisans Tezi**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir ERGÜN**

Sivas-2022

**COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN 2018 ORTAÖĞRETİM COĞRAFYA
DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN HARİTA BECERİLERİNİN
ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Deniz ÖZDİVRİK

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Anabilim Dalı, Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlanmıştır.

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir ERGÜN

Sivas
2022

KABUL VE ONAY

Deniz ÖZDİVRİK' in hazırlamış olduğu “Coğrafya Öğretmenlerinin 2018 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programında Yer Alan Harita Becerilerinin Öğretimine İlişkin Görüşleri” başlıklı bu çalışma, 15.08.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bulunarak jürimiz tarafından, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı' nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hakan KOÇ (Jüri Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir ERGÜN (Danışman)

Prof. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../....

Unvanı, Adı ve Soyadı

Enstitü Müdürü

ETİK SÖZÜ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu (Yönerge)' nda belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tezin herhangi bir bölümünü, Cumhuriyet Üniversitesi veya bir başka üniversitede, bir başka tez çalışması olarak sunmadığımı; beyan ederim.

...../...../.....

Deniz ÖZDİVRİK

ÖNSÖZ

Bu çalışma coğrafya öğretmenlerinin 2018 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim programında yer alan harita becerilerinin öğretimine ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın en başından tamamlanmasına kadar her zaman bana destek olan, bana yol gösteren ve akademik anlamda bana örnek olan kıymetli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir ERGÜN' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca lisansüstü eğitimim sürecinde desteklerini esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Hakan KOÇ' a ve Doç. Dr. Selman ABLAK' a şükranlarımı sunuyorum.

Son olarak eğitim-öğretim hayatımda maddi ve manevi en büyük destekçim olan, varlıkları ile beni her daim ayakta tutan kıymetli annem ve babama, yoğun geçen çalışma sürecinde bana daima moral ve motivasyon sağlayarak beni her konuda destekleyen sevgili eşim Mustafa ÖZDİVRİK' e ve canım kızım H. Elisa ÖZDİVRİK' e çok teşekkür ederim.

ÖZET

ÖZDİVRİK, Deniz, Coğrafya Öğretmenlerinin 2018 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programında Yer Alan Harita Becerilerinin Öğretimine İlişkin Görüşleri Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2022.

Bu çalışmada coğrafya öğretmenlerinin 2018 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nda yer alan harita becerilerinin öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni ile yürütülen çalışmada verilerin analizinde betimsel içerik analizi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme aracı ile belirlenen ve Sivas il merkezinde görev yapan 50 katılımcının oluşturduğu çalışma grubuna veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan ve 10 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme katılımcılarla yüz yüze ve online gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda harita becerileri öğretiminin mekansal dağılışı algılama ve öğrenmelerin kalıcı olması açısından önemli olduğu, öğretim programının harita becerilerini yeterince kapsadığı, harita becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak okullarda akıllı tahta ve internet olanaklarının mevcut olduğu, ders kitaplarının yeterli içeriğe sahip olmakla birlikte eksikliklerin de olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca harita becerilerinin öğretiminde öğretmen ve ders kitaplarından kaynaklı eksikliklerin olduğu, öğrenci tutum ve davranışları ile hazırbulunuşlukları ile ilgili problemlerinde bulunduğu ulaşılan bulgulardandır. Bunun yanı sıra harita becerilerinin öğretiminde soru-cevap, online harita uygulamaları ile anlatım yöntem ve tekniklerin tercih edildiği, geleneksel ve çağdaş öğretim yöntemlerinin uygulandığı sınıf ortamlarının öğrenme açısından verimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular dikkate alınarak, coğrafya sınıflarının oluşturulması, teknolojinin daha etkin bir şekilde kullanılması ve öğretim sürecinde kullanılan yöntem-teknik çeşitliliğinin sağlanması önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Coğrafya, Öğretim Programı, Harita, Harita Becerileri, Beceri Öğretimi

ABSTRACT

ÖZDİVRİK, Deniz, Geography Teachers' Opinions on Teaching Map Skills in the 2018 Secondary Education Geography Curriculum Master's Thesis, Sivas, 2022.

In this study, it is aimed to examine the views of geography teachers working in secondary education institutions affiliated to the Sivas Provincial Directorate of National Education on the teaching of map skills in the curriculum of 2018 Secondary Education Geography Curriculum. For this purpose, descriptive content analysis method was used in the analysis of the data obtained by the interview technique. The study group of the research composes of 50 geography teachers working in Sivas city center in the 2021-2022 academic year as determined according to the convenience sampling method which is one of the purposeful sampling methods. In this study, which was carried out according to the qualitative research method, a semi-structured interview form consisting of 10 questions prepared with the help of expert view by the researcher was used. Content analysis and descriptive analysis techniques were used in the analysis of the data obtained from the participants. According to the results of the research, it has been concluded that geography teachers working in Sivas city center thinks that perceiving spatial distribution is important in the acquisition of map skills in the 2018 Secondary Education Geography Curriculum (SEGC) and the map skills in 2018 SEGC cover the curriculum sufficiently. It has been concluded that the existing facilities (smart board, EBA, wall maps, globe, Internet, documents, projections, atlas, models) are sufficient for the teachers at acquisition of map skills in the schools where the teachers are in duty, and although the textbooks have sufficient content, there are some deficiencies caused by the teachers. It has been concluded that there are problems in map knowledge due to the attitudes and behaviors of the students, and the mute map applications are mostly preferred for gaining map skills, an active classroom atmosphere is required for the permanent teaching of map skills, and the use of traditional-contemporary methods together is efficient.

Considering the research process and research results, it has been suggested to create geography classes, to use technology more effectively, and to ensure the diversity of methods-techniques used in the teaching process for researchers who will work on the subject.

Keywords: Geography, Curriculum, Map, MapSkills, SkillTeaching

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY

ETİK SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	4
1.1.1. Problem Cümlesi	5
1.1.2. Alt Problem Cümleleri	5
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Araştırma Sınırlılıkları	7
1.5. Tanımlar	8

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Coğrafya Öğretim Programı.....	9
2.2. Coğrafya Öğretiminde Beceriler	10
2.2.1. Coğrafi Gözlem Becerisi	11
2.2.2. Arazide Çalışma Becerisi	11
2.2.3. Coğrafi Sorgulama Becerisi	12
2.2.4. Zamanı Algılama Becerisi	13
2.2.5. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi	13
2.2.6. Tablo, Grafik ve Diyagram Hazırlama ve Yorumlama Becerisi.....	13

2.2.7. Kanıt Kullanma Becerisi	14
2.2.8. Harita Becerileri	14
2.3. Harita Nedir?	15
2.3.1. Harita Türleri	16
2.3.1.1. Kullanım Amaçlarına Göre Harita Türleri	16
2.3.1.2. Ölçeklerine Göre Haritalar	17
2.4. Haritalarda Bulunması Gereken Özellikler	18
2.5. Cumhuriyetin İlanından Günümüze Kadar Harita Becerilerin Öğretim Programlarındaki Tarihsel Süreci	19
2.5.1. 1924 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Harita Becerileri	19
2.5.2. 1938 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Harita Becerileri	20
2.5.3. 1942 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Harita Becerileri	20
2.5.4. 1957 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Harita Becerileri	22
2.5.5. 1971 Coğrafya Dersi Öğretimi ve Harita Becerileri	23
2.5.6. 1973 Coğrafya Dersi Öğretimi ve Harita Becerileri	25
2.5.7. 1982 Coğrafya Dersi Geçici Öğretim Programı ve Harita Becerileri	28
2.5.8. 1983 Coğrafya Dersi Öğretimi ve Harita Becerileri	31
2.5.9. 1992 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Harita Becerileri	34
2.5.10. 2005 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretimi ve Harita Becerileri	36
2.5.11. 2018 Yılı Coğrafya Dersi Öğretimi ve Harita Beceriler	38
2.6. İlgili Araştırmalar	40

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli ve Deseni	43
3.2. Çalışma Grubu	43
3.2.1. Katılımcıların yaş gruplarına göre durumları	44
3.3. Veri Toplama Araçları	46
3.4. Veri Toplama Süreci	47
3.5. Verilerin Analizi	47
3.6. Geçerlik, Güvenirlik ve İnandırıcılık	48

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	49
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	50
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	52
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	53
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	56
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	56
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	58
4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	60
4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	63
4.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	64

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA.....	71
EKLER.....	78
EK-1 Etik Kurul Kararı.....	78
EK-2 Araştırma İzni.....	79
EK-3 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	81

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1 . Haritaların sınıflandırılması	16
Tablo 2. 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğrenme alanı ve sınıf seviyelerine göre dağılımı.	39
Tablo 3. Katılımcı öğretmenlerin cinsiyete göre durumları.....	44
Tablo 4. Katılımcıların yaş gruplarına göre durumları	44
Tablo 5. Katılımcıların mezun olunan programlara göre durumlar	45
Tablo 6. Katılımcıların meslekte çalışma süreleri durumları.....	46
Tablo 7. 1. soruya katılımcıların verdiği cevaplar	49
Tablo 8. 2. soruya katılımcıların verdiği cevaplar	51
Tablo 9. 3. soruya katılımcıların verdiği cevaplar	52
Tablo 10. 4. sorunun birinci sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevaplar	54
Tablo 11. 4. Sorunun ikinci sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevaplar	55
Tablo 12. 5. Soruya katılımcıların verdiği cevaplar.....	56
Tablo 13. Katılımcıların 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretiminde eksiklikler olup olmadığı ile ilgili görüşleri.....	57
Tablo 14. Katılımcılara göre harita becerilerinin öğretimindeki eksikliklerin nedenleri.	57
Tablo 15. Katılımcıların 7. sorunun birinci sorusuna vermiş oldukları cevaplar.....	59
Tablo 16. Katılımcıların 7. sorunun ikinci sorusuna vermiş oldukları cevaplar.	60
Tablo 17. Katılımcıların 8. sorunun birinci sorusuna vermiş oldukları cevaplar.....	61
Tablo 18. Katılımcıların 8. sorunun ikinci sorusuna vermiş oldukları cevaplar.	62
Tablo 19. 9. soruya katılımcıların verdiği cevaplar	63
Tablo 20. 10. soruya katılımcıların verdiği cevaplar	64

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılım grafiği (%).	44
Şekil 2. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılım grafiği.	45
Şekil 3. Katılımcıların mezun oldukları eğitim programları göre dağılım grafiği.	45
Şekil 4. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılım grafiği.	46

KISALTMALAR

CDÖP	: Coğrafya Dersi Öğretim programı
OCDÖP	: Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Coğrafya, insan ve mekânı iç içe gören; tüm olay, olgu ve faaliyetleri mekânsal perspektiften okuyan; insan-mekân etkileşiminin ortaya çıkardığı sonuçların neler olduğunu anlamaya, yorumlamaya ve açıklamaya çalışan sosyal bir disiplindir (Bilgili ve Kocalar, 2020).

Coğrafya; yeryüzünü veya onun bir parçasını tabii, beşerî ve ekonomik özellikleriyle tanıtan, bu özellikleri belirleyen olayların nedenlerini, dağılışı ve sonuçlarını ortaya koyan, insanlarla olan karşılıklı ilişkileri açıklayan bilimdir (Erinç, 1997:10).

Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı gibi coğrafya biliminin temelini insan-doğa arasındaki ilişki oluşturmaktadır. İnsan, dünyaya gelişinden günümüze kadar doğayla iç içe olmuş ve sürekli doğayla etkileşime girmiştir.

Coğrafya eğitimi ile bireyler, dünyadaki diğer insanlarla olan bağlantıları ve mekânla olan ilişkileri daha iyi fark ederler. Ayrıca bu ilişkiler kapsamında kişilerin ve toplumların mekân ve etkileşimde oldukları dünyanın neresinde olduğunu anlamasına yardımcı olan bilgi, kavram ve temelleri daha iyi algırlarlar (Gümüşçü ve Balcıoğulları, 2005: 176).

İnsanların coğrafi becerileri kazanmış olması, doğayla daha etkili bir biçimde mücadeleyle girmesine olanak sağladığı gibi doğa üzerinde gerçekleştireceği beşeri faaliyetler üzerinde de önemli kolaylıklar sağlayacaktır. Bu noktada konuyla ilgili olarak coğrafi becerilerin öğretiminin ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2018' de yayınladığı ortaöğretim coğrafya öğretim programı (OCDÖP)' nda sekiz coğrafi beceriye yer verilmektedir. Bu beceriler; coğrafi gözlem, arazide çalışma, coğrafi sorgulama, zamanı algılama, değişim ve sürekliliği algılama, harita becerileri, tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama, kanıt kullanma becerileridir. Coğrafi beceriler içerisinde büyük öneme sahip becerilerden biri de harita becerileridir.

Harita becerileri öğrencilerin mekânı doğru tanımaları, tanıdıkları mekândan doğru şekilde yararlanmaları, olumsuzluklara karşı tedbirler almaları konusunda

bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır. Harita becerilerinin öğretilmesinin amacı insanların yaşadığı çevreyi doğru bir şekilde tanımasını ve yorumlamasını sağlamaktır.

Coğrafya alanında meydana gelen ilerlemeler harita ile bağlantılıdır. Nasıl ki deniz yolculuklarının gerçekleşmesinde bireysel gayretler ve teknolojik gelişmeler etkili olmuşsa Dünya haritaları da bu deniz yolculukları çağının ortaya koymuş olduğu en önemli sonuçları arasında yer almaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2000: 57). Dolayısıyla haritaları anlamak ancak harita becerilerine sahip olmakla ve bu materyalleri amacına uygun biçimde kullanmakla mümkündür. Bundan dolayı coğrafya öğretim programlarında harita becerilerinin yer alması önem arz etmektedir.

Araştıran sorgulayan ve Dünya'yı çağın gereksinimlerine göre yorumlayabilen bireylerin yetiştirilmesi ülkelerin geleceği açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle devletler öğretim programlarını ve bu programlarda yer alan dersleri çağın gereksinimlerine göre sürekli revize ederler. Coğrafya öğretim programları da 1924 yılından günümüze kadar sürekli revize edilmiştir. İlk defa 1924 yılında uygulanmaya başlanan coğrafya öğretim programlarında 1938, 1942, 1957, 1971, 1973, 1982, 1983, 1992, 2005 yıllarında değişiklikler yapılmış en son değişiklik ise halen yürürlükte olan 2018 öğretim programı ile gerçekleştirilmiştir. MEB Tebliğler Dergisi'nden yararlanılarak bahsi geçen coğrafya öğretim programları kısaca şu şekilde açıklanabilir:

“1924 ve 1934 CDÖP’ den sonra 1941 yılında gerçekleştirilen 1. Türk Coğrafya Kongresi’ nde alınan kararlar doğrultusunda içerik ve konuların sıralanışı bir plan dahilinde düzenlenen 1942 programı hazırlanmıştır. 1957 CDÖP’ e Türkiye’ nin coğrafi özelliklerini ülke ve bölge ölçeğinde öğretecek şekilde yeni bir içerik ve metod eklenmiştir. 1950’ lere kadar uygulanan coğrafya dersi öğretim programları derslerde öğretilen konular listesinin hazırlanması şeklinde yer almıştır. 1950’ li yıllardan sonra geliştirilen öğretim programları tasarım ve programda yer alan öğeler açısından önceki programlara göre farklılıklar göstermektedir. 1971 taslak öğretim programında ilk defa coğrafya dersinin amaçlarına yer verilmiş, 1973 programında önceki programda yer alan coğrafya dersleri için genel amaçların yanı sıra ilk defa ayrı ayrı amaçlara ve dersin değerlendirilmesi yönünde tavsiyelere yer verilmiştir. 1982 geçici öğretim programında coğrafya dersinin genel amaçları 9 maddeden oluşurken önceki programda yer bazı üniteler bu programdan çıkarılarak sadeleştirme yapılmış, 1983 CDÖP’ de ise önceki programda yer alan amaçların sayısı ve kapsamı artırılırken 1992 öğretim programı 1983 CDÖP’ ün tekrarı şeklinde hiç bir değişiklik yapılmadan hazırlanmıştır. MEB tarafından yürütülen program geliştirme çalışmalarında program tasarım yaklaşımları ile öğeleri açısından öğretim programlarına yansıtacak biçimde önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsam da 2005 CDÖP gerek program tasarımı yaklaşımı

gerekse program öğeleri açısından modern anlamda ilk program olarak kabul edilmelidir. Bu programda ilk kez tüm öğeler ve bunlar arasındaki ilişkiler bütünü detaylı olarak ele alınacak şekilde geliştirilmiştir.” (Demiralp, 2017: 523-524).

2005 CDÖP, 2010, 2011 ve 2014 tarihlerinde üç farklı revizyon geçirmiştir. Bunlardan 2010 ve 2011 revizyonları bazı kazanım ifadelerinin ve kazanım numaralarının değiştirilmesi şeklinde olan küçük çaplı değişiklikler olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında gerçekleşen revizyon ise diğerlerine göre daha büyük ölçekli olmuştur. 2005 OCDÖP, 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’ nca değerlendirilerek yenilenen programlar, 18 Temmuz 2017 tarihinde gerçekleştirilen basın toplantısında kamuoyu ile paylaşılmıştır. Yenilenen programlar Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 17/07/2017 tarihli 84 nolu kararıyla 2017-2018 eğitim öğretim yılında 1., 5.ve 9. sınıflarda, 2018-2019 eğitim öğretim yılında ise tüm sınıflar ve tüm derslerde olmak üzere uygulanmaya konulmuştur (TTKB, 2018). Bu çerçevede coğrafya dersinin konuları mümkün olduğunca zenginleştirilmiş eğitim ortamlarında, öğrenciyi merkeze alan çeşitli yaklaşım, yöntem ve tekniklerle öğretilmesi önem arz etmektedir (Sönmez, 2021: 253). Bu açıdan öğretim programları yol gösterici olmaktadır. Öğretim programı öğrencilere kazandırmayı hedeflediği becerilerle bireysel, toplumsal ve dünya ölçeğinde değişim ve gelişimlere uygun olarak gelişimin gerekliliğini ortaya koyar (Tuna ve İncekara, 2010: 263). Öğrenmenin hayat boyu süreklilik göstermesine bağlı olarak; coğrafi bilincin gelişiminde ve becerilerin gerçekleşmesinde öğrencinin bireysel yaşamda ve toplum içinde hayata daha sağlam bakabilmesi amaçlanır.

2005 CDÖP’ de öğrencilere kazandırılması gereken beceriler ayrı bir başlık halinde yer almaktadır. Beceri, öğrenme ortamlarında öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesine göre zihinsel ve davranışsal çabaları sonunda bir işi yapabilecek düzeye ulaşmasıdır. (MEB, 2005: 174).

2018 OCDÖP’ de içerisinde yer alan coğrafi beceriler, Ünlü (2011) ile Bozyiğit ve Akça (2017) tarafından ana hatları ile “Coğrafya dersi öğretim süreci boyunca öğrencilerde kazandırılması ve geliştirilmesi amaçlanan kabiliyetler” olarak tanımlanmaktadır. 2018 OCDÖP’ ü incelediğimizde öğrencilerin yaşamları boyunca kullanabilecekleri coğrafi becerilerin yer aldığını görmekteyiz. Bu becerilerden biri de harita becerileridir. Harita becerileri şunları içerir: Harita üzerinde konum belirleme,

harita üzerine bilgi aktarma, amacına uygun harita seçme, haritalardan yararlanarak hesaplamalar yapma, mekânsal dağılışı algılama, haritayı doğru şekilde yorumlama, taslak haritalar oluşturma. Bununla birlikte küre ve atlas kullanma becerisi de coğrafi beceriler içerisinde yer alıp küre ve atlas kullanma becerisi, ilköğretim programlarında kazandırılan coğrafi beceriler içerisinde yer almaktadır (MEB, 2018).

Coğrafi becerilerden biri olan harita becerileri gerek arazi çalışmalarında gerekse eğitim öğretim ortamında coğrafi olay ve olguların dağılışlarını açıklamada haritaları doğru bir biçimde kullanabilmeyi sağlar. Harita becerisi sembolleri anlama ve yorumlama becerisi, profil çıkarma becerisi, yön bulma becerisi, uzaklık, alan ve eğim ölçme becerisi, konum ve koordinat belirleme becerisi, ölçek kullanma becerisi, taslak harita oluşturma ve fiziksel özellikleri tanımlama becerisi, harita okuma ve yorumlama becerisidir (Mcclure, 1992: 102-110). Bu açıdan bakıldığında eğitim-öğretim faaliyetlerinde harita becerilerine sahip bireyler yetiştirilmesi ve bu beceriyi günlük hayata aktarmaları için çalışmalar yapılmalıdır.

Harita becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında coğrafya öğretmenlerinin sağladıkları katkı oldukça önemlidir. Bu branş öğretmenlerinde coğrafi becerilere yönelik tutumları harita becerilerinin kazandırılmasında rol oynayan önemli etkenlerdendir. Bu çalışma ile coğrafya öğretmenlerinin OCDÖP’ de yer alan harita becerilerini öğrencilere kazandırılması konusunda ki görüşleri ele alınmıştır.

1.1.Problem Durumu

Coğrafya biliminin amacı Dünya’ yı ve ülkemizi tanımak, ülkemizin kalkınmasında sevecek sorumluluk alma duygusunu geliştirmektir. Bu konuda Stolman’da (1991) “*Öğrencilerin kendi çevrelerini, daha uzak yerleri, farklı kültürleri ve yaşam tarzları ile coğrafi konuları anlamalarına bağlıdır.*” şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir. Ülkemizde de OCDÖP’ ü incelediğimizde bu doğrultuda çalışmaların yer aldığını görmekteyiz. Çalışmalarının tümünde kalıcı ve etkin öğrenmelerin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesi adına çeşitli yöntem, teknik ve materyaller işe koşulmaktadır. Coğrafya öğretiminde de çeşitli öğrenme ortamlarında materyaller kullanılmaktadır. Haritalar da bu materyallerden biridir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte son zamanlarda harita kullanımı daha da önem kazanmıştır. Fakat haritaları etkili bir biçimde kullanmak, haritaların vermek istediği bilgileri doğru algılayabilmek için harita becerilerine sahip olmak gerekmektedir.

Öğretim programları incelendiğinde harita becerilerinin farklı eğitim kademelerinde farklı derslerin öğretim programları içerisinde yer aldığı görülür. Harita becerileri Türk Eğitim Sistemi içerisinde ilkokullarda hayat bilgisi, sosyal bilgiler, ortaokullarda yine sosyal bilgiler ve lisede coğrafya dersleri olarak yer almaktadır. Harita becerilerinin öğretim programlarında eğitim kademelerinin ilk yıllarından itibaren yer alması bu becerilerin öğretiminin çok önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerde bu becerilerin öğretiminde büyük role sahiptir. Bu nedenle böyle bir araştırmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Araştırmada coğrafya öğretmenlerinin 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretimi ve öğretim sürecinde öğrenci ve öğretmenlerin yaşadığı durumları incelemek amaçlanmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “Coğrafya öğretmenlerinin 2018 Ortaöğretim Coğrafya Öğretim Programında yer alan harita becerilerinin öğretimine yönelik görüşleri nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

1.1.2. Alt Problem Cümleleri

Yukarıda belirtilen problem cümlesinden yola çıkılarak bu çalışmanın alt problemleri ise şu şekilde oluşturulmuştur:

1. Coğrafya öğretmenlerine göre harita becerilerinin öğretimi niçin önemlidir?
2. Coğrafya öğretmenlerine göre 2018 OCDÖP’ de hangi harita becerileri yer almaktadır?
3. Coğrafya öğretmenlerinin görüşlerine göre 2018 OCDÖP harita becerilerini yeterince kapsıyor mu?
4. Coğrafya öğretmenlerinin görev yaptığı okullar mevcut harita becerilerinin kazandırılmasında yeterli olanaklara sahip midir?
5. Ders kitapları ve öğretmen görüşlerine göre harita becerilerinin kazandırılmasında yeterli içeriğe sahip midir?
6. 2018 CDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretiminde meydana gelen eksikliklerin kaynakları nelerdir?

7. Coğrafya öğretiminde harita becerileri öğretiminde karşılaştıkları problemler ve problemlerin kaynakları nelerdir? Bu problemlerin çözümü için coğrafya öğretmenleri ne gibi çalışmalar yapmaktadırlar?
8. Coğrafya öğretmenlerinin harita becerilerinin kazandırılmasında kullandıkları yöntem ve teknikleri ile bu teknikleri tercih etmelerinin sebepleri nelerdir?
9. Coğrafya öğretmenlerine göre harita becerilerinin kalıcı bir şekilde öğretimi için sınıf atmosferinin ne şekilde olması gerekmektedir?
10. Coğrafya öğretmenlerine göre geleneksel ve çağdaş öğretim yöntemlerinden hangisi harita becerilerinin kazandırılmasında daha verimlidir?

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı lise düzeyinde görev yapan coğrafya öğretmenlerinin 2018 OCDÖP' de yer verilen harita becerilerinin öğretimine ilişkin görüşlerini araştırmaktır. Coğrafya öğretiminde harita becerilerinin kazandırılması ayrı bir öneme sahiptir. Bu çalışma sonucunda harita becerilerinin kazandırılmasında ne gibi aksaklıkların bulunduğu, bu aksaklıkların kaynaklarının neler olduğu ve harita becerilerinin ne şekilde öğrencilere aktarıldığı, coğrafya öğretim programında yer alan kazanımların harita becerileri öğretimi açısından ne düzeyde kapsayıcı olduğu sonucuna ulaşılması hedeflenmektedir.

1.3.Araştırmanın Önemi

Günümüzde insanlar gelişen ve değişen yaşam şartlarına ayak uydurmak için kendilerini sürekli yenilemek zorundadır. Toplumsal olarak güçlü bireyler yetiştirmek, gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurmak için ise eğitim toplumların yönlendirilmesinde ve geliştirilmesindeki en önemli unsurdur. Toplumların kendilerini geliştirebilmesi ise öncelikli olarak yaşadığı çevrenin özelliklerini bilmek ve bu çevrenin olanaklarını kullanması ile gerçekleştirilebilir. İnsanlar yaşadıkları mekanları ancak tanıyabildikleri kadar anlamlandırır. Coğrafya dersi de günümüz dünyasında daha iyi bir geleceğin sağlanması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Coğrafya öğretiminin amacı yaşanılan mekan ve dünyayı tanıtmak yer küre üzerindeki benzerlik ve farklılıkların sebeplerini ve sonuçlarını değerlendirmeyi öğretmektir (Akengin, 2008: 3).

Coğrafya dersi öğretiminin temelinde haritalar önemli bir yere sahiptir. Haritalar, doğal ve beşerî olayların ve nesnelerin dağılışını ve bunların mekanla olan bağlantısını açıklayan en önemli araçlardır. İlköğretimden yükseköğretime kadar eğitimin her kademesinde bulunan öğrencilerin olgu, olay ve objelerin dağılışındaki farklılıkları anlayıp yorumlayabilmesi harita becerilerine sahip olmasına bağlıdır (Koç, 2008: 20). Bu becerinin öğrencilere kazandırılmasında coğrafya dersi büyük bir öneme sahiptir. Coğrafi beceriler; harita oluşturmada ve yorumlamada öğrencilerin coğrafi olay, olgu ve özelliklere coğrafi olarak bakmasını sağlar. Coğrafi beceriler içerisinde yer alan harita becerilerinin aktarılmasında öncelikle görev öğretmenlere düşmektedir. Bu nedenle harita becerilerinin öğretiminde coğrafya öğretmenlerinin harita becerilerine yönelik görüşleri önem arz etmektedir. Burada öne çıkan önemli hususlardan birisi de harita becerilerinin öğrencilere kalıcı bir şekilde nasıl öğretilceğidir. Harita becerilerinin öğretiminin kalıcı bir şekilde öğretilmesi öğrencilere yaşamlarında, mesleki hayatında ve doğa ile uyumlu etkileşiminde önemli katkı sağlayacaktır (Kılıcı, 2019: 20).

Bu çalışmada da 2018 OCDÖP' de yer alan, harita becerilerinin öğretilmesinde coğrafya öğretmenlerinin görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Coğrafya öğretmenlerinin harita becerileri öğretimine ilişkin düşünceleri, harita becerilerinin kazandırılması açısından önemlidir.

1.4.Araştırma Sınırlılıkları

1. Araştırma, 2021-2022 Eğitim- Öğretim yılında, Sivas ilinde ortaöğretim düzeyinde görev yapan 50 coğrafya öğretmeni ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sınırlıdır.

Varsayımlar

1. Araştırmada kullanılan veri toplama aracının, coğrafya öğretmenlerinin OCDÖP' de yer alan harita becerilerine ilişkin görüşlerinin nasıl olduğunu ölçmek için güvenilir ve yeterli ölçme araçları olduğu kabul edilmektedir.
2. Araştırmadaki katılımcı öğretmenlerin, araştırma sürecinde doğal bir şekilde davrandıkları varsayılmaktadır.
3. Araştırma sürecinde uygulanan veri toplama araçlarına verilen cevapların, öğretmenlerin duygu ve düşüncelerini yansıttığı varsayılmaktadır.

4. Öğretmenlerin harita becerileri ile ilgili yeterli bilgi, öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerine sahip oldukları varsayılmaktadır.

1.5. Tanımlar

Araştırmada geçen kavramlara ilişkin literatürde yer alan tanımlardan bazılarını aşağıda verilmiştir.

Coğrafya: İnsanların bağımsız olarak, farklı açılardan bakabilip ve yaratıcı düşünüp, ileriye görebildiği ve edindikleri coğrafi bilgileri günlük hayatta kullanabildikleri, çevrelerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik tüm olaylarla ilişkilendirebilme alışkanlığı kazandıran bir bilim dalıdır (Akbulut, 2004: 65).

Coğrafya Öğretimi: İnsanların yaşamları boyunca evreni iyi tanımasını gerektiği, dünyanın durmadan döndüğü bu döngüde mevsimlerin nasıl oluştuğunu bilmesi, suların nereye aktığı, yağmurun nasıl yağdığını ve yaşadığı yerin nerede olduğunu, kimlerle birlikte yaşamını devam ettirdiği bilmesi gerekir. Dünya’da yaşanan bu olayların insanlara öğretilmesidir coğrafya öğretimi (Akınoğlu, 2005: 85).

Coğrafi beceriler: Bireyin coğrafi bilince sahip olması açısından gerekli olan araç ve teknik becerileri kullanmayı öğrenmesi ve böylece coğrafi farklılıkları, örgütlenmeleri ve mekânsal algıları gözlemleyebilmeleridir (Ünlü, 2011).

Harita: Yeryüzündeki çeşitli olay, olgu ve cisimlerin şekil veya görüntülerinin belirli bir ölçek ile küçültülerek düzlem üzerine aktarılması ile oluşturulur. Bu olay veya olgular; yeryüzü şekilleri, akarsular, göller, ormanlar, çöller, nüfus, tarım alanları, deniz akıntıları gibi bir takım özellikleri içerir (Şahin, 2003: 189).

Beceri: Bireyin, uygun öğrenme ve öğretim ortamlarında hazırbulunuşluk seviyesine göre düşünsel ve davranışsal bir çaba ile bir işi kolaylıkla ve ustalık ile yapabilir hale gelmesine beceri denir (MEB, 2005: 174).

Harita becerisi: Harita üzerinde saha gözlemlerini ve konumunu kaydederek, bu gözlemleri okuma, anlama ve yorumlama yeteneğidir (İncekara ve Kantürk, 2010).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Coğrafya Öğretim Programı

Öğretim programı, bir dersin öğretimi ile ilgili tüm etkinlikleri içeren, bireye kazandırılması planlanan yaşıntılardır (Demirel, 2012: 6). Öğretim programı geliştirme çabaları ilk olarak okullarda başlamış olup daha sonra Milli Eğitim Merkez Örgütü tarafından yürütülmeye devam etmiştir. 1847’ de hükümet tarafından hazırlanan ilköğretim yönetmeliğinde ilköğretimin amaçları, ilkeleri, öğretim süreçleri ve dersleri yer almaktadır (Varış, 1996: 34). Daha sonraki yıllarda ise bilim ve teknolojide yaşanan değişimler, yenilik ve gelişmeler bireyi ve toplumu doğrudan etkilemiştir. Bu değişimle bireyler topluma ve kültüre katkı sağlayan, bilgi üreten ve bunu hayatında kullanabilen, kararlı, girişimci, problem çözebilen, eleştirel düşünen, empati yapabilen ve iletişim becerilerine sahip olmaya başlamışlardır. Bundan dolayı öğretim programları da nitelikli bireylerin yetişmesine hizmet edecek şekilde bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma odaklı, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda farklı konu ve sınıf seviyelerinde sarmal bir yaklaşım ile bütünsel bir şekilde kazandırılmak istenen öğrenme çıktılarına, kazanım ve açıklamalara yer verilmiştir (MEB, 2018). Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar coğrafya dersi öğretim programları da bir çok kez değişikliğe uğramış ve en son değişiklik 2018 yılında yapılmıştır. Bu değişikliklerde en dikkat çekenini ise öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilerin öğretim programında yer almasıdır.

Öğrencilerin öğrenim yaşamları boyunca kazandırılması ve geliştirilmesi hedeflenen becerilere ilk defa 2005 CDÖP’ de yer verilmiştir (Demiralp, 2017; Ünlü ve Yıldırım, 2017). Bu programda coğrafi becerilerin önemi vurgulanmış 2005 CDÖP’ de diğer programlarda da yer alan ortak becerilere yer verilmiştir. Bu ortak beceriler şu şekildedir: Eleştirel düşünebilme, yaratıcı düşünebilme, iletişim kurabilme ve empati yapabilme, problem çözebilme, karar verebilme, bilgi teknolojilerini kullanabilme, türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanabilme ve girişimcilik becerileridir. 2005 CDÖP’ de ortak becerilerin yanı sıra coğrafyaya özgü olan 8 coğrafi beceri de bulunmaktadır. Bu beceriler ise coğrafi gözlem becerisi, arazide çalışma becerisi, zamanı algılama becerisi, coğrafi sorgulama becerisi, tablo, grafik, diyagram hazırlama ve yorumlama

becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi, harita becerileri ile kanıt kullanma becerileridir.

2018 OCDÖP’ de yer alan coğrafi becerilerin 2005 programında yer alan coğrafi beceriler ile benzer olduğu hiçbir değişikliğin olmadığı görölmektedir.

2.2. Coğrafya Öğretiminde Beceriler

Son yıllarda meydana gelen bilgi-iletişim alanlarında yaşanan değişim ve gelişmeler yerel, bölgesel, ulusal ve hatta küresel bakımdan etkileşimleri artırmıştır. Bu değişim ve gelişmeler ile birlikte 2018 OCDÖP revize edilmiştir. Programda bazı kavram ve konular azaltılmış, ortaokuldan liseye geçişteki bütünlük göz önüne alınmış, coğrafya ile ilgili güncel gelişmeler, üniteler ve kazanımlar gözden geçirilmiş, bazı ünite ve kazanım sıralamalarında değişikliğe gidilmiştir (MEB, 2018: 11).

2018 OCDÖP’ de öğrencilerin yaşadıkları çevreden başlayarak küresel bir bakış açısına ulaşması doğa ve insana ait sistemler ve süreçlere yönelik coğrafi bilinç kazanması hedeflenmiştir (Öztürk, 2011: 599). Bu çerçevede 2018 OCDÖP’ ın genel amaçları ve vizyonuna bakıldığında dünyayı algılama, anlamlandırma ve değerlendirme yönelik bir bakış açısının hakim olduğu görölmektedir (MEB, 2018).

Coğrafya öğretimi ile birlikte kazanılan coğrafi bilinç ile öğrenciler bir takım beceriler kazanmaktadır. Beceri, bireyin bir işi yapabilme gücüdür. Beceriler zihinde yapılandırılır ve bilgiye dayalı olarak uygulanır (Güneş, 2010: 7). Bu nedenle öğretim programları becerilerin geliştirilmesine önem veren bir içerik olmalıdır (Sözer, 1998). 2018 OCDÖP’ de ortak becerilerin yanı sıra sekiz coğrafi beceri yer almaktadır. Bu beceriler;

- Coğrafi gözlem
- Arazide çalışma
- Coğrafi sorgulama
- Zamanı algılama
- Değişim ve sürekliliği algılama
- Harita becerileri
- Tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama
- Kanıt kullanma becerileridir.

2.2.1. Coğrafi Gözlem Becerisi

Gözlem öğrencinin bilgi kazanması, duyu organlarının eğitimi ve zihnin gelişimine katkı sağlayan bir yöntemdir. Öğrenciler okul hayatına başlamadan birçok olgu veya olayları gözlemlemiştir. Ama bu gözlemler plan çerçevesinde olmadığından, eskiden meydana gelen olgu veya olayların okulda yeniden öğretim amacıyla incelenmesi gerekir. Öğrenciler gözlem aracılığı ile doğal (bitkiler, hayvanlar, taşlar, madenler) ve yapay (tarihi kalıntılar, fabrikalar, müzeler) varlıkları inceleyerek birçok bilgiyi doğrudan kendisi elde edebilir. Öğrencilere gözlemin nasıl yapılacağı, nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda bilgi verilmelidir (Karakuş, 2009: 17). Bu doğrultuda gözlem yapabilmek herhangi bir nesnenin, olay ve olgunun koşullarını bir plan çerçevesinde doğrudan duyu organlarımızla ya da görsel araçlar aracılığı ile aşamalar halinde incelemek ve izlemektir (Binbaşoğlu, 1994: 123).

2018 OCDÖP’ de gözlem becerisi; olay-olgulara dikkat edebilme, algılama, tanımlama, neden ve sonuçlarını açıklayabilme, olay ve gözlemlediklerinin nedenlerini sorgulayıp sonuçlarını tahmin edebilme, olaylar arasında ilişkiler kurabilme, benzer ve farklı yönlerini ortaya koyabilme, gözlediklerini kaydedip ve aktarabilme, gözlemlediklerini daha öncekiler ile karşılaştırabilme ve bağdaştırabilme, gözlemlerini araştırmalarda veya gelecekle ilgili planlamalarda kullanma, benzer olaylar ile ilişkilendirebilme ve tekrar aynı olayla karşılaşırse ne yapması gerektiği konusunda davranış geliştirmedir. Bu doğrultuda okul ve çevre olanaklarının yeterli olduğu durumlarda alan gezileri ve alan çalışmaları düzenleyerek, gözleme dayanan araştırma çalışmalarının planlanması ve uygulanması becerinin geliştirilmesine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir (MEB, 2018: 12). Coğrafi öğretiminde coğrafi gözlem becerisi ile öğretmenler, öğrencilerin coğrafya öğretimi ile kazandırılmak istenen hedeflerin öğretiminde birden fazla duyuya hitap etmesini sağlayarak öğrenmenin kalıcılığı artırmalarına katkı sağlamaktadırlar. Böylelikle gözlem becerisi coğrafya öğretimine olumlu katkı sağlayacaktır.

2.2.2. Arazide Çalışma Becerisi

Bir saha üzerindeki arazi çalışmalarında çevredeki doğal ortamın fotoğrafları çekilir, farklı şekiller incelenir, gerekli ölçümler gerçekleştirilir, örnekler araştırılır ve bu saha üzerine coğrafi veriler elde edilir (İzbırak, 1992: 137). Böylelikle öğrencilerin ilk elden deneyim ve yaşantı geçirmelerine olanak sağlanmış olur. Öğrenciler arazi

alışmaları ile sınıfta öğrendikleri soyut kavramlar ile doğal ortamda karşılaştıkları somut durumları birleştirilerek aralarında ilişkiler kurabilmektedirler (Oğuzkan, 1985: 118-119). Bu açıdan arazi çalışmalarında öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler; gözlem yapabilme, coğrafi verileri yorumlayabilme, coğrafi olayları sorgulayabilme, coğrafi kanıtların toplama ve bu coğrafi olayları değerlendirebilmedir (Şahin ve Özey, 2012: 9).

2018 OCDÖP’ de arazi çalışmaları ile ilgili olarak şu ifadelere yer verilmiştir. Öğrencilerin okul içinde veya dışında meydana gelen olayları gözlemleyebilmeleri için; araştırma öncesi yapılacak olan işleri zaman bakımından planlamaları, gerekli kaynakları, malzemeleri toplayıp, arazide gerekli olan materyalleri, araç-gereçleri hazırlamaları gerekmektedir. Sahada veri toplama ve kaydetme, verileri analiz etme, sonuçlar çıkarma, öneriler geliştirme, rapor yazma gibi uygulamaların yapılması gerçekleştirebilecekleri çalışmalarda ve projelerde öğrenciye olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir (MEB, 2018: 12).

2.2.3. Coğrafi Sorgulama Becerisi

Öğrenciler fiziki ve beşeri olayların etkilerini, neden-sonuç ilişkilerini, obje ve olayların yeryüzündeki konumlarını ve neden orada olduklarının cevabını; gözlemleyerek sorgulama becerisi sayesinde kazanırlar (Schwartz, 1996: 16; Jones, 2000: 255; Rose, 2000: 556).

2018 OCDÖP’ de coğrafi beceriler içerisinde yer alan coğrafi sorgulama becerisi; konuların yada problemlerin farkına varabilme, tanımlama-açıklama, analiz edebilme ve yorumlayabilme, gelecek ile ilgili tahminlerde bulunabilme ve karar verebilme, kişisel çıkarımlarda bulunarak değerlendirmeler yapma ve yargılara varma süreçleridir (MEB, 2018: 13). Öğrenciler coğrafi sorgulama becerisi ile doğal ve beşeri etkileşimde iken ortaya çıkan problemlerin sebep ve sonuçlarını ve problemin ortadan kalkmasında çözüm yollarının bulunmasında aktif rol oynayarak aktif bir şekilde araştırma yaparak kendilerine ait fikirleri keşfederek ve bunları rahatlıkla ifade edebilirler (Bozyiğit ve Akça, 2017: 3). Böylelikle ğrencilere iyi bir coğrafya ğretimi ve öğrenimini ile belirli aşamalarla soru sorma yeteneği kazandırılması ile sağlanabilir (Artvinli, 2010: 190).

2.2.4. Zamanı Algılama Becerisi

Zamanı algılama zihinsel bir olgu olduğundan dolayı öğrencilerde bunun gelişmesi için uzun bir süreç gerekmektedir (Şimşek, 2015). 2018 OCDÖP’ de zamanı algılama becerisinin doğa ve insana özgü süreçlerin farklı zaman algılarının olduğu belirtilmiştir. Öğrencilere coğrafya derslerinde bu algıların jeolojik süreçlere ait, yıllık, mevsimlik ve günlük süreçlerle ilgili, tarihî süreçler ile ilgili ve ekolojik döngüler ile ilgili zaman algısı kazandırılması gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2018: 13). Bu nedenle de zamanı algılama becerisi ile öğrencilerin geçmişe ait olayların değişimini, sebep-sonuç ilişkilerini anlama ve temel bilgilerin yapılandırılması bakımından önem taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

2.2.5. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi

2018 OCDÖP’ de değişim ve sürekliliği algılama becerisi; zaman ve süreç içerisindeki benzerlik ve farklılıkları bulma, mekândaki değişim ve sürekliliği algılama, coğrafi süreçlerdeki değişim ve sürekliliğin nedenlerini sorgulama gibi becerileri kapsar (MEB, 2018: 13). Öğrencilerin geçmişten günümüze kadar nelerin değişip nelerin değişmediğinin farkına varabilmesi, farklılıklar ve benzerliklerin neler olduğunun bilebilmesi için öğrencilerde değişim ve süreklilik algısının gelişmiş olması gerekmektedir. Bu algıların gelişmiş olması öğrencilerde; geçmiş ile bugün arasında farklılıkları görerek bağlantı kurmasına yardımcı olacaktır (Özen ve Sağlam, 2010: 3).

2.2.6. Tablo, Grafik ve Diyagram Hazırlama ve Yorumlama Becerisi

Tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama becerisi ile yapılan etkinliklerde öğrencilerin bir olguya ait verileri yorumlama gücünü geliştirilmesi hedeflenir. Böylelikle öğrenciler tablo, grafik ve diyagramlarda ki bilgileri anlamlandırmış olurlar. Örneğin; bir yerin iklimine ait sıcaklık, yağış, rüzgar verilerinin yer aldığı tablo ve grafikler incelenerek o yerin iklim elemanlarının belirli periyotlarda nasıl değiştiği hakkında çıkarımlarda bulunulur. Bu becerilere 2018 OCDÖP’ de şu şekilde yer verilmiştir:

- Verilerin seçilmesi ve sınıflandırılması
- Verilere uygun tablo, grafik ve diyagram oluşturabilme
- Konuyla ilgili fotoğraflar kullanma ve ilişkilendirebilme

- Bitki ve jeoloji kesitleri gibi kesitler oluşturabilme
- Tablo, grafik ve diyagramları uygun yerlerde kullanabilme
- Tablo, grafik ve diyagramları yorumlayabilme
- Tablo, grafik ve diyagramları karşılaştırarak sentezleyebilme becerilerini içerir (Meb, 2018: 13).

2.2.7. Kanıt Kullanma Becerisi

Coğrafya dersinin olmazsa olmazlarından olan kanıt kullanma becerisi, öğrencilerin coğrafya derslerinde akıl yürütme becerilerini geliştirmektir (Acar, 2013: 8). Coğrafi olay ve olgularla ilgili kaynaklar birincil, ikincil veya doğrudan araziden elde edilebilir şekildedir (Meb, 2018: 13). Bu kaynaklar olayın geçtiği döneme ve yere ait kaynaklar olup doğal ve beşeri olarak farklılık göstermektedir (Acar, 2013: 8).

2018 OCDÖP’ de coğrafi beceriler içerisinde kazandırılmak istenen kanıt kullanma becerisi şunları içermektedir: jeolojik süreçlere ait bir fosili kanıt olarak kullanma, tektonik bir doğa unsurunu kanıt olarak kullanma, iklim süreçlerine ait herhangi bir nesneyi kanıt olarak kullanma, tarihi, sosyal, ekonomik, politik olay ve olgulara ait kanıt kullanmadır (Meb, 2018: 13). Özellikle de bazı konularla ilgili olarak çeşitli fotoğraflar, videolar, belgeseller internetten elde edilerek kanıt kullanılabilir.

2.2.8. Harita Becerileri

2018 OCDÖP’ de yer alan coğrafi beceriler içerisindeki harita becerileri coğrafya öğretiminde çok önemli bir yere sahiptir. Gerek okulda gerek arazi çalışmalarında coğrafya derslerinde haritalardan yararlanılır.

Harita kullanma becerisi “*Taslak harita oluşturma, harita üzerinde konum belirleme, haritadan yararlanarak hesaplama yapma, amacına uygun harita seçme, haritalar yardımıyla doğal ve beşeri olay ve olguları yorumlama ve bunları açıklama gibi etkinlikleri yeterli düzeyde yapabilme becerisidir. Harita becerileri içerisinde en kapsamlı olanı harita okuma becerisidir. Harita okuma herhangi bir harita üzerindeki işaretleri dikkate alarak haritanın değerlendirilmesi sürecidir. Haritanın değerlendirilmesi için, haritanın hangi amaca göre yapıldığının belirlenmesi ve işaretler (lejantın) anlaşılır şekilde yerleştirilmesi ve haritayı değerlendiren kişinin işaretlere göre haritada dağılışı ve bunu etkileyen faktörleri anlamlandırması gerekir*” (Atalay, 2004: 188).

MEB 2018’ de yer alan harita becerileri; harita üzerinde konum belirleme, bilgi aktarma, amaca uygun haritalar seçme, haritalardan faydalanılarak hesaplamalar yapma, mekânsal dağılışı algılayabilme, haritaları doğru şekilde yorumlayabilme, taslak haritalar oluşturabilme becerileridir. Bunun yanısıra ilköğretim programlarında kazandırılan bir coğrafi beceri olan küre ve atlas kullanma becerisi de coğrafi beceriler içerisinde yer alır.

Araştırmanında konusu olan harita becerileri öğretiminde hızla gelişen teknoloji ile birlikte çağın ihtiyaçlarına göre değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler sonucunda eğitimciler tarafından, öğrencilere ezbere dayalı öğretim yöntemlerinden uzak, görsel materyaller ve teknolojik araçlarla öğretime dayalı bir şekilde harita becerileri tüm kademelerde kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Koç’a (2008: 22) göre; haritalar gerek arazi çalışmalarında araziyi doğru bir şekilde temsil etmesi bakımından gerekse proje çalışmalarında yardımcı olarak kullanılması açısından önemli bir yere sahiptir. Estetik ve güzellik sembolü olan haritaları anlayabilmek ve yorumlayabilmek için harita becerilerine sahip olmak gerekmektedir.

2.3. Harita Nedir?

İnsanlar doğal kaynakların tespit edilmesinde ve bu kaynakların yeryüzündeki dağılışlarının tespitinde, bu kaynakların kullanımında hazırlanan proje ve planlamalarında, ekonomik faaliyetlerin dağılışında, ülke güvenliğinin nasıl sağlanması gerektiği konusunda, ulaşım planlamalarında ve yol güzergâhlarının tespitinde, alanla ilgili tüm çalışmalarda haritalardan yararlanılmaktadır (Koç ve Bulut, 2014: 3). Ayrıca 2018 OCDÖP’ nda da en önemli materyalin haritaların olduğuna dair vurgu yapılmıştır.

Harita ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında araştırmacılar ve kurumlar tarafından farklı biçimde tanımların yapıldığı görülmektedir. Bunlar şu şekildedir:

Harita, insanların yaşadığı ortamlar veya bulundukları çevrede meydana gelen fiziksel olayların ve bu olaylarla ilişkili meydana gelmiş bilgilerin düz bir yüzey üzerinde, belirli bir ölçekte gösterilmesidir. Ayrıca haritalarda detay ve bilgiler sembollerle gösterilir, konumlandırma referans yoluyla yapılır (www.harita.gov.tr).

Buğdaycı ve Bildirici' ye (2009) göre; harita, coğrafya öğretiminde kullanılması gereken konumsal bilginin nerede, nasıl, ne şekilde bulunması gerektiğini gösteren materyaldir.

Ünaldı (2012: 1) ise haritaları şu şekilde ifade etmiştir; harita yeryüzünün ya da gezegenlerin özelliklerinin bir ölçeğe bağlı olarak bir düzlem üzerinde gösterimidir şeklinde bir tanım yaparak, harita tanımlarının kapsamının dünya ile sınırlandırıldığına dikkat çekmiş ve harita tanımında gezegenlerin de haritalarının yapıldığını belirtmiştir.

Çobanoğlu (2016) da, Mars'ın ve insan vücudundaki genlerin haritasının çizildiğini ifade etmiştir.

Bütün bu tanımlar incelendiğinde haritalar; yeryüzünün veya gezegenlerin tamamının ya da belirli bir kısmının bir ölçekle düz bir alana aktarılması ile elde edilen, üzerindeki bilgilerin sembollerle gösterildiği aynı zamanda coğrafya dersi öğrenimi açısından da önemli materyallerdir.

2.3.1. Harita Türleri

Haritalar kullanım amaçlarına göre ve ölçeklerine göre olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır.

Tablo 1. Haritaların sınıflandırılması

Kullanım amaçlarına göre haritalar	1. Genel Haritalar	Topografik haritalar, Fiziki haritalar, İdari ve siyasi haritalar, Atlas haritaları
	2. Özel Haritalar	Kadastro haritalar, Kent haritaları, Yol haritaları Toprak haritaları, Turistik haritalar ,Meteoroloji haritaları , Hidrografik haritalar,Ortofoto haritalar
Ölçeklerine göre haritalar	1. Küçük ölçekli haritalar	1: 500000 ve daha küçük ölçekli haritalar
	2. Orta ölçekli haritalar	1: 200000 ile 1: 500000 arasında ölçeği olan haritalar
	3. Büyük ölçekli haritalar	1:1000 ile 1:100000 arasında ölçeği olan haritalar

(Kartal, 2021: 106' dan yararlanılarak düzenlenmiştir).

2.3.1.1. Kullanım Amaçlarına Göre Harita Türleri

a) Genel Haritalar

Düzlemsel olarak Dünya'nın tamamının ya da belli kısmını gösteren haritalardır. Referans haritalar olarakta isimlendirilen genel haritalar mekansal olayların konumunu göstermek amacı ile kullanılan haritalardır (Kartal, 2021: 96).

Fiziki haritalar, siyasi ve idari haritalar, atlas haritaları, ulaşım haritaları genel haritalara örnek olarak verilebilir (Güngördü, 2008).

Topografik Haritalar: Yeryüzünün morfolojik yapısının belirli bir ölçek dahilinde izohips eğrileri ile düzlem üzerinde gösterilmesi ile elde edilen haritalardır.

Fiziki Haritalar: Herhangi bir yerin yükselti değerleri yardımıyla yer şekilleri kavramlarını algılatmayı ve yorumlatmayı amaçlayan bu haritalar rölyef, jeoloji, toprak, drenaj, hava durumu, iklim ve bitki örtüsü gibi doğal özellik bilgilerini gösteren haritalardır (NCERT, 2022).

İdari ve Siyasi Haritalar: Siyasi haritalar ilçe, il, bölge, ülke ve kıtaların sınırlarını gösteren haritalardır. İdari haritalar ise ülke sınırları içerisinde yer alan bu birimler arasında yer alan sınırları gösteren haritalar olarak tanımlanmaktadır (Harita.gov.tr).

Atlas Haritaları: Atlas haritaları tüm dünyayı veya belirli bir alanı göstererek, coğrafya, dilbilim, astronomi, vb. bir veya birden fazla konuyu açıklamak üzere hazırlanmış haritalardır (Kartal, 2021: 99).

b) Özel Haritalar

Özel haritalar; iklimik, jeoloji, jeomorfoloji, toprak, hidrografiya, bitki örtüsü, nüfus ve yerleşme haritalarıdır (Ünaldı, 2012: 107-119).

Kadastro Haritalar: Taşınmaz malların yerleri, geometrik durumları ve konumlarını gösteren haritalardır. Bu haritalarda fazla topografik detay aranmamaktadır (www.harita.gov.tr).

Kent Haritaları: Bir kentin imar çalışmalarının temelini oluşturan ve yerleşim durumunu gösteren haritalardır (Kartal, 2021: 100).

2.3.1.2. Ölçeklerine Göre Haritalar

Dünya üzerinde var olan bi alanın haritadaki uzunluğunun gerçek uzunluğu oranına ölçek denir (Wiegand, 2006). Yani alanın harita üzerinde küçültülmesidir. Haritalarda kesir veya çizgi ölçek şeklinde gösterilen ölçekler, boyutlandırma ve ölçme

amacı ile kullanılmaktadır (Tyner, 2010). Ölçeklerine göre haritalar; büyük ölçekli, orta ölçekli ve küçük ölçekli haritalar olarak 3' e ayrılır.

a) Büyük ölçekli haritalar: Ölçekleri 1: 200.000' den daha büyük haritalardır. Bu haritalarda; küçültme oranı az olduğundan ayrıntıyı gösterme gücü fazladır ve daha dar alanları gösterir (Güngördü, 2008: 87).

b) Orta ölçekli haritalar: Orta ölçekli haritalar 1: 200.000 ile 1: 500.000 arasında olan haritalardır. Bu haritalarda; ayrıntıyı gösterme gücü büyük ölçekliye göre az, gösterilen alan büyük ölçekliye göre fazladır (Güngördü, 2008: 87). Orta ölçekli haritalarda arazinin ayrıntıları genel ifade ile gösterilir (Yıldız, 1999: 7).

c) Küçük ölçekli haritalar: 1: 500.000 ve daha küçük ölçekli haritalardır. Bu haritalarda; küçültme oranı fazla, ayrıntı az, gösterilen alan geniştir. Atlas ve duvar haritaları bu grupta yer alır (Güngördü, 2008: 87).

2.4. Haritalarda Bulunması Gereken Özellikler

Doğruluk: Harita hazırlanırken geçilen aşamalarındaki doğruluğu ifade eder. Bunlar ölçek, hesap, çizim, uzunluk gibi unsurların doğruluğudur (Yıldız, 1999: 9).

Tamamlık (Noksansızlık): Özellikle küçük ölçekli haritalardaki arazi parçası küçük olduğundan detayların gösterilmesi biraz daha zordur. Ölçek büyüdükçe ayrıntıyı gösterme gücü de büyümektedir. Haritalarda bulunan bu ayrıntılar kanallar, yapılar, yollar, kentler, bitki örtüsü ve endüstri sahaları gibi konuları kapsamaktadır. Bu durum göz önüne alındığında ölçeğe uygun olarak göstermesi gereken unsurlar haritada var ise harita eksiksiz bir harita konumundadır (www.harita.gov.tr).

Amaca Uygunluk: Haritalar hangi sebeple kullanılacak ise o sebebe uyacak şekilde hazırlanmalıdır. Başlığa, ölçeğe uygun şekilde şekiller içermelidir. Haritanın içeriği amaçla doğrudan ilgilidir. Amacına uygun bir haritada başlıkla ilgili bir şekilde bilgive ayrıntıların bulunması gerekmektedir (Yıldız, 1999: 5).

Açıklık ve Anlaşılabilirlik: Özel işaretlerin ve renklerin birbirine ve konulara uygun şekilde seçilmesi, özel işaretlerin aslına uygun biçimde kullanılması, ayrıntıları açıkça gösterebilmesi ile ilgilidir (Ünaldı, 2012: 82).

Güzellik: Herhangi bir haritaya baktığımızda o anda vermiş olduğu etki o haritanın güzellik estetik yani güzellik ölçüsüdür. Bu etki ancak harita içerisinde

bulunan tüm elemanların birbirine uyum sağlaması ile elde edilir. Estetik bakımdan gerekli unsurlar şunlardır; renklerin tonları, seçimi, yazı puntolarının uygunluğu, harita üzerindeki yerleştirmeler, iyi bir şekilde yapılmış baskı tekniğidir (www.harita.gov.tr).

Kolay Okunabilirlik: Haritada kullanılan yazıların, çizgilerin açıkça görülür ve okunabilir durumda olmasıdır. Bunların yanı sıra harita baskısının mükemmel olması da kolay okunmasını sağlamaktadır (Ünaldı, 2012: 82).

2.5. Cumhuriyetin İlanından Günümüze Kadar Harita Becerilerin Öğretim Programlarındaki Tarihsel Süreci

Harita becerilerinin coğrafya öğretim programlarındaki tarihsel süreci bu öğretim programlarının uygulandığı dönemlere göre ele alınmıştır.

2.5.1. 1924 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Harita Becerileri

Günümüzde ülkeler varlıklarının devamı, geleceğe güvenle bakabilmek adına yakın çevreden başlayarak dünyayı anlamaya çalışan, araştırma yapan, sorgulama yapan bilinçli birey yetiştirmeye ihtiyaç duyarlar. Bu amaç ile öğrencilere iyi bir coğrafya öğrenimi kazandırmak için coğrafya öğretim programlarının hazırlanmıştır. Ülkemizde de 1924 yılında ilk CDÖP hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur (Maarif Vekilliği, 1934). Program gerek içerik gerekse konuların dağılımı bakımından eksiklikler taşımasına rağmen savaştan yeni çıkmış bir devletin ilk programı olması bakımından da son derece önemlidir (Geçit, 2008: 40).

Bu programda dersler lise-1. sınıflarda haftada 2 saat umumi coğrafya dersi (tabii, beşeri ve iktisadi), lise-2. sınıflarda büyük ve komşu memleketler coğrafyası, lise-3. sınıflarda ise Türkiye coğrafyası başlığı adı altında verilmiştir. Müfredat 20 ana başlık olarak hazırlanmış ve bu başlıkların 13' ü fiziki coğrafya, 7' si ise beşeri coğrafya konularını içermektedir.

Programa arzın keşfi konusu (ticaret yolları, büyük seyyahlar, Amerika ve Hindistan deniz yollarının keşfi ile güney denizler ve Afrika ve kutup bölgeleri) ile giriş yapılmış daha sonra coğrafya ilmi, bu ilmin konusu, bölümleri, harita ve küreler konusu yer almıştır. Diğer bölümlerde ise coğrafyanın tanımı, konusu ve bölümleri, güneş ve güneş sistemi, dünyanın hareketleri, dünyanın boyutları, dünyanın bünyesi ile kara ve denizlerin oluşumu, araziler ve hidrografik özellikler, denizler, iklim, akarsular ve özellikleri, kar ve buzullar, kaynaklar, seller, arazilerin maden kaynakları, bitki ve

hayvanlar ve bunların yeryüzündeki dağılışı sahaları ve beşeri coğrafya konularına yer verildiği görülmektedir (Maarif Vekilliği, 1934: 46-48).

Bu bilgiler ışığında 1924 CDÖP’ de fiziki coğrafya konularının ağırlıklı olduğu fakat harita bilgisi ile ilgili konulara doğrudan yer verilmediği görülmektedir.

2.5.2.1938 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Harita Becerileri

1938 CDÖP, 1924 yılında uygulanmaya başlayan ve 1927 ile 1934 yıllarında bazı küçük değişikliklerle son halini almıştır. Programda amaçlar, ilkeler ve açıklamaların yer almadığı görülmektedir (Geçit, 2008: 151).

1938 CDÖP’ de lise 1., 2., 3., sınıflarında coğrafya dersleri haftalık 2’şer saat olarak düzenlenmiştir. Programın içeriğine bakıldığında lise 1. sınıfta; umumi (genel) coğrafya konuları yer almaktadır. Bu konuların 13’ ü fiziki coğrafya 2’si beşeri coğrafya ve 5’ i ekonomik coğrafya konularından oluşmaktadır.

Lise-2. sınıfta; büyük ve komşu memleketler coğrafyası ana başlığı adı altında ülkeler coğrafyasına yer verilmiştir.

Lise-3. sınıfta ise Türkiye coğrafyası ana başlığı altında Türkiye’ nin coğrafi konumu, iklimi, yerşekilleri, bitki örtüsü, doğal zenginlikleri, beşeri yapısı, ekonomik özellikleri, askeri teşkilatı, iletişim-ulaşım araçları ile ticari durumuna yer verilmiştir (Kültür Bakanlığı, 1938).

1938 CDÖP’ de konuların yüzeysel kaldığı ve günümüz eğitim anlayışına uygun olmadığı, harita bilgisi ile ilgili konulara yer verilmediği görülmektedir. Programda coğrafya dersleri daha çok o dönemdeki siyasal, sosyal, ve bilimsel gelişmelere paralel olarak fen bölümlerinde okutulmuştur (Taş, 2005: 315-316).

2.5.3. 1942 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Harita Becerileri

1942 CDÖP’egöre liselerde okutulan coğrafya derslerinin dağılımı incelendiğinde lise-1. sınıfta genel coğrafya dersi haftada 2 saat, lise-2. sınıfta devletler coğrafyası 2 saat, lise-3. sınıfta ise Türkiye coğrafyası 1 saat olarak yer aldığı görülmektedir. Bu derslerin içerikleri bir önceki programa göre (1938) bir takım değişiklikler arz etmektedir.

Lise-1 genel coğrafya dersi giriş kısmında; yerin keşfinin tarihçesi ve coğrafyanın tanımını yer almakta olup, 7 ana başlık ile detaylandırılmıştır. Bunlar;

1. Yer ile ilgili genel bilgiler: uzayda yer, yerin şekli, boyutları, hareketleri. enlem ve boylam, yerin oluşumu ve yapısı, yerin üzerinde kara ve denizlerin dağılışı. Topoğrafya haritası nedir nasıl okunur? Topoğrafya haritası üzerine pratik çalışmalar,
2. Atmosfer: atmosfer ve özellikleri, sıcaklık, iklim, nem ve yağış, basınç ve rüzgarlar,
3. Denizler: deniz ve okyanuslarda denizaltı topoğrafyası, dalgalar, gel-git,
4. Karalar: yer kabuğunun yapısı, iç etmenler, dış etmenler, akarsular, akarsu aşındırması, yer altı suları ve karakteristik şekiller, göller, rüzgar aşındırması ve şekilleri, yer şekilleri ve dünyada dağılışı),
5. Biyocoğrafya: bitki ve hayvan toplulukları,
6. Yeryüzünde insan: ırk, dil ve dinlerin yayılışı,
7. Nüfus: insanların yeryüzünde yayılışı (MEB Tebliğler Dergisi, 1942: 58-59).

Lise-2. sınıf programında devletler coğrafyası ana başlığı altında ülkelerin siyasi ve ekonomik durumu ile ilgili giriş yapılmıştır. Daha sonra Bulgaristan, Yunanistan, Suriye, Irak, İran, Sovyetler Birliği, Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa , ABD ve Japonya gibi ülkeler ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir.

Lise-3. sınıf Türkiye coğrafyası dersine Türkiye' nin coğrafi konumu, sınırlar ve yüzölçümü ile genel bilgiler verilerek giriş yapılmıştır. Daha sonra birinci bölümde Türkiye Fiziki Coğrafyası'na genel bakış, ikinci bölümde Türkiye'nin coğrafi bölgelerinin (İç Anadolu Bölgesi, Marmara Bölgesi, Karadeniz Bölgesi, Ege Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi) doğal, beşeri, ve iktisadi bakımdan incelenmesi gibi konular yer almaktadır. Üçüncü bölümde Türkiye' nin beşeri coğrafyası (nüfus ve nüfus hareketleri, Türk milletleri, milli oluşum, başlıca iskan şekilleri, hükümet ve idari), dördüncü bölümde Türkiye'nin ekonomik hayatı tarım, küçük ve büyükbaş hayvancılık, orman işleri, avcılık yapma, su ürünleri, maden, sanayi, hammadde, enerji kaynakları ve çeşitleri, ulaşım güzergahı ve ticaret) ve son bölüm olan beşinci bölümde ise Türkiye' nin Dünya ekonomisindeki yeri gibi konular yer almaktadır (MEB Tebliğler Dergisi, 1942: 58-59).

1942 CDÖP incelendiğinde harita bilgisi ile ilgili lise-1 genel coğrafya dersi birinci maddesinde topoğrafya haritası ile ilgili konularının yer aldığı görülmektedir.

2.5.4. 1957 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Harita Becerileri

1942’ den sonra uzum bir süre boyunca coğrafya öğretim programında belirli bir düzenlemeye gidilmemiş yalnızca ders saatlerinde değişiklikler yapılmıştır. 1957 Coğrafya Dersi Öğretim Programı uzun bir süre (14 yıl) yürürlükte kalmakla birlikte 1971 yılında ciddi bir şekilde değişikliğe uğramıştır (Geçit, 2008:157). 1957 CDÖP’ de Türkiye’nin coğrafi özellikleri yeni bir içerik sıralaması ve metodu ile öğretilmiştir (Demiralp, 2017: 5).

1957 CDÖP’ e göre liselerde okutulan coğrafya derslerinin sınıf ve alan dağılımına bakıldığında Lise-1.sınıf programında coğrafya dersi “Genel Coğrafya” yerine “Coğrafya” olarak yer aldığı görülmektedir. Lise-1 coğrafya dersi on beş ana başlık haftada 2 ders saati olarak okutulmaktadır. Bu başlıkların 11’ i (% 73), fiziki coğrafya konularından 4’ ü (% 27) beşeri coğrafya konularından oluşmaktadır (MEB Tebliğler Dergisi, 1957: 158-159).

I. bölümde coğrafyanın konusu, bölümleri ve gelişimi, II. bölümde Dünya’nın şekli, boyutları, paralel ve meridyenler, enlem, boylam, Dünya üzerinde saatler, III. bölümde Güneş sistemi, Dünya’nın hareketleri, IV. bölümde kara ve deniz dağılışı (kıtalar ve okyanuslar), V. bölümde karaların yüzeyde ve deniz dibindeki şekillerinin ana çizgileri, VI. bölümde plan ve harita bilgisi, ölçek ve çeşitli haritalar, haritalarda yer şekillerinin gösterilmesi, profil çıkarmak, VII. bölümde sıcaklık ve sıcaklık kuşakları, VIII. bölümünde Süküre, denizlerin derinliği ve dip şekilleri deniz suyunun bileşimi, tuzluluk derecesi, sıcaklığı, IX. bölümde yer şekillerine etkileri bakımından kayalar, X. bölümde yeryüzünde toprak çeşitleri ve dağılışı, XI. bölümde yeryüzünde bitkilerin ve hayvanların dağılışı, XII. bölümde insanların dağılışı ve nüfus hareketleri. XIII. bölümde yeryüzünde insanların ırklara, dinlere ve dillere göre dağılışı, XIV. bölümde hayat tarzı ve yerleşme ve son bölümde ise insanların etkinliği gibi konuların yer aldığı görülmektedir (MEB, Tebliğler Dergisi, 1957:158).

Lise-2. sınıf fen-edebiyat kollarında yer alan coğrafya dersleri ülkeler coğrafyası içeriklidir. I. bölümde komşu devletler; Bulgaristan, Yunanistan, Suriye ve Lübnan, Ürdün, İsrail, Irak, İran, Sovyetler Birliği, II. bölümde Tuna boyu devletleri; Romanya, Yugoslavya, Macaristan, Çekoslovakya, Avusturya, III. Bölümde Orta Avrupa Devletleri; Almanya, Polonya, İsviçre, IV. bölümde Batı Avrupa devletleri; Fransa, İngiltere, Belçika ve Hollanda, V. bölümde Kuzey Avrupa ülkeleri, VI. Bölümde

Akdeniz memleketleri; İtalya, İber Yarımadası, Kuzey Afrika, Mısır, Libya, VII. Bölümde Güney Amerika; Brezilya, Arjantin. IX. Bölümde Asya memleketleri; Hindistan, Pakistan, Orta Asya, Çin, Japonya, X. bölümde dünya ekonomisinde çeşitli memleketlerin etkileri konuları yer almaktadır (MEB, Tebliğler Dergisi, 1957: 158).

Lise-3. sınıf edebiyat kolu I. bölümde Türkiye' nin coğrafi konumu , II. bölümde Türkiye'nin yüzey şekilleri, III. bölümde Türkiye'nin kıyıları, IV. Bölümde Türkiyenin iklimi, V. bölümde akarsular ve göller, VI. Türkiye'nin nüfusu, Türk milleti, idare bölümleri, VII. bölümde Türkiye' nin coğrafi bölgeleri, VIII. bölümde Türkiye'nin ekonomik coğrafyası yer almaktadır (MEB, Tebliğler Dergisi, 1957: 158).

Lise-3. sınıf fen kolunda I. bölümde Türkiye'nin coğrafi konumu, II. bölümde Türkiye'nin yüzey şekilleri, III. bölümde Türkiye'nin kıyıları. IV. bölümde Türkiye'nin iklimi, V. bölümde akarsular ve göller, VI. bölümde Türkiye' nin nüfusu, Türk milleti, idare bölümleri, VII. Türkiye'nin coğrafi bölgeleri yer almaktadır (MEB, Tebliğler Dergisi, 1957: 159).

Bu bilgiler doğrultusunda 1957 CDÖP incelendiğinde lise-1, lise-2, lise-3. sınıflarda fiziki coğrafya konularına yer verilmiş olup harita bilgisine sadece lise-1. sınıf VI. bölümde plan ve harita bilgisi, ölçek ve çeşitli haritalar, haritalarda yer şekillerinin gösterilmesi ve profil çıkarmak gibi konulara yer verildiği görülmektedir.

2.5.5. 1971 Coğrafya Dersi Öğretimi ve Harita Becerileri

Ülkemizde 1957 CDÖP' den sonra 1971 yılına kadar yeni bir program hazırlanmamıştır. Talim ve Terbiye Dairesi tarafından 22. 03. 1971/110 kurul kararı ile 1973 yılında yeni bir müfredat programı hazırlanmıştır. 1971 CDÖP' de lise I. sınıf programı değiştirilmiş ve taslak bir program ortaya konmuştur (Taş, 2005: 11).

1971 CDÖP' e göre liselerde okutulan coğrafya dersleri sınıf ve alan bazında dağılımı incelendiğinde; lise-1. sınıfları için haftada 2 saat genel coğrafya dersi, lise-2 ve lise-3 fen- edebiyat alanı ülkeler coğrafyası dersi haftada 1' er saat olacak şekilde düzenlenmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 1971: 125-128).

1971 CDÖP genel coğrafya taslak programı incelendiğinde 4 ana bölümden oluştuğu görülmektedir. Bunlar; 1971 Tebliğler Dergisine göre bu dört ana bölüm ile bu bölüm altında yer alan konular şunlardır:

I. bölümde insanlığın vatanı olmak bakımından dünya ve fiziki coğrafya etmenlerinin insan hayatı ve faaliyetleri üzerindeki etkileri, a) Dünyanın evrendeki yeri b) Yer'in ve yer kabuğunun yapısı, c) Yeryüzünde insanın türeyişi, ilk vatanı ve gelişmesi, d) Coğrafi konum ve durumu, bu durumun yaşayış üzerindeki etkileri, e) Yeryüzü şekilleri, oluşum ve gelişmeleri, karşılıklı etkileri, f) Yeraltı zenginlikleri g) İklimler ve iklimlerin insan yaşayışı üzerindeki etkileri, ğ) Su ve insan. II. Bölümde beşeri coğrafya etmenleri; a) Tarımsal bitkileri ve evcil hayvanları geliştiren insanlardır, b) Ekonomik etkinlikleri geliştiren insandır. III. bölümde: Nüfus (Dünyada nüfus artışı ve doğurduğu sorunlar). IV. bölümde Yerleşme a) Ev ve ev şekilleri, b) Yerleşme yerleri, c) Taşıma ve ulaştırma, ç) Ticaret hayatı konuları anlatılmıştır (MEB Tebliğler Dergisi, 1971: 125-128).

Program çok geniş kapsamlı olmasına rağmen konuların lise-1. sınıfta fiziki coğrafya konularına ve beşeri coğrafya konularına yer verildiği buna karşılık programda harita bilgisine yer verilmediği görülmektedir

Ayrıca 8. Milli Eğitim Şurası'nda alınmış olan kararlar ile hazırlanan 1971 CDÖP' de iki önemli yenilik yapılmıştır. Bu yenilikler Genel Coğrafya Taslak Programı'nda coğrafya öğretiminin amaçlarına yer verilerek amaçlar kısmında açıklamalar ve tavsiyeler bölümlerinin yer alması ve öğretim programının sonunda dersin işlenmesinde gerekli araç-gereç geliştirilmesi gerektiği ve öğretmenler için kılavuz kitap hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu amaçlar kısaca şu şekildedir;

- İnsanların yaşam alanı olarak yeryüzünü tanıması, olanakları bilmesi ve bu olanakların da sınırlı olduğunu kavrayarak doğayı sevip koruması beklenmektedir.
- Doğal çevrenin insan hayatını ve kültürünü biçimlendirdiğini aynı zamanda insanların da doğal çevreyi nasıl etkileyip değiştirebileceğini kavraması istenmektedir.
- Öğrencilerin hayati öneme sahip olan ülke ve dünya sorunlarını tanıması, çözümlenmesi ve bu konuda ortak bir görüşe sahip olmasının gerektiği beklenmektedir.
- Zamanımızdaki milletlerarası gruplaşmaları, politik, sosyal ve ekonomik sorunları, olayları ve gelişmelerin nedenlerini öğrenciler tarafından kavraması istenmektedir.

- Öğrencilerden ülkelerin sorunları ve bu sorunların çözüm yollarını öğrenip bunları yaşamlarında kullanması ve bunu bakış açısı haline getirmeleri beklenmektedir (MEB Tebliğler Dergisi, 1971: 123-124).

Programın açıklamalar ve tavsiyeler bölümü toplamda 11 maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde coğrafyanın fiziki ve beşeri inceleme alanlarına ayrıldığı görülmektedir. Programın son bölümünde ise derste kullanılması gereken araç-gereçlerden harita ve küre kullanımından bahsedilmişse de harita bilgisi ile ilgili konulara doğrudan yer verilmediği görülmektedir.

2.5.6. 1973 Coğrafya Dersi Öğretimi ve Harita Becerileri

8. Milli Eğitim Şurası kararı ile hazırlanan CDÖP 1973' de uygulamaya konulmuştur (MEB Tebliğler Dergisi, 1974: 9). 1973 CDÖP' ün diğer programlardan farkı programda dersin genel amaçları ve bunla beraber ilk defa her bir coğrafya dersi için amaçlar kısmı ve dersin değerlendirilmesi ile ilgili tavsiyeler bulunmasıdır. Bu amaçlar kendi içerisinde 4 bölüme ayrılmaktadır. Bunlar;

1. Coğrafya Öğretiminin Genel Amaçları (Tüm liseler için)
2. Genel Coğrafya Öğretiminin Amaçları (Lise 1. sınıflar için)
3. Ülkeler Coğrafyası Öğretiminin Amaçları (Lise 2. sınıflar için)
4. Türkiye Coğrafyası Öğretiminin Amaçları (Lise 3. sınıflar için) şeklinde yer almaktadır (MEB Tebliğler Dergisi, 1974: 9).

1973 CDÖP' de 17 bölümden oluşan açıklamalar ve tavsiyeler kısmının 15. maddesinde haritalardan şu şekilde bahsedilmektedir:

Öğretilecek konular ile ilgili çalışmaların yapılabilmesi için küre, harita, atlas, büyük ölçekli ve küçük ölçekli haritalar, kabartma haritalar, kum masası, resimler, levhalar, radyo, televizyon gibi araç ve gereçler, günlük gazete, dergi, seyahatname, yerel yayımlar, araştırmacıların biyografileri bulundurulmalıdır (MEB Tebliğler Dergisi, 1974: 11).

Maddede öğretim aracı olarak harita, atlas, büyük ölçekli haritalar, kabartmalar gibi hususlara yer verilmesi harita bilgisi açısından önemlidir.

MEB' in 1974 yılında yayınlanan 1775 Sayılı Tebliğler Dergisi' nde yer alan 1973 CDÖP' e göre liselerde okutulan coğrafya derslerinin sınıf bazında konuların dağılımı şu şekildedir;

Lise-1. sınıfta haftada iki ders saati olarak okutulan genel coğrafya dersinin I. bölümünde; Dünya ve fiziki coğrafya etmenlerinin insan yaşamı ve faaliyetleri üzerine etkileri başlığı ile şu konulara yer verilmiştir:

a) Dünyanın evrendeki yeri (Dünya'nın Ay'dan görünümü, Ay'ın şekli ve hareketleri, ayın topografyasına genel bakış, güneş sistemi ve evrendeki yeri ve büyüklüğü, hareketi, Dünya ve diğer gezegenler, Dünya'nın şekli, hareketleri ve bu hareketler sonucu gelişen olaylar, evren oluşumu ve gelişmeler ve Dünya üzerindeki hayatın gelişmesini sağlayan ve onu diğer yıldızlardan farklı kılan şartlar ve özellikler

b) Harita, ölçek, harita işaretleri, haritalarda yüzey şekillerinin gösterilmesi, renklendirme, izohipsler, taramalar, haritalardan yararlanarak uzunluk ve yüzölçüm hesaplama, yerşekillerinin profillerinin çıkarılması

c) Yerin ve yerkabuğunun yapısı (Yerin iç yapısı, yerkabuğu oluşumu, yapısı, bileşimi, kıtalar ve okyanusların oluşumu)

ç) İnsanın ortaya çıkışı, ilk vatanı ve gelişimi

d) Coğrafi konum, yaşayış üzerindeki yansımaları

e) Yerşekilleri, oluşum ve gelişmeleri karşılıklı etkileri

f) Yeraltı zenginlikleri

g) İklimler ve iklimlerin insan yaşayışı üzerindeki etkileri

ğ) Su ve insan.

İkinci bölümde beşeri coğrafya etmenler;

a) Tarım ürünleri ve evcil hayvanların geliştirilmesi

b) Ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi.

Üçüncü bölümde ise nüfus;

a) Dünya'da nüfus artışı ve doğurduğu sorunlar.

Dördüncü bölümde yerleşme;

a) Bina ve binaların şekilleri

b) Yerleşim yerleri

c) Taşıma ve ulaştırma faaliyetleri

ç) Ticari hayat yer alır.

Lise-1.sınıf coğrafya dersi öğretim program incelendiğinde birinci bölüm genel coğrafya başlığı altında ilk defa harita bilgisi konularına detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Bu bölümde harita kavramı, ölçek, harita işaretleri, haritalarda yüzey şekillerinin gösterilmesi, renklendirme, izohipsler, taramalar, haritalardan yararlanma, uzunluk ve yüzölçüm hesaplama, profil çıkarmak gibi konulara değinilmiştir.

Lise-2. sınıfta coğrafya dersi ülkeler coğrafyası başlığı altında haftada 2 saat olarak belirlenmiştir. Burada ülkeler coğrafi bölgelerin genel olarak incelenmesi, her coğrafi bölgenin beşeri ve ekonomik hayat üzerindeki etkilerine ve her coğrafi bölgenin bir plana göre incelenmesi şeklinde ele alınmıştır. Programın I. bölümünde ülkeler coğrafyası, metodu, ve amacı, Dünya' nın bugünkü görünümü (politik ve ekonomik gruplaşmalar, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Ortak Pazar, Merkezi Antlaşma Örgütü (CENTO), Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı (SEATO), Varşova Paktı, Önasya ülkeleri ile İsviçre, Çin, Afrika, Güney Amerika (hiçbir gruba girmemiş ülkeler), Birleşmiş Milletler ve Fonksiyonu, Dünya' nın başlıca sorunları (Nüfus artışı, beslenme, sağlık, hammadde, enerji, ulaşım ve Pazar), dünya ekonomisine endüstriyel, tarımsal hammadde kaynakları bakımından önemli katkıda bulunan başlıca ülkeler.

II. bölümde Önasyabaşlığı altında Yakındoğu ve Ortadoğu kavramları arasındaki fark belirtilerek bölge genel olarak incelenirken Kıbrıs üzerinde durularak, Türkiye' ye yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Meb Tebliğler Dergisi, 1974: 14).

III. bölümde Avrupa, IV. bölümde Afrika, V.bölümde Asya, VI. bölümde Amerika, VII. bölümde Avustralya ve Büyük Okyanus Adaları çeşitli açılardan ele alınmıştır (Meb Tebliğler Dergisi, 1974: 14).

Lise 3. sınıfta bir önceki programda olduğu gibi Türkiye coğrafyası yer almaktadır. Dört bölüm şeklinde ele alınan konuların içeriği şu şekildedir:

I. bölümde Türkiye'nin coğrafi konumu, II. bölümde Türkiye'nin Dünya üzerindeki yeri, III. bölümde Türkiye'nin coğrafi bölgeleri, IV. bölümde Türkiye'nin nüfusu, yerleşim sorunları, ekonomik sorunları yer almaktadır (MEB Tebliğler Dergisi, 1974: 15).

1973 CDÖP genel olarak incelendiğinde sonuç olarak 1971 CDÖP’ de içeriğin korunduğu, ek olarak lise-1. sınıfta harita bilgisi adı altında yeni bir bölümün eklendiği görülmektedir. Bu başlık altında önce harita kavramının tanımı yapılmış, sonrasında bu başlık altında konular ölçekler, harita işaretleri, haritalarda yer şekillerinin gösterilmesi, renklendirme, izohips, tarama ve haritalardan yararlanmak, uzunluk ölçümleri, yüzölçümünü bulmak, profil çıkarma gibi alt başlıklar şeklinde sıralanmıştır.

2.5.7. 1982 Coğrafya Dersi Geçici Öğretim Programı ve Harita Becerileri

1982 CDÖP 1973 CDÖP’ ün geliştirilmesi amacıyla adından da anlaşılacağı üzere geçici bir program olarak hazırlanmıştır. Toplamda 9 maddede amaçlar sunulmuş ve maddelerin içeriklerinde bazı kısımlar azaltılarak tüm coğrafya konularına yer verilmiştir. Bu amaçlar:

- *Öğrencilere yakın çevreden itibaren ülkemizi ve yurttaşlarımızı tanıtmak, onların milliyet, vatan ve insanlık duygularını daha bilinçli, daha köklü kılmak.*
- *İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı ilişkilerini kavratarak ekonomik kalkınmada çevreden yararlanmayı öğrenerek yetişmelerini sağlamak.*
- *Öğrencilere milletlerin refah ve mutluluklarını coğrafi çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, yurdumuzun henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş çalışma alanı teşkil ettiğini örnekleriyle belirlemek.*
- *Öğrencilere Türkiye’ nin başlıca tarım ve endüstri ürünleriyle ticari ilişkileri hakkında bilgi kazandırma, dünya devletleri arasındaki yerini kavratmak.*
- *Öğrencilere memleketimizin ve bütün dünyanın ulaştırma ve haberleşme yollarını incelemek.*
- *Öğrencileri sık sık karşılaştıkları coğrafya olaylarının sebeplerini araştırmaya ve bu olaylar arasındaki bağıllık ve ilişkileri bulup çıkarmaya alıştırmak.*
- *Öğrencilerde başka milletlerin bugünkü hayatını, kültürünü, çalışmalarını, ekonomik ve siyasi durumlarını inceleme isteği uyandırmasına çalışmak.*

- *Öğrencilerde coğrafya alanında insanın refah ve mutluluğuna hizmetler vermiş olanlara karşı takdir ve hayranlık duygusunu uyandırmak.*
- *Öğrencilere çeşitli haritaları, resimleri, istatistik, grafik ve diyagramları açıklayabilmek; plan ve kroki çizebilme gücünü kazandırmak* (MEB Tebliğler Dergisi, 1982: 487).

Yukarıda görüldüğü gibi 1982 CDÖP’ de amaçlar kısmında yer alan 9. madde ile harita ve haritaya dair teknik bilgilerin verilmesi amaçlanmıştır.

MEB 1982 yılında yayınlanan 2128 sayılı Tebliğler Dergisi’ nde yer alan 1982 CDÖP’ e göre liselerde okutulan coğrafya derslerinin sınıf bazında konuların dağılımı şu şekildedir;

1982 CDÖP’ e göre coğrafya dersi lise-1. sınıfta haftalık 2 saat olarak yer almakta olup 15 üniteye ayrılmıştır. Bu ünitelerin çoğunun fizikî coğrafya konularını içerdiği göze çarpmaktadır. Bu ünitelerde yer alan konular şunlardır:

1. ünite: coğrafyanın konusu ve gelişimi, bölümleri ve diğer bilimlerle ilişkisi, gelişimi ve Türkiye’de coğrafya. 2. ünite: harita bilgisi ölçek, haritalar, yapımı, yeryüzü şekillerinin gösterilmesi, harita işaretleri, haritalardan yararlanma ve ölçümler yapma, paralel ve meridyenler, coğrafi konum, Türkiye’nin coğrafi konumu ve sınırlar. 3. ünite: yerin ve yer kabuğunun yapısı, yer kabuğunun iç yapısı, yer kabuğunun malzemesi, kayalar, Türkiye’nin yüzey şekillerinin bölgelere dağılışı. 4. ünite: ülkemizin maden zenginlikleri. 5. ünite: yeryüzündeki büyük sahalar (kıtalar), okyanuslar ve oluşumları, Türkiye’nin etrafındaki denizler, Türkiye’ nin kıyıları. 6. ünite: atmosfer hakkında genel bilgiler, sıcaklık, sıcaklığın dağılımı, sıcaklık farkı, Türkiye’ nin sıcaklığı ve basıncı, rüzgârlar, nem, ve yağış. 7. ünite: iklim, yeryüzündeki iklimler, Türkiye’nin iklim çeşitleri. 8. ünite ülkemizdeki yer şekillerinin nasıl oluştuğu-iç kuvvetler. 9. ünite yer şekillerinin oluşması-dış kuvvetler. 10. ünite: yeraltı suları ve kaynakları. 11. ünite buzullar, buzulların oluşumu ve Türkiye’de buzulların oluşturduğu şekiller. 12. ünite rüzgârlar ve rüzgârların oluşturduğu aşındırma ve biriktirme şekilleri. 13. ünite dalgalar ve akıntılar burada dalgaların aşınım ve birikim şekilleri ile Türkiye kıyılarında aşındırma ve biriktirme şekilleri. 14. ünite yeryüzünde bitkilerin ve hayvanların dağılışı, bitki örtüsünün dağılışı, Türkiye’nin doğal bitki örtüsü. 15. ünite insan, insanların faaliyeti ve tabiat, Dünya’ da nüfus hareketleri, Türkiye’nin nüfusu, yoğunluğu-dağılışı ve nüfus hareketleri (MEB Tebliğler Dergisi, 1982: 488).

1982 CDÖP lise-1. sınıf programı incelendiğinde konuların yoğun bir şekilde verildiği görülmekle birlikte; 2. ünite harita bilgisi başlığı altında; *ölçek, harita çeşitleri*, haritaların yapımı, haritada yeryüzü şekillerinin gösterilmesi, harita sembolleri, haritalardan faydalanma ve harita üzerinde ölçümler yapma gibi konulara ayrıntılı bir şekilde yer verildiği görülmektedir.

1982 CDÖP’ de coğrafya dersi lise 2. sınıfta haftalık 2 saat olarak yer almıştır ve iki bölümden oluşmaktadır:

I. bölümde: Türkiye’nin coğrafi bölgeleri adı altında 14 ünite ele alınmıştır. Bu bölümde 1. ünite Türkiye’ nin bölge ve yönetsel bölümlere ayrılışı. 2. Ünite Karadeniz Bölgesi ve bölümleri. 3. ünite Marmara Bölgesi ve bölümleri. 4. ünite Ege Bölgesi ve bölümleri. 5. ünite Akdeniz Bölgesi ve bölümleri. 6. ünite İç Anadolu Bölgesi ve bölümleri. 7. ünite Doğu Anadolu Bölgesi ve bölümleri. 8. ünite Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve bölümleri gibi konular yer almaktadır.

İkinci bölümde: 7 üniteden oluşan Türkiye’nin komşu ülkeleri olan Yunanistan, Kıbrıs, Bulgaristan, İran, Irak, Suriye ve Sovyetler Birliği gibi ülkelere yer verilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 1982: 489).

1982 CDÖP’ de coğrafya dersi lise 3. sınıfta haftalık 2 saat olarak yer almıştır ve iki bölümden oluşmaktadır.

I. bölüm Türkiye’ nin ekonomik coğrafyası adı altında 8 üniteden oluşmaktadır. Bu bölüm 1. ünite Türkiye’de Ekonomik Etkinlikler. 2. ünite Türkiye’nin ormanları, 3. ünite Türkiye’de hayvancılık. 4. ünite Türkiye’de akarsu,deniz ve göller. 5. Türkiye’ de maden. 6. ünite Türkiye’de endüstri. 7. ünite Türkiye’de ulaşım. 8. ünite ise Türkiye’ nin iç ve dış ticareti konuları yer almaktadır.

II. bölüm başlıca Dünya ülkeleri adı altında 9 üniteden oluşmaktadır. Bu bölümde 1. ünite Ortadoğu ülkeleri (Mısır, Suudi Arabistan ve İsrail), 2. ünite Doğu Avrupa ülkeleri (Romanya, Yugoslavya, Macaristan, Çekoslovakya ve Avusturya), 3. ünite Orta Avrupa ülkeleri (Almanya ve İsviçre), 4. ünite Batı ve Kuzey Avrupa ülkeleri, 5. ünite Akdeniz ülkeleri, 6. ünite Afrika ülkeleri, 7. ünite Kuzey Amerika ülkeleri 8. ünite Güney Amerika ülkeleri, 9. ünite Asya ülkeleri, başlıkları mevcuttur (MEB Tebliğler Dergisi, 1982: 490).

1982 CDÖP incelendiğinde harita bilgisi konuları 1. sınıfın 2. ünitesinde “Harita bilgisi” adıyla başlı başına bir ünite olarak yer almaktadır. Bu ünite de ölçek, harita çeşitleri, haritaların yapımı, haritada yeryüzü şekillerinin gösterilmesi, harita sembolleri, haritalardan faydalanma ve harita üzerinde ölçümler yapma, paralel ve meridyenler, coğrafi konum, Türkiye’nin coğrafi konumu ve sınırlarına değinilmiştir.

2.5.8. 1983 Coğrafya Dersi Öğretimi ve Harita Becerileri

1982 Geçici Coğrafya Dersi Öğretim Programı’ndan sonra 08.07.1983 tarih ve 107 sayılı TTKB kararı ile yürürlüğe giren 1983 CDÖP’ de genel anlamda bazı değişikliklerin yapıldığı görülmektedir. Bu değişiklikler amaçlar, açıklamalar ve içerikle ilgili kısımları kapsamaktadır. 1982 programındaki 9 amaç 1983 programında 13 amaç olarak düzenlenmiştir.

Açıklamalar kısmında ilk kez eklenen yeni maddelere göre Türkiye Coğrafyası ve ülkeler coğrafyası konuları işlenirken belirtilen konularla ilgili tarihi olaylardan bahsedilmesi ve önemlerinin vurgulanması gerektiği belirtilmiş, Kıtalar ve bölgelerin tanıtılması, Türkiye ile ilişkisi olan ülkeler ile Türklerin yaşadığı yerlerin vurgulanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca programın amaçlar kısmındaki 7 ve 11. maddelerinde harita ve harita bilgisi konularına atıf yapılmıştır. Amaçlar kısmının 7. maddesinde konular ile ilgili çalışmaların yapılabilmesi için küre, harita, atlas, büyük ölçekli haritalar, projeksiyonlar, ansiklopedi, dergi, grafik, resim, gibi araçların bulundurulması belirtilerek öğrencilerin atlas ve duvar haritalarında bulunabilen yer isimleri ile değişebilen istatistik bilgileri ezberletme yerine, coğrafi olayları açıklamaya ve sonuç çıkarma gibi özelliklere yer verilmesine dikkat çekilmiştir. Coğrafya dersinin genel amaçlarına ulaşmada haritaların önemi ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca 11. maddesinde de haritalara, resimlere, istatistik bilgilere, grafik ve diyagramları yorumlamaya ve bunlardan yararlanmayı öğretmeye, plân, kroki çizmeye ve özellikle Türkiye haritası çizebilme becerisini geliştirmeye yönelik ifadelerle yer verilerek günümüz coğrafya öğretim programında yer alan harita becerilerine yer verildiği söylenebilir.

TTKB Tebliğler Dergisi’nde yayınlanan 1983 CDÖP’ e göre liselerde okutulan coğrafya derslerinin sınıf bazında saat ve üniteleri şu şekildedir:

Lise-1. sınıfta haftalık 2 saat olarak verilen coğrafya dersi giriş kısmı ve 8 üniteden oluşmaktadır. Giriş kısmında coğrafyanın konusu, bölümleri ve gelişimi yer

almaktadır. Bu bölümde 1. ünite yeryuvarlığı ve evren, Güneş, Dünya'nın şekli, hareketleri ve sonuçları, paraleller-meridyenler, enlem-boylam, Türkiye'nin coğrafi konumu. 2. ünite harita ve ölçek, kara sınırlarımız ve kıyılarımız. 3. ünite karalar ve denizlerin dağılışı, denizaltı yerşekilleri, Türkiye'nin denizleri. 4. ünite iklim ve iklim elemanları, yeryüzünde görülen iklim çeşitleri, doğal bitki örtüsü, Türkiye'de görülen iklim çeşitleri ve doğal bitki örtüsü. 5. ünite Dünya'nın yapısı ve yerşekillerinin oluşumu, yer kabuğu yapısı, yer kabuğu malzemesi, kayalar, yeryuvarlağı iç yapısı, jeolojik devirler, iç kuvvetler, Türkiye'nin ovaları ve plâtoları. 6. ünite yeryüzünün biçimlenmesi dış kuvvetler, kayaların çözülmesi, yer göçmeleri- kaymaları, erozyon, akarsular, yeraltı suları ve kaynaklar, göller ve oluşumları, buzullar, Türkiye'de rüzgârlar ve oluturduğu yerşekilleri, denizlerdeki hareketlilik. 7. ünite insan ve doğal çevre: yeryüzünün nüfus durumu ve sonuçları, Türkiye'de nüfus durumu ve sonuçları, Türkiye'de yerleşim alanlarıdır (MEB Tebliğler Dergisi, 1983: 336).

Lise-2. sınıf coğrafya dersi haftalık 2 saat olarak verilmekte olup iki bölümden oluşmaktadır. Türkiye' nin coğrafi bölgeleri adlı II. bölümü giriş kısmında coğrafi bölgeler, bölümler, yöre kavramları, ülkenin konum bilgisi, yeryüzü şekilleri, iklimi ve doğal bitki örtüsü, akarsu, göl, denizler ve kıyılarına yer verilerek nüfus, yerleşme, ekonomik özellikler ve Türkiye'nin yönetsel bölümleri gibi beşeri konular da yer almıştır. 7 üniteden oluşan bu bölümde; I. ünite Karadeniz, II. ünite Marmara, III. ünite Ege, IV. ünite Akdeniz, V. ünite İç Anadolu, VI. ünite Doğu Anadolu, VII. ünite Güneydoğu Anadolu bölgelerine yer verilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 1983: 336-337). Bu ünite yeri alan bölgelerin coğrafi özellikleri, bölümleri, Türkiye ekonomisindeki ve Türkiye turizmindeki yeri şeklinde yer verilmiştir.

Ülkeler adlı II. bölümün giriş kısmında bu bölümde yer alan ülkelerin hangi özelliklerine yer verileceği ve Türkiye ile kıyaslama yapılması gibi hususlara yer verilmiştir. 5 ünitelerden oluşan ikinci bölümün I. ünitesinde İran, Afganistan, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail, Suudî Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Kıbrıs, Mısır ve Libya gibi Ortadoğu ülkelerine yer verilirken, II. ünite Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve Arnavutluk gibi Balkan devletlerine, III. ünite Sovyetler Birliği' ne, IV. ünite Tunus, Cezayir, Fas gibi Atlas ülkeleri, tropikal Afrika ülkesi olan Nijerya ve Güney Afrika Cumhuriyeti ülkeleri yer alırken V. ünite Asya'nın başlıca ülkeleri Pakistan, Hindistan, Bangladeş (Güney Asya) Malezya,

Endonezya (Güneydoğu Asya), Çin, Japonya, Güney Kore (Uzakdoğu) ülkelerine yer verilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 1983: 337).

Lise-3. sınıfta coğrafya dersi haftalık 2 saat olarak verilmekte olup iki bölümden oluşmaktadır. Türkiye' nin ekonomik coğrafyası adlı birinci bölümün giriş kısmında Türkiye'nin ekonomik coğrafyasını etkileyen konumu, yerşekilleri, iklimi, nüfusu ve yerleşme konularına yer verilmiştir. 8 üniteden oluşan bu bölümde 1. ünite tarımın Türkiye ekonomisindeki yeri, tarımı etkileyen şartlar, topraklardan yararlanma, tarım bölgeleri, tarla ve bahçe, meyvacılık, zeytincilik, bağcılık,yembitkileri, çay, çiçekçilik. 2. ünite hayvancılığın Türkiye ekonomisindeki yeri, hayvancılığı etkileyen şartlar,başlıca hayvanlar ve dağılışları, balıkçılık ve su ürünleri. 3. Ünite Türkiye ormanları, Türkiye' de ormancılığın ekonomideki yeri, elde edilen orman ürünlerimiz, ormanların faydaları ve nasıl korunması gerektiği, ağaçlandırmanın önemi. 4. ünite Türkiye' de madenciliğin ekonomideki yeri, değerli madenler ve enerji kaynakları.5. ünite Türkiye' de endüstrinin ekonomideki yeri, kurulması için gerekli olan şartlar, endüstrinin kuruluşu, gelişmesi ve endüstri kolları, 6. ünite Türkiye'de ulaşım, ulaşımı etkileyen doğal ve beşerî şartlar, Türkiye' de kara, deniz, hava ulaşımı ve hava limanları. 7. ünite Türkiye'de Ticaret, iç ticaret, dış ticaret. 8. Ünite Türkiye' de turizm konularına yer verilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 1983: 338).

Ülkeler adlı ikinci bölümün giriş kısmında bu bölümde yer alan ülkelerin hangi özelliklerine yer verileceği ve Türkiye ile kıyaslama yapılması gibi hususlara yer verilmiştir. 3 üniteden oluşan bu bölümde I. ünite Avrupa ülkeleri: İtalya, Federal Almanya, İsviçre, Fransa, İngiltere, Hollanda, İsveç, Norveç. II .ünite Yeni Dünya Karaları: Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Brezilya, Avustralya, III. ünite Milletlerarası Kuruluşlar ve Türkiye (MEB Tebliğler Dergisi, 1983: 338).

1983 CDÖP genel hatları ile incelendiğinde 1982 CDÖP' de olduğu gibi her ünitenin konu başlıklarına ve alt konu başlıklarına ayrıldığı fakat programda herhangi bir kazanım ve beceri yer almadığı görülmektedir. Konu dağılımına bakıldığında 1. sınıfın konuları fiziki coğrafya, 2. sınıf fiziki ve beşeri coğrafya, 3. sınıf konuları ise beşeri coğrafya konularından oluştuğu görülmektedir. 1983 CDÖP' de harita bilgisi konularına 1982 CDÖP' de olduğu gibi lise 1. sınıf düzeyinde ayrı bir ünite olarak "Harita Bilgisi" başlığı adı altında; harita ve ölçek, haritalarda yüzey şekillerinin gösterilmesi, haritalardan yararlanma, harita işaretleri,harita üzerinde uzunluk ve alan

ölçümleri, Türkiye' nin yüzölçümü, boyutları, kara sınırları ve kıyıları içeriklerine yer verilmiştir.

2.5.9. 1992 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Harita Becerileri

1992 CDÖP, 79 sayılı TTKB kararı ile yürürlüğe girmiştir. 1983 CDÖP' ün tekrarı niteliğinde olan 1992 CDÖP' de konuların dağılımında, kapsamında, derslerin sınıflara dağılımında ve isimlerinde önemli bir değişiklik yapılmamıştır (Engin, Akbaş ve Gençtürk, 2003). Ortaöğretim kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği ile coğrafya dersi öğretim programında değişikliğe gidilmiştir. Hazırlanan programda coğrafya dersi alınması gereken zorunlu dersler içerisinde yer almıştır. Bu kapsamda coğrafya dersi Coğrafya I, Coğrafya II ve Coğrafya III olarak yeniden düzenlenmiştir. Amaçlar kısmı 1983 CDÖP baz alınarak ders geçme ve kredi sistemine uygun hale getirilmiştir. Amaçlar kısmının 11. maddesinde 1983 CDÖP' de olduğu gibi haritalarla ilgili olarak Türkiye haritası çizebilme becerisini kazandırma, plân-kroki çizebilme, haritaları yorumlayabilmegibi becerilerin geliştirilmesi vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Aynı zamanda bunlardan nasıl faydalanması gerekir bunun öneminden bahsedilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 1992: 255).

Açıklamalar bölümünün 7. maddesinde yine 1983 CDÖP' de yer alan konular ile ilgili çalışmaların yapılabilmesi için küre, harita, atlas, büyük ölçekli haritalar, ansiklopedi, dergi, grafik, resim, projeksiyon gibi araçların bulundurulması gerektiği ve bunların bir öğretim aracı olarak kullanılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır (MEB Tebliğler Dergisi, 1992: 256).

1992 Ortaöğretim Kurumları Coğrafya Dersi Öğretim Programında ders saatleri tülerinde 2 saat olup konuların sınıflara göre dağılımı şu şekildedir (MEB Tebliğler Dergisi, 1992: 257-263).

Lise-1. sınıfta coğrafya dersi 7 üniteden oluşmaktadır. Giriş kısmında coğrafyanın konusu, bölümleri, gelişimi gibi içeriklerin yer almakta olup 1. ünite de yeryuvarlağı, güneş sistemi, Dünya' nın şekli ve hareketleri, Dünya' nın hareketlerinin sonuçları, paraleller-meridyenler, enlem-boylama, 2. ünite de harita bilgisi, ölçek, yeryüzü şekilleri, haritalarda bulunan semboller, uzunluk ve alan ölçümlerine 3. ünite de karalar ve denizlerin dağılışı, denizler içerisindeki yer şekilleri, Türkiye' nin denizleri ve boğazlarına, 4. ünite de iklim, iklim elemanları, Türkiye' de iklim ve iklim elemanları, yeryüzündeki iklim çeşitleri ve doğal bitki örtüsüne 5. ünite de yerin iç

yapısı, yer şekillerinin oluşumu, kayaçlar, jeolojik zamanlar, iç kuvvetler, dağların oluşumu, Türkiye'deki dağların oluşumu, kıtaların oluşumu, Türkiye'de epirojenik olaylar, volkanizma ve Türkiye' nin volkanik dağları, depremler, Türkiye'de depremlerden korunma yolları, Türkiye' nin ovaları ve platolarına, 6. ünite de yeryüzünün nasıl biçimlendiği, dış kuvvetler, kayaçların çözülmesi, yer göçmeleri, yer kaymaları, erozyon, akarsular, yeraltı suları ve kaynaklar, göller ve oluşumları, buzullar, Türkiye'de rüzgârların oluşturduğu şekiller, denizlerdeki hareketliliğe ve 7. ünite de ise beşeri coğrafya konularından olan Türkiye'de nüfus hareketleri ve sonuçları konularına ve Türkiye'de yerleşme konularına yer verilmiştir.

Lise-2. sınıfta coğrafya dersi olup iki bölümden oluşmaktadır. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri adlı birinci bölümün giriş kısmında coğrafi bölgeler, bölümler, yöre kavramları, coğrafi bölgeleri oluşturan şartlar, Türkiye'nin yönetsel bölümleri gibi hususlar yer almaktadır. Bu sınıf seviyesinde 1983 CDÖP' de olduğu gibi her sınıf seviyesinde bir coğrafi bölgeye, bölgenin coğrafi özellikleri, bölümleri, bölgenin Türkiye ekonomisi ve turizmindeki yerini açıklayacak şekilde yer verilmiştir.

Ülkeler adlı ikinci bölümün giriş kısmında bu bölümde yer alan ülkelerin hangi özelliklerine yer verileceği ve Türkiye ile kıyaslama yapılması gibi hususlara yer verilmiştir. Dört ünite den oluşan bu bölümde 1. ünite de Ortadoğu ülkelerine, 2. ünite de Sovyetler Birliği açıklık ve yeniden yapılanma dönemi konusuna, 3. ünite de Afrika'nın Atlas ülkeleri, Tropikal Afrika ülkelerine, 4. ünite de Asya'nın başlıca ülkelerine ve bu ülkelerin doğal ve beşeri özelliklerine değinilmiştir.

Lise-3. sınıfta coğrafya dersi iki bölümden oluşmaktadır. Türkiye'nin ekonomik coğrafyası adlı birinci bölümün giriş kısmında ülkemizin ekonomik coğrafyasını etkileyen coğrafi konumuna, yerşekillerine, iklimine, nüfus ve yerleşme konularına yer verilmiştir. 8 ünite den oluşan bu bölümde 1983 CDÖP' de genel hatları ile 3. seviyesinde yer alan konulara yer verilmiştir.

Ülkeler adlı ikinci bölümün giriş kısmında bu bölümde yer alan ülkelerin hangi özelliklerine yer verileceği ve Türkiye ile kıyaslama yapılması gibi hususlara yer verilmiştir. 3 ünite den oluşan bu bölümde 1. ünite de Avrupa'nın başlıca ülkeleri (İtalya, Almanya, İsviçre, Fransa, İngiltere, Hollanda, İsveç), 2. ünite de yeni dünya karaları (Kuzey Amerika, Güney Amerika, Avustralya), 3. ünite de milletlerarası kuruluşlar ve Türkiye konularına yer verilmiştir.

1991 CDÖP harita bilgisi ve becerileri açısından incelendiğinde lise-1. sınıfın ikinci ve üçüncü ünitelerinde; haritalar, ölçek, yeryüzü şekilleri, haritalarda bulunan semboller, uzunluk ve alan ölçümleri, karalar ve denizlerin dağılışı, denizler içerisindeki yer şekilleri ve Türkiye' nin denizleri-boğazları konularına yer verildiği görülmektedir.

2.5.10. 2005 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretimi ve Harita Becerileri

2005 Coğrafya Öğretim Programı' da her yönü ile köklü değişimlerin yer aldığı görülmektedir. Daha önce hazırlanan programlardan farklı olarak temelde çağdaş öğretim yaklaşımlarını benimseyen, öğrenciyi merkeze alan, çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanılmasını sağlayacak şekilde bir programın hazırlandığı görülmektedir. 2005 OCDÖP, yapılandırmacılık (constructivism) kuramına göre hazırlanmıştır. Yapılandırmacılık, bilginin zihinde yapılandırılmasını esas almaktadır (Wilson, 1997).

2005 OCDÖP öğrencileri okul içerisinde veya dışında coğrafya öğretiminde aktif tutmayı ve her zaman değişime ve gelişmeye yöneltmektedir. Program bu yönüyle öğrenme-öğretme sürecinde birtakım önemli değişim ve gelişmeleri de beraberinde getirmiştir (Akkuş, 2008: 15).

Bu gelişmeler temelde çeşitli kazanımları ve öğrenme alanlarını içermektedir. Bu öğrenme alanları 2005 CDÖP' de her sınıf seviyesinde verilen;

- Doğal sistemler,
- Beşerî sistemler,
- Mekânsal bir sentez: Türkiye,
- Küresel ortam: bölgeler ve ülkeler,
- Çevre ve toplum' dur.

Ayrıca bu öğrenme alanları içerisinde kazanımlara yer verilmiştir. Hangi becerilerin hangi kazanımlar içerisinde öğretileceği ile ilgili öğrenme alanının sonunda açıklanmıştır. Elde edilecek kazanımlar; oğrafi kavramlar, beceri, tutum-değer ve bunlara ait kazanımları sağlayacak şekilde düzenlenmiş coğrafi beceriler ve uygulamalardır (MEB, 2005: 35).

2005 OCDÖP' de yer alan coğrafi beceriler şu şekildedir:

- Harita becerisi,
- Gözlem becerisi,

- Arazide çalışma becerisi,
- Coğrafi sorgulama becerisi,
- Tablo, grafik, diyagram hazırlama ve yorumlama becerisi,
- Zamanı algılama becerisi,
- Değişim ve sürekliliği algılama becerisi
- Kanıt kullanma becerileridir.

Coğrafya konularında kullanılabilen bu beceriler, öğrenme alanlarının içerisine uygun şekilde bütünleştirilmiştir (MEB, 2005: 37).

2005 CDÖP’ de harita bilgisi ile ilgili kazanımlar 9. sınıf doğal sistemler öğrenme alanı içerisinde; bilgileri haritalara aktarmada kullanılan yöntem ve teknikleri kullanım amaçları bakımından karşılaştırmaları, koordinat sistemi ve haritayı meydana getiren öğelerden yola çıkarak zaman ve mekana ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunmaları, izohips eğrileri ile çizilmiş haritalar üzerinde yerçekillerini gösterebilme, harita-grafik kullanarak iklim elemanlarının meydana gelişi ve dağılışı üzerinde etkili olan faktörleri sorgulamaları, harita ve görsel materyallerden yararlanarak farklı iklim çeşitlerinin özellikleri ve dağılışı hakkında çıkarımlarda bulunmaları kazanımlarına yer verilmiştir.

Mekansal bir sentez: Türkiye öğrenme alanı içerisinde; haritalardan faydalanılarak Türkiye’ de ki ana yer şekillerinin temel özellikleri ve dağılışını analiz edebilme, haritaları kullanarak ülkemizin iklimini etkileyen etmenler hakkında çıkarımlarda bulunabilme, tablo-grafik ve haritalardan yararlanarak ülkemizdeki iklim elemanlarının özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunabilme kazanımlarına yer verilmiştir. Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler öğrenme alanı içerisinde; haritalardan faydalanılarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri ayırt edebilme kazanımına yer verildiği görülmektedir.

2005 CDÖP 10. sınıf doğal sistemler öğrenme alanı içerisinde yer alan kazanımlar incelendiğinde harita, kesit ve fotoğraf kullanarak bitki topluluklarının dağılışı ile iklim ve yer şekillerini ilişkilendirebilme kazanımına yer verilmiştir.

Beşeri sistemler öğrenme alanı içerisinde harita, tablo ve grafiklerden faydalanılarak nüfus artış oranının değişmesinde etkili olan etmenleri sorgulayabilme, tarihi metin, belge ve haritalardan yararlanılarak Dünya’daki göçlerin sebepleri hakkında çıkarımlarda bulunabilme kazanımlarına yer verilmiştir.

Mekansal bir sentez: Türkiye öğrenme alanı içerisinde haritalar üzerinde, ülkemizdeki toprak çeşitleri ile dağılışı özelliklerini ilişkilendirebilme, harita ve kesit örnekleri kullanarak ülkemize ait karakteristik bitki tür ve topluluklarını sınıflandırabilme kazanımlarına yer verilmiştir.

Küresel ortam: bölgeler ve ülkeler öğrenme alanı içerisinde harita-kesit örnekleri kullanarak Türkiye' ye özgü karakteristik bitki tür ve topluluklarını sınıflandırabilme kazanımına yer verilmiştir.

2005 CDÖP 11. sınıf doğal sistemler öğrenme alanı içerisinde yer alan kazanımlar incelendiğinde; bir yerin iklim verileri ve topografya haritaları arasında bağ kurarak hidroelektrik gücünü belirleyebilme kazanıma yer verilmiştir. Mekansal Bir Sentez: Türkiye öğrenme alanı içerisinde veri ve haritaları kullanarak Türkiye'deki meydana gelen doğal afetlerin dağılışı ile oluşum şekillerini ilişkilendirebilme kazanımına yer verilmiştir.

2005 CDÖP 12. sınıf beşeri sistemler öğrenme alanı içerisinde yer alan kazanımlar incelendiğinde haritalar ve görsel materyaller kullanarak ilk kültür merkezlerinin ortaya çıkışını ve yayılışını belirleyen etmenleri zaman, süreklilik ve değişim açısından değerlendirebilme kazanımına yer verilmiştir.

2.5.11. 2018 Yılı Coğrafya Dersi Öğretimi ve Harita Beceriler

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan komisyon tarafından izleme ve değerlendirme çalışmaları doğrultusunda güncellenen 2018 OCDÖP, 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm sınıf düzeylerinde uygulanmaya başlamıştır. Ders saatleri; 9.,10. ve 11. sınıflarda iki saat, 12. sınıfta toplam dört saat olarak verilmektedir (MEB, 2018: 18-35).

2018 OCDÖP' de 2005 OCDÖP' de olduğu gibi her sınıf seviyesinde öğrenme alanları ve bu öğrenme alanları içerisinde kazanımlara yer verilmiştir. Ayrıca hangi becerilere yer verilmesi gerektiği her öğrenme alanı sonunda belirtilmiştir. 2018 OCDÖP' de 2005' den farklı olarak Mekansal bir sentez: Türkiye öğrenme alanı çıkarılmış, Çevre ve Toplum adı ile yeni bir öğrenme alanı eklenmiştir.

2018 OCDÖP içerisinde yer alan coğrafi beceriler ile bu becerilerin hangi öğrenme alanı ve hangi kazanım içerisinde yer verilmesi gerektiği Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. 2018 OCDÖP’ de Yer Alan Harita Becerilerinin Öğrenme Alanı ve Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı.

Öğrenme Alanı	Sınıf	Kazanımlar	Harita Becerileri İle İlgili Kazanım Sayısı
Doğal Sistemler	9	9.1.5. Koordinat sistemini kullanarak zaman ve yere ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunur. 9.1.6. Haritayı oluşturan unsurlardan yararlanarak harita kullanır. 9.1.7. Bilgileri haritalara aktarmada kullanılan yöntem ve teknikleri açıklar. 9.1.12. Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.	4
	10	10.1.8. Türkiye’deki ana yer şekillerini temel özellikleri ve dağılışları açısından değerlendirir. 10.1.10. Türkiye’deki su varlıklarının genel özelliklerini ve dağılışını açıklar. 10.1.13. Türkiye’deki toprakların dağılışını etkileyen faktörler ile toprak tiplerini ilişkilendirir. 10.1.16. Bitki topluluklarının dağılışı ile iklim ve yer şekillerini ilişkilendirir. 10.1.17. Türkiye’deki doğal bitki topluluklarının dağılışını yetiştirme şartları açısından analiz eder.	5
	11	11.1.1. Biyoçeşitliliğin oluşumu ve azalmasında etkili olan faktörleri açıklar.	1
	12		0
	9	9.2.3. Türkiye’de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar. 9.2.4. Türkiye’deki yerleşim birimlerini idari fonksiyonlarına göre ayırt eder.	2
Beşeri Sistemler	10	10.2.3. Nüfusun dağılışı üzerinde etkili olan faktörler ile dünya nüfusunun dağılışını ilişkilendirir. 10.2.6. Türkiye’de nüfusun dağılışını, nüfusun dağılışında etkili olan faktörler açısından değerlendirir. 10.2.8. Tarihî metin, belge ve haritalardan yararlanarak dünyadaki göçlerin nedenleri ve sonuçları hakkında çıkarımlarda bulunur.	3
	11	11.2.5. Şehirlerin küresel ve bölgesel etkilerini fonksiyonel açıdan yorumlar. 11.2.6. Türkiye’deki şehirleri fonksiyonlarına göre ayırt eder. 11.2.16. Tarımın Türkiye ekonomisindeki yerini açıklar. 11.2.17. Türkiye’nin madenleri ve enerji kaynaklarının dağılışını açıklar. 11.2.19. Türkiye’de sanayi sektörünün özelliklerini açıklar.	5
	12	12.2.4. Ülkemizdeki işlevsel bölgeleri özelliklerine göre analiz eder. 12.2.10. Dünya ticaret merkezleri ve ağlarını küresel ekonomideki yerleri açısından analiz eder. 12.2.11. Türkiye’deki ticaret merkezlerinin ticarete konu olan ürünlere ve akış yönlerine etkilerini açıklar. 12.2.12. Tarihî ticaret yollarını Türkiye’nin konumu açısından değerlendirir. 12.2.13. Türkiye’nin dış ticaretini ve dünya pazarlarındaki yerini ticarete konu olan ürünler açısından analiz eder.	5
	9	9.3.1. Dünyadaki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından değerlendirir. 9.3.2. Bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini örneklerle açıklar. 9.3.3. Harita kullanarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri sınıflandırır.	3
	10	10.3.1. Uluslararası ulaşım hatlarını bölgesel ve küresel etkileri açısından analiz eder.	1
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	11	11.3.1. İlk kültür merkezlerinin ortaya çıkışı, yayılışı ve dağılışlarını belirleyen faktörleri açıklar. 11.3.2. Farklı kültürel bölgelerin yeryüzünde yayılışına etki eden faktörleri açıklar. 11.3.3. Türk kültürünün yayılış alanlarını bölgesel özellikler açısından analiz eder. 11.3.4. Türkiye’nin tarih boyunca medeniyetler merkezi olmasını konumu açısından değerlendirir. 11.3.5. Ülkeler ve bölgeler arasındaki ticaret ile ham madde, üretim ve pazar alanlarını ilişkilendirir.	5
	12	12.3.1. Kıtaların ve okyanusların konumsal önemindeki değişimi örneklerle açıklar. 12.3.2. Ülkelerin konumunun bölgesel ve küresel etkilerini değerlendirir. 12.3.3. Tarihî süreçte Türkiye’nin jeopolitik konumunu değerlendirir. 12.3.4. Türkiye’nin içinde yer aldığı jeopolitik bölgelerle olan ilişkisini açıklar. 12.3.5. Türk kültür bölgeleri ile ülkemiz arasındaki tarihî ve kültürel bağları açıklar. 12.3.9. Ülkelerin bölgesel ve küresel ilişkilerini doğal kaynak potansiyeli açısından değerlendirir. 12.3.10. Dünyadaki başlıca enerji nakil hatlarının bölge ve ülkelere etkisini açıklar. 12.3.11. Ülkeler arasında sorun oluşturan mekânsal unsurları günümüz çatışma alanlarıyla ilişkilendirir.	8
	9		0
	10	10.4.1. Afetlerin oluşum nedenlerini ve özelliklerini açıklar. 10.4.2. Afetlerin dağılışları ile etkilerini ilişkilendirir. 10.4.3. Türkiye’deki afetlerin dağılışları ile etkilerini ilişkilendirir.	3
	11		0
Çevre ve Toplam	12	12.4.4. Ortak doğal ve kültürel mirasa yönelik tehditleri açıklar.	1
	Toplam		46

Kaynak: MEB, 2018.

Tablo 2’ de görüldüğü üzere 2018 OCDÖP’ de tüm öğrenme alanları içerisinde harita becerilerine yer verilmiştir. Doğal sistemler öğrenme alanında 9.sınıfta 4, 10.sınıfta 5, 11.sınıfta 1 kazanım olmak üzere toplam 12 kazanım içerisinde harita becerileri yer almaktadır. Beşeri sistemler öğrenme alanında 9.sınıfta 2, 10.sınıfta 3, 11.sınıfta 5 ve 12. sınıfta 5 kazanım olmak üzere toplam 15 kazanım içerisinde harita becerileri yer almaktadır. Küresel ortam: bölgeler ve ülkeler öğrenme alanı içerisinde 9.sınıfta 3, 10. sınıfta 1, 11.sınıfta 5 ve 12.sınıfta 8 kazanım olmak üzere toplam 17 kazanım içerisinde harita becerileri yer almaktadır. Çevre ve toplum öğrenme alanı içerisinde 10.sınıf seviyesinde 3 ve 12. sınıf seviyesinde 1 kazanım olmak üzere toplam 4 kazanım içerisinde harita becerileri yer almaktadır. 2018 OCDÖP içerisinde harita becerilerinin yer aldığı toplam kazanım sayısı 46’ dır. Bu harita becerileri harita üzerinde konum belirleme, harita üzerine bilgi aktarma, amacına uygun harita seçme, haritalardan yararlanarak hesaplamalar yapma, mekânsal dağılışı algılama, haritayı doğru şekilde yorumlama, taslak haritalar oluşturma gibi becerilerden oluşmaktadır (MEB, 2018: 13).

2.6. İlgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde harita becerileri ile ilgili Türkiye’ de yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Koç (2008), “Coğrafya Öğretim Programındaki Kazanımların Öğrencilerin Harita Beceri Düzeyleri Üzerine Etkisi” adlı doktora çalışmasında farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin harita beceri düzeylerini karşılaştırmayı amaçlamıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan başarı testi, 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Ankara ve İstanbul illerinde farklı ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 900 öğrenciye uygulanmıştır. Çalışmanın analizinde tek yönlü varyans analizi ve t testi kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre 9. ve 10. sınıfların harita beceri düzeylerinin 11. sınıflardan daha yüksek olduğu, eşit ağırlık ve sayısal alanda öğrenim gören öğrencilerin harita beceri düzeylerinin, sosyal alanda öğrenimgören öğrencilerin harita beceri düzeylerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda yükseköğretimde coğrafya öğretmenliği bölümünün eşit ağırlık alanından öğrenci alması önerisinde bulunulmuştur.

Üzümcü (2007) tarafından hazırlanan “İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Harita Okuma Becerisinin Aktif Öğrenme Yöntemiyle Kazandırılması” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, harita okuma becerisinin aktif öğrenme ile geleneksel

öğrenme arasında anlamlı bir farklılığa etkisinin olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda da elde edilen ön test-son test sonuçlarına göre aktif öğrenme yaklaşımının geleneksel öğrenme yaklaşımına göre harita okuma becerisinin öğrenme düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir.

Sönmez (2010) tarafından tarama modeli deseniyle hazırlanan “*İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita Becerileri*” isimli doktora tez çalışmasında ilköğretim ikinci kademedeki eğitim gören öğrencilerinin harita beceri düzeylerini belirlenmesi ve bu harita becerilerinin 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında, görsel öğelerde, metinlerde yer alma durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda 6 ve 7. sınıf düzeyinde eğitim gören öğrencilerin kullandığı ders kitaplarına yönelik içerik analizi yapılmıştır. Çalışmada harita becerilerinin özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin devlet okullarında eğitim gören öğrencilerden ve büyükşehirde yaşayan öğrencilerin normal şehirde yaşayan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Meriç (2011), “*Sosyal Bilgiler ve Okul Öncesi Öğretmenliğinde Eğitim Gören Öğrencilerin Mekan Bilişi ve Harita Okuma Becerisi*” yüksek lisans tez çalışmasında, öğrencilerin yaşadıkları çevre ve mekan hakkında neler bildikleri ve bu bunları gösterme şekillerini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada örnek olay araştırması ile yapılmış olup Adnan Menderes Üniversitesi sosyal bilgiler ve okul öncesi bölümlerinde 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören 131 öğrenci ile gerçekleşmiştir. Katılımcıların mekansal biliş ve harita okuma becerileri; bölüm, sınıf, cinsiyet, yerleşim yeri, mezun olduğu ortaöğretim programı ve lise türüne göre incelenmiş ve karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmada sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde eğitime devam eden öğrencilerin mekansal biliş ve harita okuma becerilerinin okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenimine devam eden öğrencilerden üstün olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aksoy ve Sönmez (2012), “*Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Metin ve Görsellerde Harita Becerileri*” adlı makale çalışmasında, sosyal bilgiler ders kitaplarında metin ve görsel olarak harita becerilerine yer verilme düzeyinin ilköğretim ikinci kademedeki nasıl olduğu belirlenmeye çalışmışlardır. Çalışmanın örneklem grubu 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarıdır. Çalışma sonucunda 6. sınıfta en fazla konum ve kordinat belirleme becerisi, en az sembollerini anlama ve yorumlama becerisine; 7. sınıfta ise en fazla harita okuma ve yorumlama becerisine en

az ölçek kullanma, sembolleri anlama ve yorumlama becerisine yer verildiği tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.Araştırma Modeli ve Deseni

Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılarak ortaöğretim kurumlarında görev yapan coğrafya öğretmenlerinin 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretimine ilişkin görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma; ölçülmesi zor olan kelime ve imgelerin özelliklerine odaklanan ve bu özelliklerin detaylı analiz edilmesine fırsat tanıyan araştırma türüdür (Glesne, 2012). Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama araçlarının kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bilgi üretme yollarından birisidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). *“Nitel araştırma dünyadaki gözlemcinin yerini tespit eden konumlandırılmış bir aktivitedir. Nitel araştırma dünyayı görünür hale getiren bir dizi yorumlayıcı materyal uygulamalarından oluşur. Bu uygulamalar dünyayı dönüştürür. Bu uygulamalar dünyayı; alan notları, mülakatlar, konuşmalar, fotoğraflar, kayıtlar ve kendinize yazdığınız notları kapsayan bir temsiller serisine dönüştürür”* (Denzin ve Lincoln’den aktaran Budak ve Budak, 2013). Durum çalışması, araştırılan olguyu kendi yaşam çerçevesi içinde inceleyen, olgu ve içinde bulunduğu ortam arasındaki sınırların kesin hatlarla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan bir araştırma deseni (Yin, 1984; Yıldırım ve Şimşek, 2006).

3.2. Çalışma Grubu

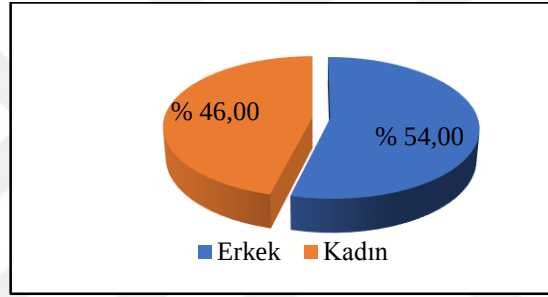
Bu çalışmada çalışma grubu, Sivas ilinde özel ve devlet okullarında görev yapan 50 coğrafya öğretmenidir. Çalışma grubunun belirlenmesinde nitel araştırma yöntemlerinde kullanılmakta olan örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilirlik örnekleme kullanılmıştır. Bu yöntemde araştırmacı yakın olan erişilmesi kolay olan bir durum seçmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 141). Kolay ulaşılabilirlik (convenient sampling) örnekleme yöntemi hız ve pratiklik kazandırır.

Bu çalışmada da coğrafya öğretmenlerinin tamamına ulaşmanın mümkün olmamasından dolayı kolay ulaşabilirlik göz önünde bulundurularak geneli temsil edecek şekilde çalışma grubunun belirlenmesi yoluna gidilmiştir.

Araştırmaya katılan 50 coğrafya öğretmenin % 46' sı (23 kişi) kadın, % 54' ü (27 kişi) erkek katılımcılardan oluşmaktadır (Tablo 3, Şekil 1).

Tablo 3. Katılımcı öğretmenlerin cinsiyete göre durumları

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Erkek	27	54,00
Kadın	23	46,00
Toplam	50	100

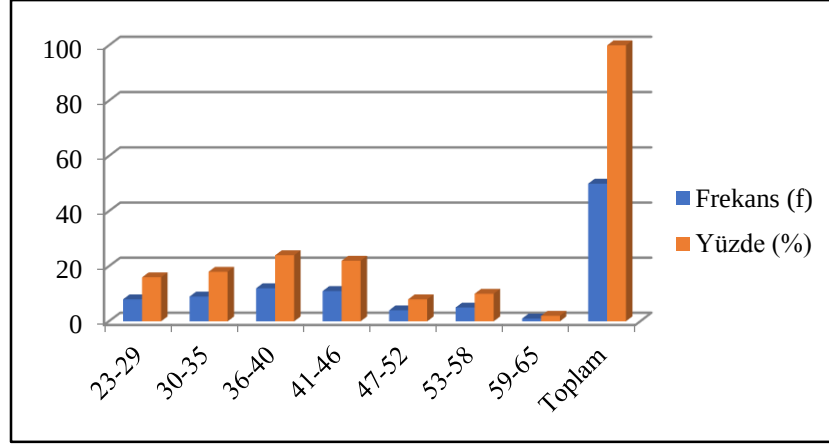
Şekil 1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılım grafiği (%).

Katılımcıların yaş durumuna bakıldığında 50 katılımcıdan 8 katılımcı (% 16) 23-29, 9 katılımcı (% 18) 30-35, 12 katılımcı (% 24) 36-40, 11 katılımcı (% 22) 41-46, 4 katılımcı (% 8) 47-52, 5 katılımcı (% 10) 53-58 ve 1 katılımcı (% 2) 59-65 yaş aralığında yer almaktadır (Tablo 4, Şekil 2).

3.2.1. Katılımcıların yaş gruplarına göre durumları

Tablo 4. Katılımcıların yaş gruplarına göre durumları

Yaş Aralığı	Frekans (f)	Yüzde (%)
23-29	8	16
30-35	9	18,0
36-40	12	24
41-46	11	22
47-52	4	8
53-58	5	10
59-65	1	2
Toplam	50	100

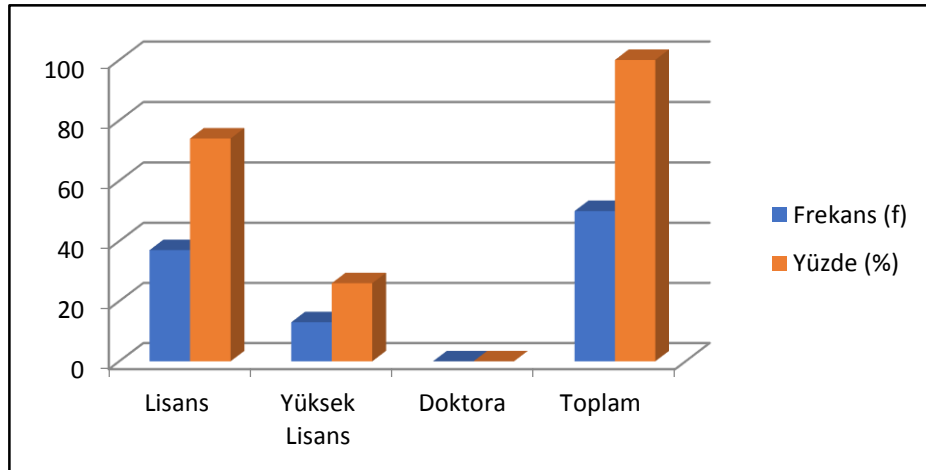

Şekil 2. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılım grafiği.

Katılımcıların mezun oldukları fakülteye göre dağılımları incelendiğinde 50 katılımcıdan 37' si (% 74) lisans, 13' ü (% 26) yüksek lisans programlarından mezun olduğu ve doktora programından ise mezun olan katılımcının olmadığı görülmektedir (Tablo 5, Şekil 3).

Tablo 5. Katılımcıların mezun olunan programlara göre durumlar

Program Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Lisans	37	74
Yüksek Lisans	13	26
Doktora	0	0
Toplam	50	100

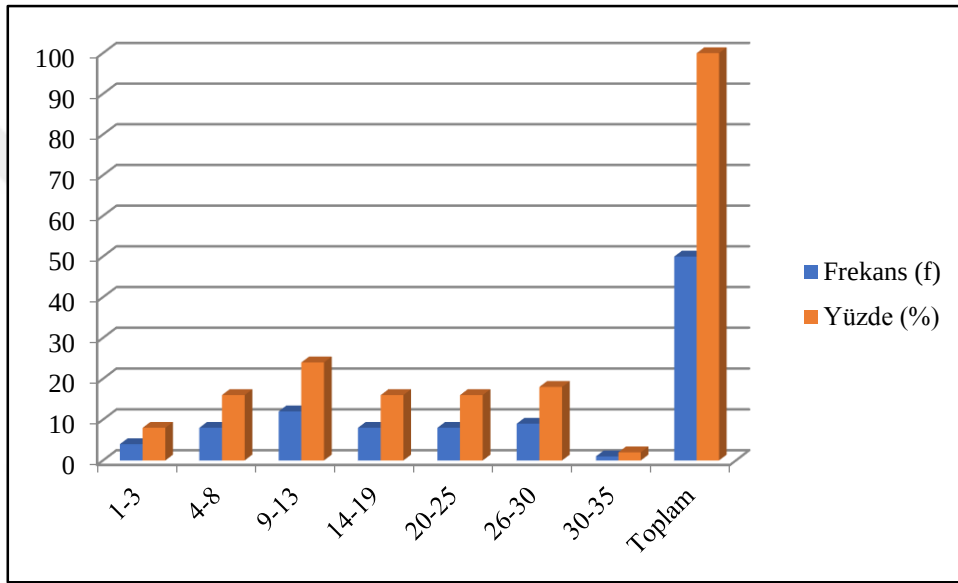

Şekil 3. Katılımcıların mezun oldukları eğitim programları göre dağılım grafiği.

Katılımcıların mesleki kıdem sürelerine bakıldığında 4 katılımcının (% 8) 1-3 yıl, 8 katılımcı (% 16) 4-8 yıl, 12 katılımcı (% 24) 9-13 yıl, 8 katılımcı (% 16) 14-19 yıl ve yine 8 katılımcının (% 16) 20-25 yıl, 9 katılımcının (% 18) 26-30 yıl ve 1 katılımcının (% 2) 30-35 yıl olduğu görülmektedir (Tablo 6, Şekil 4).

Tablo 6. Katılımcıların mesleki kıdem süreleri durumları

Mesleki Kıdem Süresi	Frekans (f)	Yüzde (%)
1-3	4	8
4-8	8	16
9-13	12	24
14-19	8	16
20-25	8	16
26-30	9	18
30-35	1	2
Toplam	50	100

Şekil 4. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılım grafiği

3.3. Veri Toplama Araçları

2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretimine ilişkin coğrafya öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek için veri toplama aracı olarak on sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda araştırmacı, genel olarak önceden hazırladığı soruların dışına pek çıkmadan sorularını yöneltir. Sorulara verilen cevaplar doğrultusunda, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarmada daha derinlemesine bilgi sahibi olmak amacıyla araştırmacı ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir (Glesne, 2012, 140; Kuş, 2012, 87).

Yarı yapılandırılmış görüşme formu kuramsal çerçeve ve alan yazına dönük çalışmalar yapıldıktan sonra hazırlanmıştır. Bu süreçte öncelikle 15 yarı yapılandırılmış soru hazırlanmış olup 3 alan uzmanı akademisyenden görüş

alındıktan sonra ve 3 coğrafya öğretmenine pilot uygulama yapıldıktan sonra gelen dönütlere bağlı olarak veri toplama aracındaki beş soru çıkarılmış ve uzman görüşü tekrar alınarak yarı yapılandırılmış görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Araştırmada verilerin toplanması için öğretmenlere yönelik olarak hazırlanmış, demografik bilgi formları ile her bir katılımcıya sistematik ve tutarlı bir sırada sorulmak üzere oluşturulan 10 sorudan oluşan Ek 3' de yer alan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmada, katılımcılarla yüz yüze veya online bağlantı kurularak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyet, yaş aralığı, mezun olduğu program, eğitim durumu ve mesleki kıdem süresi gibi demografik özellikleri belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Formun ikinci bölümünde ise coğrafya öğretmenlerinin 2018 OCDÖP' de yer alan harita becerilerinin öğretimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla açık uçlu sorular yer almaktadır. Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğü' nden ve Cumhuriyet Üniversitesi etik kurulundan gerekli izinler alındıktan sonra 26 katılımcı yüz yüze 14 katılımcı ile online olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ortalama 15 dakika süren görüşmeler öncesi katılımcılara gönüllülük konusunda bilgilendirme yapılarak görüşmelerin kayıtlarının tutulacağı, görüşme verilerinin bu çalışma haricinde kullanılmayacağı ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacağı ifade edilmiştir. Diğer yandan katılımcıların görüşme haricinde konuya ilişkin eklemek istedikleri bilgi olursa araştırmacıya ulaşabilmesi için araştırmacının iletişim bilgileri forma eklenmiştir. Araştırmanın sonraki süreçlerinde araştırma hakkında bilgi sahibi olmak isterlerse araştırmacıya ulaşabilecekleri belirtilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Görüşme (mülakat) tekniği ile elde edilen verilerin analizinde betimsel içerik analiz kullanılmıştır. Betimsel içerik analizi, bir konu üzerindeki çalışmaların sonuçları, konu hakkında birey, ekip ve kurumların ilgi ve eğilimlerinin değerlendirilerek tanımlanmasıdır (Çalık ve Sözbilir, 2014). Başka bir ifadeyle, birbirinden bağımsız olarak yapılan nitel ve nicel çalışmalar incelenip düzenlenmekte ve alandaki genel

eğilimler belirlenmektedir (Selçuk, Kandemir, Palancı ve Dündar, 2014). Betimsel içerik analizi bir disiplin alanındaki çalışmalarda genel eğilimleri ve gelişmeleri göstermek amacıyla geniş bir zaman dilimini kapsayacak şekilde yapılan analizdir (Çalık ve Sözbilir, 2014).

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler önce Excel programına aktarılmış daha sonra her bir veri belirli temalar altında gruplandırılarak frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Son aşamada ise frekans ve yüzde değerleri hesaplanan veriler yorumlanarak katılımcıların ilgili konu hakkındaki görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

3.6. Geçerlik, Güvenirlik ve İnandırıcılık

Nitel araştırma türlerinde güvenirlilik ve geçerliğin sağlanması için bu çalışmada derinlemesine veri toplama, detaylı betimleme ve tutarlılığın incelenmesi yöntemleri kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). 50 katılımcı ile tamamlanan görüşmeler sonucunda katılımcıların genelinin soruların tümüne cevap verilmiş olması ve sorulara genellikle birden fazla cevabın verilmiş olması çalışma verilerinin derinlemesine toplandığını göstermektedir. Elde edilen bulgular belli temalar altında toplanarak ayrıntılı betimlemeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenirliliği için birbirinden bağımsız üç katılımcı ile pilot görüşmeler gerçekleştirilmiş ve çalışmadan bağımsız üç alan uzmanı tarafından elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkan temalar doğrultusunda ölçme araçlarının güvenirliliğinin sağlanması yoluna gidilmiştir. Toplanan verilerin analiz güvenirliliğini sağlamak için çalışmada yer almayan alanında deneyimli coğrafya eğitimcisi ve bir ölçme değerlendirme araştırmacısından araştırma soruları ile temaların tutarlılığının incelenmesi istenmiştir. İnandırıcılığın sağlanması adına veri kaynakları ile uzun süre çalışılmasına, sonuçların çalışmadan bağımsız bir uzman tarafından kontrol edilmesine ve bulguların katılımcılardan elde edilen doğrudan alıntılarla sunulmasına dikkat edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde coğrafya öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerden yola çıkılarak ulaşılan bulgular ve bu bulgular ışığında yapılan yorumlara yer verilmiştir. Her bir katılımcı yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara ilişkin aynı soruya birden fazla cevap verdiği için frekans ve yüzdelere oluşturulurken katılımcıların o soruya ilişkin verdikleri toplam cevap sayısı baz alınmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Birinci alt problemde Sivas ilinde görev yapan coğrafya öğretmenlerinin 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretiminin niçin önemli olduğuna ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 1. sorudaki **2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretimi coğrafya öğretmenlerine göre niçin önemlidir?** sorusuna katılımcıların verdikleri örnekler Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7. 1. soruya katılımcıların verdiği cevaplar

Kategori	Verilen cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Öğrenmeyi Sağlama	Anlayarak öğrenme açısından	K1,K2,K6,K33,K35,K42,K43,K48,K49	9	15,00
	Kalıcı öğrenme açısından	K1,K2,K6,K11,K14,K27,K37,K41,K46,K50	10	16,67
Harita becerilerinin kazandırılması	Haritaları anlama ve yorumlama	K5,K7,K17,K18,K31,K36,K41,K44,	8	13,33
	Konum bulma	K22,K23,K24,K25,K26,K29,K30,K31,K34,K38,K40,	11	18,33
	Mekansal dağılışı algılama	K3,K4,K8,K9,K10,K15,K16,K17,K19,K20,K21,K28,K32,K39,	14	23,33
	Mekanı algılama ve planlama	K12,K17,K36,K45,K47	5	8,33
Uygulama	Arazi çalışmaları	K8,K10,K40	3	5,00
Toplam			60	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiği için frekans sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Tablo 7’ de görüldüğü gibi 50 katılımcıdan toplam 60 cevap alınmış olup bu cevaplar üç ana kategori ve alt kategoriler şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre

öğrenmeyi sağlama kategorisinde yer alan katılımcıların vermiş oldukları 9 cevap (% 15) anlayarak öğrenme, 10 cevap (% 16) kalıcı öğrenme ile ilgilidir. Harita becerilerinin kazandırılması kategorisinde yer alan 8 cevap (% 13) haritaları anlama ve yorumlama, 11 cevap (% 18) konum bulma, 14 cevap (% 23) mekansal dağılışı algılama ve 5 cevap ise (% 8) mekan algılama ve planlama gibi harita becerileri ile ilgilidir. Uygulama kategorisinde 3 cevap (% 5) bulunmakta olup bu cevap arazi çalışmaları ile ilgilidir.

Katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda katılımcılar harita becerilerinin öğretiminin harita becerilerinin kazandırılması açısından önemli olduğunu düşünmektedirler. Katılımcılara göre özellikle mekansal dağılışı algılama (% 23,33), konum bulma (% 18,33), haritaları anlama ve yorumlama (% 13,33), mekan algılama ve planlama (% 8,33) gibi becerilerin harita becerilerinin öğretiminde önemlidir.

Örneğin K1: *“Coğrafya konularının anlayarak öğrenilmesi açısından önemli. Görsel olması açısından öğrenmenin kalıcı olmasını sağlar.”*

K12: *“Mekan algısını oluşturmak, yeryüzünü tanımlamak ve planlamak.”*

K3: *“Mekan ile ilişkilendirilen coğrafya bilgi ve becerilerinin kalıcı olmadığını düşünüyorum. Harita becerilerinin öğretimi bu yüzden önemlidir.”* şeklinde harita becerilerinin öğretiminin çeşitli açılardan önemli olduğu vurgusu yapılmıştır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

İkinci alt problemde katılımcılara göre 2018 OCDÖP’ de hangi harita becerilerinin yer aldığı ve katılımcıların vermiş oldukları cevaplar ile 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerileri örtüşüp örtüşmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan **2. soru 2018 OCDÖP’ de hangi harita becerileri yer almaktadır?** sorusuna katılımcıların verdikleri örnekler Tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 8’ de görüldüğü üzere 2. soruya 50 katılımcıdan toplam 131 cevap alınmış olup alınan cevaplardan biri yanlış cevap olarak kabul edilmiştir. Katılımcılardan alınan 24 cevap (% 18) harita üzerinde konum belirleme, 15 cevap (% 11) harita üzerine bilgi aktarma, 16 cevap (% 12) amacına uygun harita seçme, 20 cevap (% 15) haritalardan yararlanarak hesaplamalar yapma, 19 cevap (% 14) mekansal dağılışı algılama, 9 cevap (% 6) haritayı doğru şekilde yorumlama, 13 cevap (% 10)

taslak haritalar oluşturma, 14 cevap (% 10) küre ve atlas kullanma becerileri ile ilgilidir.

Tablo 8. 2. soruya katılımcıların verdiği cevaplar

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Harita zerinde konum belirleme	K1,K3,K5,K7,K8,K10,K13,K19,K21,K28,K29,K30,K31,K33,K35,K37,K39,K40,K41,K42,K43,K44,K45,K50	24	18,32
Harita zerine bilgi aktarma	K1,K3,K8,K9,K10,K13,K14,K18,K21,K27,K32,K35,K38,K41,K47	15	11,45
Amacına uygun harita seme	K1,K3,K5,K8,K9,K10,K13,K19,K28,K35,K38,K40,K43,K47,K48,K50	16	12,21
Haritalardan yararlanarak hesaplamalar yapma	K1,K3,K8,K10,K13,K15,K29,K31,K32,K33,K34,K35,K36,K38,K40,K41,K43,K45,K48,K49	20	15,27
Mekansal dağılışı algılama	K1,K7,K13,K17,K18,K19,K20,K22,K23,K24,K25,K26,K27,K35,K38,K41,K43,K47,K48	19	14,50
Haritayı doğru şekilde yorumlama	K13,K19,K20,K21,K28,K35,K36,K43,K46	9	6,87
Taslak haritalar oluşturma	K1,K13,K18,K27,K35,K37,K38,K40,K41,K44,K45,K48,K49	13	9,92
Kre ve atlas kullanma	K18,K21,K24,K25,K27,K34,K36,K37,K39,K44,K45,K46,K47,K50	14	10,69
Yanlış cevap	K2	1	0,76
Toplam		131	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiğinden frekans sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Katılımcıların vermiş oldukları cevaplar 2018 OCDP’ de yer alan harita becerileri ile tamamen rtmektedir. Alınan cevaplara göre katılımcıların 2018 OCDP’ de yer alan harita becerilerine karşı farkındalıklarının yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır.Katılımcıların OCDP’ de yer alan harita becerileri ile ilgili olarak verdikleri cevaplar daha çok harita üzerinde konum belirleme (% 18,46), haritalardan yararlanılarak hesaplamalar yapma (% 15,38) ve mekansal dağılışı algılama (% 14,62) gibi harita becerileri ile ilgilidir. Bu üç beceriye yönelik verilen cevaplar ikinciye soruya verilen toplam cevapların % 48,46’ sını oluşturmaktadır. Katılımcılardan bazılarının ikinci soruya yönelik olarak vermiş oldukları örnekler şunlardır:

K5: “Harita üzerinde konum belirleme, amaca uygun harita seçme.”

K32: “Harita okuryazarlığı, yerşekillerinin haritaya aktarılması, haritalarda uzunluk-alan hesaplama becerileri yer almaktadır.”

K41: “Harita üzerine bilgi aktarma, konum belirleme, hesaplamalar yapma, mekansal dağılışı algılama, taslak harita oluşturma.”

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Üçüncü alt problemde katılımcıların 2018 OCDÖP’ nin harita becerilerini yeterince kapsayıp kapsamadığı ile ilgili öğretmenlerin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan **3. soru 2018 OCDÖP harita becerilerini yeterince kapsıyor mu? Kapsamadığını düşünüyorsanız öğretim programında başka hangi harita becerilerin yer alması gerekiyor?** sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 9’ da verilmiştir.

Tablo 9. 3. soruya katılımcıların verdiği cevaplar

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans(f)	%
Evet	K1,K2,K3,K5,K6,K7,K9,K10,K11,K12,K13,K14,K15,K17,K18,K19,K20,K21,K22,K23,K24,K25,K26,K27,K28,K29,K30,K31,K33,K34,K35,K36,K37,K38,K39,K40,K41,K42,K43,K44,K45,K47,K48,K49,K50	44	88,00
Hayır	K8,K11,K16,K32,K46	5	10,00
Cevap Yok	K4	1	2,00
Toplam		50	100

Tablo 9’ da görüldüğüüzere araştırmaya katılan 50 katılımcının 44’ ünden (% 88) evet, 5’ inden (% 10) hayır cevabı alınmıştır. 1 (% 2) katılımcı ise cevap vermemiştir. Buna göre katılımcıların % 88 gibi büyük bir çoğunluğu 2018 OCDÖP’ nin harita becerilerini yeterince kapsadığını düşünmektedirler.

2018 OCDÖP’ de harita becerilerinin yeterince kapsayıcı olmadığını düşünen katılımcılardan K16: “Kapsamaz, geniş ancak ayrıntı az. Ders kitabına değil de akıllı tahtalara uyumlu MEB haritaları hazırlanmalı, sadece tahtalarda kullanılmalı” şeklinde coğrafya dersi öğretim programında harita becerilerine ayrıntılı biçimde yer verilmediğini ifade etmiştir. K47 ise “Coğrafya öğretim programında yer alan kazanımların veya becerilerin yeterli olduğunu düşünmekteyim. Ancak coğrafya dersi ile ilgili olarak bu becerilerin kazandırılmasını sağlayacak ders saatinin yeterli olmaması harita etkinliklerinin maalesef yapılamamasına neden olmaktadır. Burada program içerisindeki kazanım ve uygulanması gereken etkinliklerin

uygulanmamasından kaynaklanan bir problem durumu ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin hiçbir şekilde harita becerileri için ekstradan etkinlik yapabilmesini sağlayacak ders saatine sahip olmadığını düşünüyorum. Bu durum bakanlık seviyesinde coğrafya dersine verilen önemle alakalı olarak yetersiz ders saatinin kazanımların kazandırılması anlamında çok önemli olmadığı kanaatini güçlendirmektedir. Coğrafyacıların her platformda özellikle 9. sınıf başta olmak üzere ders saatlerinin artırılması gerektiği konusundaki görüşlerinin maalesef dikkate alınmadığı görülmektedir. Bakanlığımız 9. sınıflarda ders saatini artırmak yerine bu sınıfın kazanımlarının bir kısmını 10.sınıfa kaydırmayı uygun görerek değişiklik yapmıştır. Ancak bu kez de 10. Sınıflar için artırılan kazanımlara ek olarak yeni ders saati ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Her iki sınıf seviyesinde maalesef artırılmayan ders saatleri harita becerisi barındıran kazanımları da etkilemektedir. Harita kazanımlarının 10. Sınıfta da uygulanabilmesine imkan veremeyecek düzeyde kazanım yoğunluğu bu seviyedeki öğrencilerin de maalesef yeterli düzeyde harita kullanabilme becerilerini olumsuz etkilemektedir” şeklinde öğretim programının harita becerilerini yeterince kapsadığını ancak harita becerilerinin kazandırılmasında kazanımların ve ders saatlerinin yeterli olmadığını özellikle uygulama kısmının eksik kaldığını ifade etmiştir.

Harita becerilerinin kapsayıcı olduğunu düşünen K14 ise “Kapsadığını düşünüyorum.” şeklinde yorumda bulunmuştur.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Dördüncü alt problemde öğretmenlerin görev yaptıkları okulun sahip olduğu olanakların harita becerilerinin kazandırılmasında yeterli olup olmadığı öğretmen görüşleri doğrultusunda belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan **4. soru görev yaptığınız okulda 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak hangi olanaklar mevcuttur? Size göre bu olanaklar harita becerilerinin kazandırılmasında yeterli midir?** sorusuna katılımcıların verdikleri örnekler Tablo 10 ve Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 10’ da görüldüğü “**Okulunuzda becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak hangi olanaklar mevcuttur?**” sorusuna 50 katılımcıdan 71 cevap alınmış olup bu cevaplar üç ana kategori altında toplanmıştır. Verilen cevapların % 52,11’ i (37 cevap) teknolojik alt yapı, % 39,44’ ü (28 cevap) basılı materyaller ve % 8,45’ i (6 cevap) modeller ile ilgilidir. Teknolojik alt yapı kategorisinde verilen cevapların 26’ sı

(% 36) akıllı tahta, 5' i (% 7) İnternet, 4' ü (% 5) EBA, 2'si (% 2) projeksiyon ile ilgilidir. Basılı materyaller kategorisinde verilen cevapların 22' si (% 30) duvar haritaları, 4' ü (% 5) doküman (ders kitapları, dilsiz haritalar...vb), 2' si (% 2) atlaslar ile ilgilidir. Modeller kategorisinde verilen cevapların 5' i (% 7) küre ve 1' i (% 1) maketler ile ilgilidir. Öğretmenlerden alınan cevaplara göre harita becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak okullarda daha çok akıllı tahta (% 36,62) ve duvar haritaları (% 30,99) gibi olanaklar diğer olanaklara göre daha fazla bulunmaktadır.

Tablo 10. 4. sorunun birinci sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevaplar

Kategori	Verilen cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Teknolojik altyapı	Akıllı Tahta	K3,K4,K7,K9,K10,K15,K16,K17,K22,K23,K24,K26,K27,K30,K32,K33,K34,K35,K36,K41,K44,K45,K46,K48,K49,K50	26	36,62
	İnternet	K2,K3,K10,K33,K42	5	7,04
	EBA	K2,K42,K46,K50	4	5,63
	Projeksiyon	K22,K25	2	2,82
Toplam			37	52,11
Basılı materyaller	Duvar Haritaları	K5,K7,K8,K9,K13,K14,K16,K17,K22,K23,K24,K25,K26,K31,K35,K41,K43,K44,K45,K48,K49,K50	22	30,99
	Doküman (Ders kitaplar, dilsiz haritalar...vb).	K3,K6,K17,K50	4	5,63
	Atlas	K27,K36	2	2,82
	Toplam		28	39,44
Modeller	Küre	K25,K27,K31,K35,K36	5	7,04
	Maketler	K45	1	1,41
Toplam			6	8,45
Genel Toplam			71	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiği için frekans sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan katılımcıların % 58' i (29 kişi) harita becerilerinin öğretilmesi ile ilgili olarak okulda bulunan olanakların yeterli olduğunu düşünmektedirler. Katılımcıların % 34' ü (17 kişi) okulda bulunan olanakların yetersiz olduğunu düşünürken % 8' i ise (4 kişi) kısmen yeterli olduğunu düşünmektedirler (Tablo 11).

Tablo 11. 4. Sorunun ikinci sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevaplar

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Evet	K2,K3,K4,K5,K7,K8,K10,K11,K12,K14,K16,K17,K18,K22,K23,K24,K25,K26,K27,K34,K35,K36,K41,K42,K43,K44,K45,K46,K49,K50	29	58
Hayır	K1,K6,K9,K11,K13,K15,K19,K20,K21,K28,K29,K32,K37,K38,K40,K47,K48	17	34
Kısmen	K30,K31,K33,K39	4	8
Toplam		50	100

Okulda bulunan olanakların yetersiz olduğunu düşünen katılımcılardan K47 “Günümüz dünyası bilişim teknolojilerini daha iyi kullanabilen ve teknolojik olanakları iyi düzeyde özümseyebilmiş öğrencilerin daha kalifiye bir şekilde yettişmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla teknoloji iyi özümseyen ve amaçları doğrultusunda iyi bir şekilde sorgulama süreçleriyle geliştiren öğrencilerin daha kolay iş bulabilmelerine olanak sağlayan bir özelliğe sahiptir. Bu vesile ile coğrafyada bu becerilerin kullanılabileceği en önemli alanların başında coğrafi bilgi sistemleri (CBS) yer almaktadır. CBS ile ilgili kazanımların çeşitli etkinliklerle işlenebilmesi için bilgisayar laboratuvarının bulunması ve her öğrenciye bir bilgisayar düşecek şekilde öğretmenin kendi bilgisayar ekranını dev ekranda yansıttığı bir laboratuvar düzeninin olması gerekmektedir. Görev yaptığım okulda herhangi bir bilgisayar labaratuvarı bulunmamaktadır. Öğretmenlik hayatım boyunca kadrolu ya da görevlendirme olarak Sivas’ ta ki 10 okulda görev yaptım. Bu okulları değerlendirmek gerekirse 4 tanesinde bilgisayar labaratuvarının olduğunu 6 tanesinde ise olmadığını söyleyebilirim. Bilgisayar labaratuvarı bulunan okullarda ise geleneksel yönetim anlayışı nedeniyle labaratuvarı kendi odası gibi kullanan Bilişim Teknolojileri Öğretmeni ve okul idaresi nedeniyle bu tür etkinliklerin yapılabilmesi çok mümkün olmamaktadır.” şeklinde görüşleri ile okullardaki özellikle teknolojik olanakların yetersiz olduğunu ifade ederken bir yandan da teknolojik olanakların bulunduğu okullarda ise öğretmen ve idareciden kaynaklı bir takım sebeplerden dolayı bu imkanların kullanılmadığını ifade etmiştir.

Okullardaki imkanların yeterli olduğunu düşünen K12: “Akıllı tahta, internet, duvar haritaları mevcuttur” şeklinde, K33 ise “Akıllı tahta, googleeearth programı ve 3D kum havuzunun olmasını isterdim” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Beşinci alt problemde harita becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında ders kitaplarının yeterli içeriğe sahip olup olmadığı öğretmen görüşleri doğrultusunda belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan **5. soru 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında ders kitapları yeterli içeriğe sahip midir?** sorusuna katılımcıların verdikleri örnekler Tablo 12’ de verilmiştir.

Tablo 12. 5. soruya katılımcıların verdiği cevaplar

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Evet	K2,K6,K7,K8,K10,K14,K15,K16,K19,K20,K21,K22,K25,K26,K27,K28,K29,K30,K32,K33,K34,K35,K36,K37,K39,K40,K41,K42,K44,K45,K46,K48,K49,K50	34	68,00
Hayır	K3,K11,K12,K18,K23,K24,K43	7	14,00
Kısmen	K1,K4,K5,K9,K13,K17,K31,K38,K47	9	18,00
Toplam		50	100

Tablo 12’ de görüldüğü gibi ilgili soruya 34 katılımcı (% 68) evet, 7 katılımcı (% 14) hayır ve 9 katılımcı (% 18) kısmen cevabı vermiştir. Buna göre katılımcıların % 68 gibi büyük bir çoğunluğun ders kitaplarının harita becerilerinin öğretimi açısından yeterli içeriğe sahip olduğunu düşünmektedir.

Harita becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında ders kitaplarının yeterli içeriğe sahip olduğunu düşünen K15: “*Ortaöğretim düzeyinde yeterli içerik var*” şeklinde ifade ederken, ders kitaplarının yeterli içeriğe sahip olmadığını düşünen K31 ise “*Harita coğrafya dersi için çok önemli. Bu sebeple konular anlatılırken ders kitaplarında daha fazla haritalara yer verilmelidir*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. K1 ise “*Daha önceki yıllara nispeten kitapların içeriği daha zengin harita becerileri kazandırılması açısından fakat tam anlamıyla yeterli değil*” şeklinde ders kitaplarının harita becerileri öğretimi açısından kısmen yeterli içeriğe sahip olduğunu ifade etmiştir.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Altıncı alt problemde coğrafya öğretmenlerinin göre 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin kazandırılmasında eksiklikler olup olmadığı, eğer eksiklik var ise bu eksikliklerin nelerden kaynakladığına dair görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu

kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan **6. sorudaki 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerin kazandırılmasında ne gibi eksiklikler vardır? Varsa bu eksiklikler size göre nereden kaynaklanmaktadır? (Ders kitapları, coğrafya öğretmenleri, coğrafya dersi öğretim programını hazırlayanlar, MEB vb.)** sorusuna katılımcıların verdikleri örnekler Tablo 13 ve Tablo 14’ de verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların % 76’ sı (38 kişi) harita becerilerinin öğretiminde eksiklikler olduğunu düşünürken % 24’ ü (12 kişi) harita becerilerinin öğretiminde eksiklikler olmadığını düşünmektedir (Tablo 13).

Tablo 13. Katılımcıların 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretiminde eksiklikler olup olmadığı ile ilgili görüşleri.

Verilen cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Eksiklik var	K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7,K9,K11,K12,K13, K14,K15,K16,K17,K22,K23,K24,K25,K27, K29,K30,K31,K32,K33,K34,K35,K37,K38, K39,K40,K41,K42,K42,K43,K44,K45,K46, K47	38	76
Eksiklik yok	K8,K10,K18,K19,K20,K21,K26,K28,K36,K 48,K49,K50	12	24
Toplam		50	100

Harita becerilerinin öğretiminde eksiklikler olduğunu düşünen katılımcıların vermiş olduğu cevaplara göre eksikliklerin % 36’ sı (18 cevap) öğretmenlerden kaynaklı, % 22’ si (11 cevap) ders kitapları ile ilgilidir. Buna göre katılımcılara göre harita becerilerinin öğretiminde eksikliklerin büyük bir çoğunluğu öğretmen ve ders kitapları ile ilgilidir (Tablo14).

Tablo 14. Katılımcılara göre harita becerilerinin öğretimindeki eksikliklerin nedenleri.

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Ders Kitapları	K1,K3,K5,K22,K23,K24,K25,K31, K35,K44,K47	11	22
Zaman	K2,K6,K33,K42	4	8
Öğretmenden kaynaklı eksiklikler	K3,K4,K5,K9,K14,K16,K17,K27, K29,K30,K34,K37,K39,K40,K41, K44,K46,K47,	18	36
İnternet alt yapısı	K47	1	2
Cevap yok	K7,K8, K10,K38,K43	5	10
Ders programı	K11,K12,K24,K25	4	8
Öğretim Programı	K13,K14,K32,K33,K37,K45	6	12
Öğretim yöntemleri	K15	1	2

Toplam	50	100
---------------	-----------	------------

Bunlardan başka verilen cevapların, % 12’ si (6 cevap) öğretim programı ile ilgili, % 8’ i (4 cevap) zaman, % 8’ i ders programı, % 2’ si (1 cevap) internet alt yapısı ve öğretim yöntemleri ile ilgilidir. 5 katılımcı ise (% 10) harita becerilerinin öğretiminde eksikliklerin olduğunu düşünmesine rağmen bu eksikliklerin nedenlerine ilişkin cevap vermemiştir.

Harita becerilerinin kazandırılmasında eksikliklerin olmadığını düşünen K21:“Yoktur”, K49 ise *“Eksiklik olduğunu düşünmüyorum sadece uygulamada sıkıntılar yaşanmaktadır”* şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Harita becerilerinin öğretiminde eksikliklerin öğretmenden kaynaklı olduğunu düşünen K27 *“Eksiklikler vardır. Öğretmenlerin programdaki becerileri aktarmada yetersiz olduğunu düşünüyorum”*, ders kitaplarından kaynaklı olduğunu düşünen katılımcılardan K41 ise bu konudaki görüşlerini *“Ders kitapları görsellerle zenginleştirilmeli, öğretmenlerin daha fazla motive edici olmaları gerekmektedir.”* şeklinde ifade etmiştir.

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Yedinci alt problemde 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretiminde coğrafya öğretmenlerinin ne tür problemlerle karşılaştıkları ve bu problemlerin çözümü ile ilgili olarak ne tür çalışmaları yaptıklarına ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan **7. soru 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretiminde ne tür problemlerle karşılaşıyorsunuz? Bu problemlerin çözümü ile ilgili olarak ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?** sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 15 ve Tablo 16’ da verilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların tamamı (50 kişi) cevap vermiş ancak bu katılımcılardan 4’ nün (% 8) vermiş olduğu cevaplar soru ile ilgisi olmadığından yanlış cevap olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcılardan alınan cevaplara göre öğretmenlerin harita becerilerinin öğretiminde karşılaştıkları problemlerin % 54’ ü öğrenci tutum ve davranışlarından, % 10’ u öğrenci hazırbulunuşlukları ve güncel hayata aktaramama, % 6’ sı ders kitaplarında eksiklerin bulunması, % 4’ ü materyal eksikliğinden ve % 2’ si ise zaman yetersizliği ile ilgilidir. 2 katılımcı ise (% 4) ise harita becerilerinin öğretiminde problem yaşamadıklarını ifade etmiştir (Tablo 15).

Tablo 15. Katılımcıların 7. sorunun birinci sorusuna vermiş oldukları cevaplar.

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Ders kitaplarında eksikliklerin bulunması	K1,K6,K7	3	6
Öğrenci tutum ve davranışları	K2,K12,K14,K16,K17,K18,K19,K20,K21,K22,K23,K24,K25,K27,K28,K29,K29,K35,K36,K37,K39,K40,K41K42,K46,K49,K50	27	54
Öğrenci hazırbulunmuşlukları	K3,K5,K8,K9,K48	5	10
Yanlış cevap	K4,K26,K43,K44	4	8
Öğrencilerde matematik bilgisinden kaynaklanan eksiklikler	K10	1	2
Güncel hayata aktaramama	K11,K12,K13,K31,K38	5	10
Problem yaşanmamakta	K15,K32	2	4
Materyal eksikliği	K33,K47	2	4
Zaman yetersizliği	K45	1	2
Toplam		50	100

Katılımcılara göre harita becerilerinin öğretiminde en fazla problem öğrenci tutum ve davranışlarından (% 54) kaynaklanmakta olup, bu durum üzerinde durulması gereken bir husustur. Problemin öğrenciden kaynaklandığını düşünen katılımcılardan K8 “Öğrencilerin harita bilgisinin yetersiz olması. Dışarıdan örnekler alarak açığı kapatmaya çalışıyoruz.” bir başka katılımcı ise K24 “Öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumsuz olması.” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Harita becerilerinin öğretiminde karşılaşılan bu problemlerin çözümüne ilişkin olarak 52 katılımcının 22’ sinden cevap alınmış 30 katılımcıdan ise cevap alınamamıştır. Verilen cevaplara göre katılımcılar karşılaştıkları problemlerin çözümü ile ilgili olarak dilsiz harita çalışmaları yaptırma (% 9,62), harita çizimi ile ilgili performans ödevleri verme (% 7,69), akıllı tahtada harita ile ilgili uygulamalar yapma ve eğitsel oyunlarla öğretim (% 5,77) gibi uygulamalar yapmaktadırlar (Tablo 16).

Tablo 16. Katılımcıların 7. sorunun ikinci sorusuna vermiş oldukları cevaplar.

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Harita ile akıllı tahtada uygulamaların yapılması	K1,K14,K41	3	5,77
Harita çizimi ile ilgili performans ödevi verilmesi	K2,K14,K37,K38	4	7,69
Temel düzeyde harita becerileri kazandırmak	K3,K5	2	3,85
Dilsiz harita çalışması yaptırmak	K4,K9,K17,31,K39	5	9,62
Çeşitli örnekler verme	K8	1	1,92
Eğitsel oyunlarla öğretim	K40,K41,K42	3	5,77
Coğrafyanın öneminden bahsetme	K44,K46	2	3,85
Anlatım yöntemi kullanmak	K47,K49	2	3,85
Toplam		22	42,31
Cevap yok	K6,K7,K10,K11,K12,K13,K15,K16,K18,K19,K20,K21,K22,K23,K24,K25,K26,K27,K28,K29,K30,K32,K33,K34,K35,K36,K43,K45,K48,K50	30	57,69

Katılımcılardan bazılarının harita becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak karşılaştıkları problemlerin çözümü ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

K14: “Sorunu çözmek için öğrencilere performans ödevi olarak harita çizimi yaptırmaktayım. Yine aynı zamanda performans notunda değerlendirmek üzere akıllı tahtada harita üzerinde yer bulma etkinlikleri yaptırmaktayım. Yine aynı zamanda sınıflara asmak üzere haritalar alınmasını kordine etmekteyim.”

K17: “Harita becerileri öğretiminde öğrencilerin genel bir isteksizliği bulunmakta. Dilsiz harita doldurma, renklendirme ve sınavlarda bunu not artırmada bir etken olarak kullandığımda olumlu sonuçlar almaktayım.”

K40 ise “Harita okuma ve ülkelerin-şehirlerin yerlerini bilememe. Eğitsel oyunlarla öğretme.”

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Sekizinci alt problemde coğrafya öğretmenlerinin 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin kazandırılmasında hangi yöntem-teknikleri kullandıkları ve bu yöntem-teknikleri kullanmalarındaki sebepler ile ilgili görüşler alınmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan **8. soruda 2018 OCDÖP’ de yer alan**

harita becerilerinin kazandırılmasında hangi yöntem-teknikleri kullanıyorsunuz?
Bu yöntem-teknikleri tercih etmenizin sebepleri nelerdir? sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 17 ve Tablo 18’ de verilmiştir.

Tablo 17’ de görüldüğü gibi 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin kazandırılmasında hangi yöntem-teknikleri kullanıyorsunuz? Bu yöntem-teknikleri tercih etmenizin sebepleri nelerdir? sorusuna 50 katılımcıdan 70 cevap alınmıştır. Verilen cevaplara göre öğretmenler harita becerilerinin öğretiminde en fazla dilsiz haritalar üzerinde uygulama yapma, online harita uygulamaları, soru cevap yöntemi ve anlatım yöntemi gibi teknikleri kullanmaktadırlar. Alınan cevapların % 21,43 dilsiz harita uygulamaları (15 katılımcı), % 15,71 (11 katılımcı) online harita uygulamaları ve soru-cevap yöntemi, % 12, 86 (9 katılımcı) anlatım yöntemi ile ilgilidir.

Tablo 17. Katılımcıların 8. sorunun birinci sorusuna vermiş oldukları cevaplar.

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Dilsiz harita uygulamaları	K1,K2,K3,K8,K9,K13,K14,K16,K18,K19,K20,K21,K23,K28,K33	15	21,43
Harita oyunları	K1,K9,K33,K41	4	5,71
Online harita uygulamaları	K3,K14,K22,K27,K30,K33,K37,K45,K46,K47,K48	11	15,71
Gösterip-yaptırma	K4,K31	2	2,86
Araştırma ödevleri	K5	1	1,43
Soru-cevap yöntemi	K6,K7,K11,K15,K31,K32,K34,K35,K38,K40,K42,	11	15,71
Sunuş yoluyla öğretim stratejisi	K10,K11,K15,K17,K32,K39,K43,	7	10,00
Problem çözme yöntemi	K11,K43	2	2,86
Beyin fırtınası	K11, K12, K26	3	4,29
Anlatım yöntemi	K17,K29,K34,K35,K36,K39,K40, K48,K50	9	12,86
Arazi çalışmaları	K12,K24,K25	3	4,29
Tartışma	K36	1	1,43
Buluş yoluyla öğretim stratejisi	K44	1	1,43
Toplam		70	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiği için frekans sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Bu yöntem ve tekniklerden başka katılımcıların kullanmış olduğu yöntem ve tekniklerle ilgili olarak alınan cevapların % 10’ u sunuş yoluyla öğretim stratejisi (7 katılımcı), % 5,71 (4 katılımcı) harita oyunları, % 4,29 (3 katılımcı) beyin fırtınası ve

arazi çalışmaları, % 2,86 (2 katılımcı) gösterip-yaptırma ve problem çözme yöntemi, % 1,43'ü (1 katılımcı) araştırma ödevleri ve buluş yoluyla öğretim stratejisi ile ilgilidir (Tablo 17). Buna göre katılımcılar dilsiz haritalar üzerinde uygulama yapma, online harita uygulamaları, soru cevap yöntemi ve anlatım yöntemlerinden başka derslerinde sunuş yoluyla öğretim stratejisi, harita oyunları gibi yöntem ve teknikleri harita becerilerinin öğretiminde kullanmaktadırlar.

Harita becerilerinin öğretiminde katılımcıların kullandıkları yöntem ve teknikleri tercih etme sebepleri ile ilgili olarak 50 katılımcının 24'ünden 25 cevap (% 49,02) alınmıştır. 26 katılımcıdan ise cevap alınamamıştır (Tablo 18).

Tablo 18. Katılımcıların 8. sorunun ikinci sorusuna vermiş oldukları cevaplar.

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Eğlenceli - eğitsel sınıf ortamı oluşturma	K1,K9,K17,K45,K46,K50	6	11,76
Kullanışlılık ve düşük maliyet	K3,K12	2	3,92
Kalıcı ve etkili öğretim	K6,K13,K17,K27,K31,K38,K41,K43,	8	15,69
Dersi sevdirmeye amaçlı	K26	1	1,96
Konuların fazlalığı	K29,K34,K35,K36,K39,K40,K44,K49	8	15,69
Toplam		25	49,02
Cevap yok	K2,K4,K5,K7,K8,K10,K11,K14,K15, K16,K18,K19,K20,K21,K22,K23,K24 ,K25,K28,K30,K32,K33,K37,K42,K47,K48	26	50,98
Genel Toplam		51	100

Verilen cevaplara göre katılımcılar harita becerilerinin öğretiminde kullanmış oldukları yöntem ve teknikleri kalıcı ve etkili öğretim, konuların fazlalığı (% 15,69) ve eğlenceli - eğitsel sınıf ortamı oluşturma (% 11,76) gibi hususları göz önünde bulundurarak tercih etmektedirler (Tablo 18).

2018 OCDÖP' de yer alan harita becerilerinin kazandırılmasında kullanılan yöntem-tekniklerin tercih edilme sebepleri katılımcılar tarafından şöyle ifade edilmiştir:

K1: *“Harita becerileri ile ilgili harita uygulamaları, harita oyunları gibi yöntemler kullanıyorum. Hem eğlenceli (öğrenci açısından) hem de öğretici oluyor.”*

K6: *“Soru-cevap, probleme dayalı ve buluş yolu ile öğretmeye çalışıyorum. Öğrenciyi aktifleştirdiğimiz zaman bilgi daha kalıcı olmaktadır.”*K29: *“Anlatım yöntemi, OCDÖP' de konunun çok olması.”*

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Dokuzuncu alt problemde 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerileri öğretiminin kalıcı bir şekilde öğretilmesi için nasıl bir sınıf atmosferi olması gerektiği konusunda öğretmen görüşleri alınmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan **9. soruda 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerileri öğretiminin kalıcı bir şekilde öğretimi için nasıl bir sınıf atmosferi olması gerektiğini düşünüyorsunuz?** sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 19’ da verilmiştir.

Tablo 19. 9. soruya katılımcıların verdiği cevaplar

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Öğrencilerin aktif olduğu sınıf ortamı	K1,K5,K13,K14,K17,K18,K19,K20,K21,K23,K24,K25,K26,K27,K28,K29,K30,K37,K38,K39,K43,K44,K45,K49,K50	25	43,86
Öğrenci moral-motivasyon sağlayarak	K2,K39,K40,K43,K47	5	8,77
Okullarda coğrafya sınıflarının oluşturulması ile	K3,K4,K6,K7,K8,K9,K10,K11,K15,K16,K17,K31,K32,K33,K34,K35,K36,K46,K48	19	33,33
Okullarda teknolojik ortamın sağlanması ile	K4,K12,K42	3	5,26
Harita ve CBS	K6	1	1,75
Çağdaş öğretim yöntemlerini kullanarak	K22,K33,K42,K49	4	7,02
Toplam		57	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiği için frekans sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Tablo 19’ da görüldüğü gibi ilgili soruya 50 katılımcıdan toplam 57 cevap alınmıştır. Alınan cevapların % 43’ ü (25 katılımcı) öğrencilerin aktif olduğu sınıf ortamı, % 33’ ü (19 katılımcı) okullarda coğrafya sınıflarının oluşturulması, % 8’ i (5 katılımcı) öğrenci moral-motivasyonu, % 7’ si (4 katılımcı) çağdaş öğretim yöntemleri, % 5’ i (3 katılımcı) okullarda teknolojik ortamın sağlanması ve % 12’ i (1 katılımcı) harita ve CBS kullanımı ile ilgilidir. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu harita becerilerinin kalıcı bir şekilde gerçekleşebilmesi için öğrencilerin aktif olduğu sınıf ortamı ve okullarda coğrafya sınıflarının oluşturulması ile mümkün olduğunu düşünmektedir. Örneğin K1: “*Katılımcı, aktif bir sınıf ortamı gerekir*”, K14: “*Öğrenciler genelde harita bilgilerine güvenmedikleri için harita ile ilgili sorulardan çekinmektedir. Sınıfta bu anlayışın yıkılması için farklı harita çalışmalarına yer vermek*

gerekiyor” gibi ifadeler ile öğrencinin aktif katıldığı sınıf atmosferi olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise okullarda coğrafya sınıflarının oluşturulması ile ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

K3: *“Coğrafya sınıfları bütün okullarda bulunmalı. Bu sınıflarda akıllı tahta, yeterli hızda internet alt yapısı olmalı, sınıflarda yazıcı bulunmalı”*

K9: *“Coğrafya laboratuvarı olmalı sınıf görsel açıdan doyurucu olmalı”* K6 ise *“Sınıf ortamından ziyade dersliklerin olması gerektiğini ve coğrafya dersliklerinin labaratuvar ortamı gibi çeşitli CBS ve farklı tür haritaların olmasının gerektiğini düşünüyorum.”*

4.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Onuncu alt problemde ise 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin kazandırılmasında geleneksel ve çağdaş öğretim yöntemlerinin birlikte uygulandığı sınıf ortamının öğretmen ve öğrenciler için verimli olup olmadığı ile ilgili öğretmen görüşleri alınmıştır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan **10. soruda 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin kazandırılmasında geleneksel / çağdaş öğretim yöntemlerinin birlikte uygulandığı bir coğrafya dersi, öğretmen ve öğrenciler için ne kadar verimlidir?** sorusuna katılımcıların verdikleri örnekler Tablo 20’ de verilmiştir.

Tablo 20. 10. soruya katılımcıların verdiği cevaplar

Verilen Cevaplar	Katılımcılar	Frekans (f)	%
Evet	K2,K4,K5,K6,K7,K10,K11,K12,,K14,K15,K16,K16,K17,K20,K21,K22,K23,24,K25,K26,K27,K29,K30,K31,K32,K33,K34,K35,K36,K37,K38,K39,K41,K42,K43,K44,,K46,K47,K49,K50	39	78
Hayır	K1,K8,K19,K28,K37,K45,K48	7	14
Kısmen	K3,K13,K18,K40	4	8
Toplam		50	100

Tablo 20’ de görüldüğü gibi 39 katılımcı (% 78) geleneksel ve çağdaş öğretim yöntemlerinin birlikte uygulandığı sınıf ortamının harita becerilerinin öğretimi için verimli olduğunu düşünürken 7 katılımcı ise (% 14) etkili olmadığını düşünmektedir. 4 katılımcı (% 8) ise geleneksel ve çağdaş öğretim yöntemlerinin birlikte uygulandığı sınıf ortamının harita becerilerinin öğretimi için kısmen verimli olduğunu

düşünmektedir. Alınan cevaplardan da anlaşılaçağı üzere öğretmenlere göre geleneksel / çağdaş öğretim yöntemlerinin birlikte uygulandığı coğrafya dersi harita becerilerinin öğretiminde etkilidir.

Her iki öğretim yönteminin uygulanmasının etkili olduğunu düşünen katılımcılardan K5: *Teknoloji geleneksel yöntemlerle beraber kullanılmalıdır. Öğrencinin dokunması gerekir. Sadece teknoloji kullanmak verimli değildir*”, “K10: “*Geleneksel model kendi şartları içerisinde verimli (zaman, ösym, ekonomiklik gibi), çağdaş model kendi şartları içerisinde verimli.*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Her iki öğretim yönteminin uygulanmasının etkili olmadığını düşünen katılımcılardan K1: “*Verimli değildir. Teknolojinin bu kadar hayatımızda söz sahibi olduğu bir dönemde geleneksel yöntemler öğrenciler için hem yetersiz hem de sıkıcı oluyor*” , K7’ de “*Geleneksel yöntemlerin uygulandığında materyaller yoktu ya da az denecek kadar azdı. Kitaplar her öğrencide yoktur. Çağdaş öğretime geçtikten sonra imkanların iyileştirilmesi,teknolojinin gelişmesiyle beraber harita becerilerinin kazandırılması arttı.*” şeklinde bu konudaki görüşlerini ifade etmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgulardan yola çıkılarak ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara ilişkin öneriler ele alınmıştır.

Eğitim ve öğretim sürecinin en önemli öğelerinden biri öğretim programlarıdır. Öğretim programları eğitim ve öğretimin tüm boyutlarını düzenlemek ve uygulamak için gereklidir. Buna bağlı olarak öğretim programları süreklilik arz eder ve geliştirilir. Ülkemizde de cumhuriyetin ilanı ile birlikte coğrafya dersi öğretim programları oluşturulmaya başlanmıştır. İlk olarak 1941 yılında gerçekleştirilen Coğrafya Kongresi ile coğrafya eğitimi, öğretim programı, ders kitapları ve öğretmen yeterlilikleri ile ilgili kararlar alınmış ve uygulamaya konulmuştur. 2005 yılına kadar yapılan öğretim programları 1941 yılında yapılan programdan farklı olmamıştır. 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP) ise öğretim programları hazırlama yöntemlerine uygun hazırlanmış ilk program olma özelliği taşımakta olup, beraberinde köklü ve önemli değişiklikler getirmiştir. 2005 CDÖP' den sonra TTKB' nin 17.07.2017 tarihli ve 84 sayılı kararı ile 2017-2018 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlanan 2017 CDÖP, yaklaşık 6 ay sonra küçük çaplı bir değişime tabi tutulmuş ve TTKB2' nin 13.01.2018 tarihli ve 26 sayılı kararı ile 2018-2019 eğitim öğretim yılında uygulanmak üzere 2018 CDÖP kabul edilmiştir (TTKB, 2018).

Coğrafya dersi öğretim programları incelendiğinde harita becerilerinin ilk defa 2005 CDÖP' de yer verilmiş, bundan önceki öğretim programlarında ise bazı dönemlerde harita bilgisi ile ilgili konulara yer verilmiştir.

1924 CDÖP ve 1938 tarihli CDÖP' de fiziki coğrafya konularının yer aldığı fakat harita bilgisi ile ilgili konulara doğrudan yer verilmediği görülmüştür.

1942 tarihli CDÖP' de harita bilgisi ile ilgili konulara lise-1 Genel Coğrafya Dersi' ndeyse verilirken 1957 tarihli CDÖP' de yine lise-1. sınıfta bilgisi ile ilgili konulara yer verilmiştir.

1971 tarihli CDÖP' de doğrudan harita bilgisi ile ilgili konulara yer verilmezken programın son bölümünde derste kullanılması gereken araç-gereçlerden harita ve küre kullanımından bahsedilmiştir. 1973 tarihli CDÖP' de lise-1. sınıfta harita bilgisi başlığı

ile yeni bir bölüm yer alırken, 1982, 1983 ve 1992 tarihli CDÖP’ lerde harita bilgisi konuları 1. sınıfın 2. ünitesinde “Harita bilgisi” adıyla yer verilmiştir.

2005 tarihli CDÖP’ de harita bilgisi ile ilgili olarak ünite yerine kazanımlara yer verilmiş ve bu kazanımlar 9. sınıfın doğal sistemler öğrenme alanı içerisinde; bilgileri haritalara aktarmada kullanılan yöntem ve teknikleri kullanım amaçları açısından karşılaştırmaları, koordinat sistemi ve haritayı oluşturan unsurlardan yola çıkarak zaman ve yere ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunmaları, eş yükselti eğrileriyle çizilmiş harita üzerinde ana yerçekillerini ayırt edebilmeleridir. Bu öğretim programında beceriler başlığı altında harita becerilerine ayrı bir yer verilmiş olup, bu becerilerin her sınıf seviyesinde farklı öğrenme alanlarında ki kazanımlar içerisinde verilmesi öngörülmüştür.

2018 tarihli OCDÖP’ de de 2005 OCDÖP’ de olduğu gibi her sınıf seviyesinde öğrenme alanları ve bu öğrenme alanları içerisinde toplamda 46 kazanım yer almaktadır. Ayrıca 2018 OCDÖP’ de 2005’ den farklı olarak Mekansal Bir Sentez: Türkiye öğrenme alanı çıkarılmış, Çevre ve Toplum öğrenme alanı eklenmiştir.

Harita bilgisi ile ilgili konular 9. sınıf Doğal Sistemler öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır. 2005 CDÖP’ de olduğu gibi 2018 CDÖP’ de de harita becerilerine ayrı bir başlık altına yer verilmiş olup, ilgili öğretim programında yer alan beceriler şunlardır: Harita üzerinde konum belirleme, harita üzerine bilgi aktarma, amacına uygun harita seçme, haritalardan yararlanarak hesaplamalar yapma, mekânsal dağılışı algılama, haritayı doğru şekilde yorumlama, taslak haritalar oluşturma, küre ve atlas kullanma (MEB, 2018). Öğretim programında yer alan becerilerin doğrudan öğretimi yerine kazanımlar içerisinde öğretilmesi hedeflenmiş ve bu doğrultuda harita becerilerine her sınıf seviyesinde farklı öğrenme alanları içerisindeki farklı kazanımlarda yer verilmiştir.

Coğrafya öğretmenlerinin 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin öğretimine ilişkin görüşleri adlı bu çalışmada şu bulgulara ulaşılmıştır:

Katılımcılara göre harita becerilerinin öğretimi mekansal dağılışı algılama öğrenmelerin kalıcı olması ve anlayarak öğrenme açısından önem arz etmektedir. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplara göre arazi çalışmaları için harita becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak en az cevap alınmıştır.

Alınan cevaplara göre katılımcıların CDÖP’ de yer alan harita becerileri ile ilgili bilgilerinin yeterli düzeyde olduğu ve katılımcıların % 88 gibi büyük bir

çoğunluğun öğretim programının harita becerilerini yeterince kapsadığını düşünmektedirler. Harita becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak okullarda daha çok akıllı tahta, internet olanaklarının mevcut olduğu ve katılımcıların % 58' i okulun sahip olduğu olanakların harita becerilerinin öğretimi açısından yeterli olduğunu düşünürken, % 34' ü ise görev yaptıkları okuldaki olanakların yetersiz olduğunu düşünmektedirler.

Alınan cevaplara göre katılımcıların % 68 gibi büyük bir çoğunluğu ders kitaplarının harita becerilerinin öğretiminde yeterli içeriğe sahip olduğunu düşünürken % 32' si kısmen veya yetersiz olduğunu düşünmektedir. Çalışmada ulaşılan ders kitaplarının harita becerilerinin öğretiminde kısmen veya yetersiz olması sonucu Kara, Sezer ve Şanlı' nın (2018: 35) *“Ortaöğretim Ders Kitaplarında Haritaların Kullanımı”* adlı çalışmasında ulaşılmış oldukları *“ders kitaplarında kullanılan mevcut haritalar ile öğrencilerin harita bilgisi konularında yeterlilik kazanmaları mümkün görülmemektedir.”* sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların % 76 gibi büyük bir çoğunluğun harita becerileri öğretiminde eksikliklerin olduğu ve bu eksikliklerin daha çok öğretmenden kaynaklı ve ders kitapları ile ilgili olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca katılımcılar harita becerileri öğretiminde öğrenci tutum ve davranışları, hazırbulunuşlukları ve bilgileri güncel hayat aktaramama gibi hususları harita becerilerin öğretiminde bir problem olarak görmekte ve bu problemleri harita çalışmaları ve harita çizimi ilgili performans ödevleri vererek çözmeye çalışmaktadırlar. Araştırmada ulaşılan harita becerileri öğretiminde problem olarak öğrenci hazırbulunuşluklarının yetersiz olması bulgusu Görmez (2021) tarafından yapılan *“Ortaokul Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Becerisi Yeterlilikleri Üzerine Bir Çalışma”* adlı araştırmada ulaşılan *“öğrencilerin harita kavramı haritada bulunması gereken kriterler harita türleri,haritada kullanılan renklerin anlamları, haritadaki sembollerin anlamları ve yeryüzü kavramı gibi konularda yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları”* ve Kaymakçı (2015) tarafından 2013-2014 ikinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapılan *“Tarih öğretiminde harita becerilerinin gerekliliği üzerine bir çalışma”* adlı araştırmada ulaşılan *“sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğunun harita becerilerine sahip olmadıkları, bu durumun temel nedeninin önceki öğretim yaşantılarında harita becerilerine ilişkin yeterli eğitim almadıklarından kaynaklı ortaya çıkmıştır”* sonucu ile benzerlik göstermektedir. Araştırmacılar harita becerilerinin öğretiminde karşılaştıkları problemleri daha çok dilsiz harita çalışması yaptırma, harita çizimi ile ilgili performans ödevi verme ve akıllı

tahtada harita uygulamalarının yapılması ile eğitsel oyunlarla öğretim gibi uygulamalar yaparak gidermeye çalışmaktadırlar.

Verilen cevaplara göre katılımcılar harita becerilerinin öğretiminde daha çok soru-cevap, online harita uygulamaları ve anlatım gibi yöntem ve teknikleri tercih etmektedirler. Yöntem ve tekniklerin seçiminde eğlenceli ve eğitsel sınıf ortamı oluşturma kalıcı ve etkili öğretim ile konuların fazlalığı göz önünde bulundurulmaktadır. Öğretmenlerin yöntem ve teknik seçiminde kalıcı ve etkili öğrenmeyi göz önünde bulundurmaları Kılıcı (2019)'nın *“Coğrafya dersi öğretim programında yer alan coğrafi becerilere yönelik öğretmen algıları”* adlı çalışmasında *“çalışmaya katılan katılımcıların coğrafya konularını işlerken görsellerle desteklemenin konuların daha kalıcı öğretimi için önem arz ettiği”* sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Katılımcılar, harita becerileri öğretiminin kalıcı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için öğrencilerin aktif olduğu sınıf ortamı ve okullarda coğrafya sınıflarının oluşturulmasını daha çok gerekli görmektedirler. Ayrıca katılımcıların büyük bir çoğunluğu geleneksel ve çağdaş öğretim yöntemlerinin birlikte uygulandığı sınıf ortamlarının coğrafya dersi, öğretmen ve öğrenciler açısından verimli olduğunu düşünmektedirler. Bu bulgular ışığında şunların yapılması önerilmektedir:

- Arazi çalışmaları için harita becerilerinin öğretiminin önemli olduğu ile ilgili olarak katılımcılardan az sayıda cevap alınmıştır. Harita becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak arazi çalışmaları ile uygulamalara coğrafya öğretim programında daha fazla yer verilmelidir.
- Alınan cevaplara göre katılımcıların görev yaptıkları okullardaki olanakların harita becerilerinin öğretiminde yetersiz kaldığı ve bu eksikliğin daha çok teknolojik imkanlardan kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Okullarda eksikliklerin giderilmesi adına İnternet ağının sınıflarda kullanılacak şekilde yaygınlaştırılması ve öğretmenlere etkin teknoloji kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim kursları verilmelidir.
- 2018 OCDÖP' de harita becerilerinin öğrencilere daha iyi kazandırılması için ders kitaplarında harita görsellerine ve QR kodlarla dijital harita uygulamalarına yer verilmelidir.

- Harita becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak öğretmenlere CBS, WEB 2.0 dijital harita araçları kullanarak içerik geliştirme ile ilgili eğitimler yaygınlaştırılacak şekilde verilmelidir.
- Katılımcılara göre harita becerilerinin öğretiminde öğrenci tutum ve davranışları ile hazırbulunuşlukları önemli bir problem olduğundan bu problemlerin giderilmesi adına ilköğretim sosyal bilgiler öğretiminde harita becerilerine daha fazla yer verilmesi, öğrencilere oryantiring, dijital harita oyunları gibi uygulamalar yaptırılarak haritalara karşı olumlu tutum geliştirilmesi önerilmektedir.
- Harita becerilerinin kalıcı bir şekilde öğretilmesi adına öğrencilerin aktif olmasını sağlayan, içerisinde diğer materyallerle birlikte teknolojik alt yapı ile haritaların bulunduğu coğrafya sınıflarının yaygınlaştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2013). *Ortaöğretim coğrafya kitaplarında kanıt kullanma becerisinin incelenmesi ve öğrencinin akademik başarısına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akbulut, G. (2004). Coğrafya ve aktif öğretim yöntemleri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 65-77.
- Akengin, H. (2008). Coğrafya öğretmenlerinin yenilenen lise coğrafya öğretim programı hakkındaki görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi* Sayı:18 Temmuz-2008, 1 -20 İstanbul- ISSN: 1303-2429 Copyright ©2008.
- Akınoğlu, O. (2005). Coğrafya eğitiminin etkililiği ve sorunları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 12,77-96.
- Akkuş, M. (2008). *Coğrafya dersi öğretim programının (2005) öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- Aksoy, B. & Sönmez, Ö. F. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki metin ve görsellerde harita becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (48), 65-79.
- Aksoy, H. & Ünlü, M. (2012). Coğrafya Derslerinde Harita Becerisine Yönelik Uygulamalarının Öğrenci Tutumlarına Etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 16-41.
- Artvinli, E. (2010). Coğrafya derslerini yapılandırmak: aksiyon (eylem) araştırmasına dayalı bir ders tasarımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 184-218.
- Atalay, İ. (2004). *Doğa bilimleri sözlüğü*. Ankara: Meta Basım Matbaacılık.
- Bilgili, M. & Kocalar, A.O. (2020). Coğrafya nedir? *Liberal Düşünce Dergisi*. 25, 145-162.
- Binbaşioğlu, C. (1994). *Genel öğretim bilgisi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Bozyiğit, R. & Akça, D. (2017). Coğrafya öğretiminde coğrafi sorgulama becerisinin öğrencilerin tutum ve başarıları ile öğrenmenin kalıcılığı üzerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (38), 72-85.

- Buğdaycı, İ. & Bildirici, İ. Ö. (2009). *Harita kullanmanın coğrafya eğitimindeki önemi*. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 11-15 Mayıs 2009 Ankara.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri. M. Bütün & S. B. Demir (Ed.), Nitel Çalışma Tasarımı (A. Budak & İ. Budak, Çev.) içinde (s. 42-68). Ankara: Siyasal.
- Çalık, M. & Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve bilim dergisi*, 39, (174), 33-38.
- Çobanoğlu, S. (2016). *Kartografya ve uygulamaları ders notları*. Ankara: Harita Genel Komutanlığı.
- Demiralp, N. (2017). Coğrafya öğretiminde programların tasarım ve program öğeleri açısından incelenmesi ve 2017 öğretim programı. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (17), 521-545.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme*. 19. bs Ankara: Pegem yayıncılık.
- Engin, İ., Akbaş, Y. & Gençtürk, E. (2003). I. Türk coğrafya kongresinden günümüze liselerimizde müfredat programlarındaki değişimler, *Milli Eğitim dergisi*, 157, Erişim Adresi: http://dhgm.meb.gov.tr/yayinlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/157/ergin.htm.
- Erinç, S. (1997). *İlköğretim milli coğrafya 6. sınıf*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Geçit, Y. (2008). Cumhuriyet dönemi lise coğrafya öğretim programları üzerinde bir çalışma. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 18, 149-178.
- Görmez, E. (2021). Ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık becerisi yeterlilikleri üzerine bir çalışma. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty*. 18 (2), 712-733.
- Gümüşçü, O. & Balcıoğulları, A. (2008). *Coğrafya'ya giriş*, Ankara: Bilge Yayınları.
- Güneş, F. (2010). Eğitimde yapılandırmacı yaklaşımla gelen yenilikler. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(16), 3-9.
- Güngördü, E. (2008). *Eğitim Fakülteleri İçin Harita Bilgisi ve Uygulamaları (Kartografya) (1. Baskı)*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş*. A. Ersoy ve P. Yalçınoglu(Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- İncekara, S. & Kantürk, G.(2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının haritalarla ilgili temel görüşleri ve harita kullanımına yönelik yaklaşımları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 240-257.
- İzbirak, R. (1992). *Coğrafya terimler sözlüğü*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Jones, S. (2000). Is it looking or seeing? The use of visualresources in geography teaching, *Geography*, 85 (3), 252–261.
- Kara, H. Sezer, A. & Şanlı, C. (2018). Ortaöğretim Coğrafya kitaplarında haritaların kullanımı. *International Journal of Geography and Geography Education*, 38, 1-20.
- Karakuş, U. (2009). Coğrafyada deneysel gözlem uygulamaları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 10 (1), 15-22.
- Kartal, F. (2021). Haritalarda Aranan Özellikler ve Haritaların Sınıflandırılması. H. Koç, ve A. Ergün (Ed), *Bilginin Görsel İfadesi: Haritalar* içinde (s. 92-112). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaymakçı, S. (2015). Tarih öğretiminde harita becerilerinin gerekliliği üzerine bir çalışma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19 (3), 127-154.
- Kılıcı, T. (2019). *Coğrafya öğretmenlerinin 2018 coğrafya öğretim programında yer alan coğrafi becerilere ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koç, H. (2008). *Coğrafya öğretim programındaki kazanımların öğrencilerin harita beceri düzeyleri üzerine etkisi*.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koç, H. ve Bulut, G. (2014). Gestalt kuramının öğrencilerin harita okuma ve yorumlama beceri düzeyleri üzerine etkisini belirlemeye yönelik bir inceleme, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 30 (1), 1-19.
- Koç, H. (2016). Harita beceri düzeyleri ile öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzerine bir inceleme. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Kuş, E. (2012). *Nicel-nitel araştırma teknikleri*. (4. Baskı). Ankara: Anı.

- Kültür Bakanlığı, (1938). Ortaokul Programı. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Maarif Vekâleti, (1924). İlk Mekteplerin Müfredat Programı, İstanbul, Milli Matbaa, 136.
- Maarif Vekilliği, (1934). Tebliğler Dergisi, İstanbul.
- Mcclure, R. W. (1992). *A Conceptual Model For Map Skills Curriculum Development Based Upon A Acognitive Field Theory Philosophy (Unpublished disserttation)*. AB, Oklahoma: State University.
- MEB, (1926). *İlk mektepler müfredat programı* .İstanbul.
- MEB, (1942). Tebliğler Dergisi, Cilt.5 Sayı:197.
- MEB, (1957). Tebliğler Dergisi, Cilt.20 Sayı: 976.
- MEB, (1971). Tebliğler Dergisi, Cilt. 34 Sayı:1652.
- MEB, (1974).Tebliğler Dergisi, Cilt.37 Sayı: 1775.
- MEB, (1982).Tebliğler Dergisi, Cilt.45 Sayı: 2128.
- MEB, (1983). Tebliğler Dergisi, Cilt.46 Sayı: 2146.
- MEB, (1992). Tebliğler Dergisi,Cilt.55 Sayı: 2357.
- MEB, (2005). *Coğrafya dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Basımevi.
- MEB, (2018). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9-12. Sınıflar)*. T.C Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Meriç, A. (2011). *Sosyal bilgiler ve okul öncesi öğretmenliğinde eğitim gören öğrencilerin mekan bilişi ve harita okuma becerisi*. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- NCERT. (2022). Practical Workin Geography National Council Of Educational Researchand Training. <https://www.ncert.nic.in/testbook/pdf/kg3ps.pdf> adresinden 20.05.2022 tarihinde edinilmiştir.
- Oğuzkan, A. F. (1985). *Orta dereceli okullarda öğretim: Amaç ilke yöntem ve teknikler*. Ankara: Emel Matbaacılık.

- Öncü, M. & Elmastaş, N. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin harita becerileri düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Şanlıurfa örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 42, 91-106.
- Öncü, M. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin harita becerileri düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Şanlıurfa şehri örneği*. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özen, R. & Sağlam, H. İ. (2010). İlköğretim öğrencilerinin değişim ve sürekliliği algılayışı. *Akademik Bakış Dergisi*, 22, 1-15.
- Öztürk, Ç. (2011). Coğrafya dersi öğretim programında sürdürülebilir kalkınma. *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8,2.
- Rose, G. (2000). Practising photography: an archive, a study, some photographs and a researcher, *Journal of Historical Geography*, 26 (4), 555–571.
- Schwartz, J. M. (1996). The geography lesson: photograph and the construction of imaginative geographies, *Journal of Historical Geography*, 22, 16–45.
- Selçuk, Z., Palancı, M. & Kandemir, M., DüNDAR, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. *Eğitim ve bilim*, 39 (173) 430-453. Erişim adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/3278>.
- Sönmez, Ö. F. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde harita becerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sönmez, Ö. F. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde harita becerileri. R. Turan, A. M. Sümbül ve H. Akdağ (Ed). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar II* içinde (2.bs 238-253).
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilimlerin yeri ve önemi. G. Can (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-14). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınevi.
- Stolman, J. (1991). Teaching geography at school and home. *ERIC Digest*. <http://ericdigests.org/1992-5/geography.htm> adresinden 18.03.2022 tarihinde edinilmiştir.

- Şahin, C. (2003). *Coğrafya öğretimi, sorunları ve çözüm önerileri*. Ankara: Gündüz.
- Şahin, V. & Özey, R. (2012). İngiltere’ de lisans düzeyinde coğrafi arazi çalışmalar. *Marmara coğrafya dergisi*, 25,1-17.
- Şimşek, A. (2015). İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman ve kronoloji becerileri.M. Safran (ed), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.93-117). Ankara: Pegem Akademi.
- Taş, H. İ. (2005). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze ilköğretim 11. kademe liselerde coğrafya dersi ve müfredatının değişimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*,10 (14), 311-330.
- Tuna, F. ve İncekara, S. (2010). Coğrafya eğitiminde beceriler. R. Özey ve S. İncekara, (Ed). *Coğrafya Eğitiminde Kavram ve Değişimler* içinde (s.263-282). Ankara Pegem Yayıncılık.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2000). *Coğrafya, geçmiş kavramlar ve coğrafyacılar*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tyner, J. A. (2010). *Principles of mapdesign*, New York, NY: TheGuilfor Press.
- Ünaldı, E.Ü. (2012). *Harita bilgisi ve uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ünlü, M. (2011). Coğrafya derslerinde coğrafi becerilerin gerçekleşme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11 (4), 2115-2172.
- Ünlü, M. & Yıldırım, S. (2017). Coğrafya dersi öğretim programına bir coğrafi beceri önerisi: Mekansal düşünme becerisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35, 13-20.
- Üzümcü, N. O. (2007). *İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler dersinde harita okuma becerisinin aktif öğrenme yöntemi ile kazandırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Wiegand, P. (2006). *Learning and Teaching with Maps*, New York: Routledge Ltd.
- Wilson, B. G. (1997). *Reflections on constructivism and instruction design*. Denver: Englewood Cliffs NJ. Educational Technology Publications.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Seçkin.

Yıldız, F. (1999). *Harita çizimi (çizgisel- sayısal)* (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yin, R. K. (1984). *Case Study Research: Design and Methods*. Newbury Park, CA.: Sage.

Yararlanılan web adresleri

<https://www.harita.gov.tr/uploads/files/downloadabledocuments/haritanin-tanimi-ozellikleri/siniflandirmalar-18.pdf> (Erişim Tarihi: 18.05.2021).

EK-1 Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 31.01.2022-125699

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı :E-60263016-050.06.04-125699
Konu :Etik Kurul Kararı

31.01.2022

Sayın Deniz ÖZDİVRİK

Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kuruluna yapmış olduğunuz 05.01.2022 tarih ve 2022-01- 36 nolu başvurunuz incelenmiş ve 16 nolu karar ile; "*Coğrafya Öğretmenlerinin 2018 Ortaöğretim Programından Yer Alan Harita Becerilerinin Öğretimine İlişkin Görüşleri*" isimli araştırmanın etik olarak uygunluğuna karar verilmiş, karar Rektör oluruna sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSMKY8E75U Pin Kodu :48862

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/cumhuriyet-universitesi-ebys>

Adres : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Sivas
Telefon:0 346 219 1010 Faks:0 346 219 1138
e-Posta:hukuk@cumhuriyet.edu.tr Web:www.cumhuriyet.edu.tr
Kep Adresi:cumhuriyetuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Gamze ÇİFTÇİ
Unvanı: Sürekli İşçi

EK-2 Araştırma İzni

SCU Gelen Evrak Tarih Sayısı: 07.03.2022-140939

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-92255297-605.01-45103309
Konu : Araştırma İzni (Deniz ÖZDİVRİK)

07.03.2022

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a)Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 21/02/2022 tarihli ve E-50704946-044-134882 sayılı yazısı.
b)Valilik Makamının 03/03/2022 tarihli ve E-92255297-605.01-44931570 sayılı onayı.
c)Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21/01/2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı 2020/2 no'lu genelgesi.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Deniz ÖZDİVRİK'in, "Coğrafya Öğretmenlerinin 2018 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programında Yer Alan Harita Becerilerinin Öğretimine İlişkin Görüşleri" konulu çalışması kapsamında, onaylı bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen veri toplama araçlarının, gönüllülük esas olmak kaydıyla ilimiz merkezinde bulunan liselerde uygulanması valilik makamının ilgi (b) onayı ile uygun görülmüş olup onay örneği yazımız ekinde gönderilmiştir.

Söz konusu araştırma çalışmasının bitiminde, araştırma yapan kişi tarafından sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ve rica ederim.

Ergüven ASLAN
Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-İlgi (b) Onay Örneği (1 Sayfa)
2-Veri Toplama Araçları

Dağıtım:

Gereği:

-Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

Bilgi:

-Mrk. Lise Müd.

Adres : Muhsin Yazıcıoğlu Bulvarı No:17 SİVAS

Telefon No : 0 (346) 280 58 00

E-Posta: arge58@meb.gov.tr; istatistik58@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-cbys>

Bilgi için: L.DENİZ

Unvan : Şef

Faks:3462805948

İnternet Adresi: <http://sivas.meb.gov.tr>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden be51-b55e-35e0-8ff5-2652 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-92255297-605.01-44931570
Konu : Araştırma İzni (Deniz ÖZDİVRİK)

03.03.2022

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi :a)Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 21/02/2022 tarihli ve E-50704946-044-134882 sayılı yazısı.
b)Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı 2020/2 no'lu genelgesi.
c)Valilik Makamının 13/09/2021 tarihli ve E-92255297-605.01-31702324 sayılı onayı.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Deniz ÖZDİVRİK, "Coğrafya Öğretmenlerinin 2018 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programında Yer Alan Harita Becerilerinin Öğretimine İlişkin Görüşleri" konulu çalışması kapsamında, ilimiz merkezinde bulunan liselerde araştırma çalışması yapmak istemektedir.

İlgi (a) yazı ekindeki çalışma; Valilik Makamının ilgi (c) onayı ile oluşturulan araştırma değerlendirme komisyonu tarafından incelenmiş olup çalışmanın, eğitim öğretimin aksatılmaması, katılımcıların izni olmadan resim, video ve ses kayıtlarının alınmaması ve araştırma çalışmasının bitiminde, araştırma yapan kişi tarafından sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında müdürlüğümüze gönderilmesi kaydıyla, ilimiz merkezinde bulunan liselerde uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Onaylarınıza arz ederim.

Hülya BOZBIYIK
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek: Araştırma Değerlendirme
Formu (1 sayfa)

OLUR

Ergüven ASLAN
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Adres : Muhsin Yazıcıoğlu Bulvarı No:23 SİVAS

Telefon No : 0 (346) 280 58 78
E-Posta: isticatistik58@meh.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: L.DENİZ- Şef

Unvan : Şef

İnternet Adresi: sivas.meh.gov.tr

Faks:3462805948

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meh.gov.tr> adresinden 5ede-d94c-3336-a0f8-e000 kodu ile teyit edilebilir.

EK-3 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Örnek Yazılı/Sözlü Bilgilendirme Metni

Bu çalışma, **Coğrafya Öğretmenlerinin 2018 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programında (OCDÖP) Yer Alan Harita Becerilerinin Öğretimine İlişkin Görüşleri'** ni belirlemek amacıyla tasarlanmış ve Deniz ÖZDİVRİK tarafından yürütülmektedir. Çalışma kapsamında size yöneltilen sorular, sadece sizin kişisel düşüncelerinizi öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır. Vereceğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına göre olup, çalışmanın herhangi bir aşamasında, çalışmadan ayrılma konusunda tamamen serbestsiniz. Çalışma kapsamında size sorulacak sorular ortalama ...15... dakikanızı alacak olup, çalışmada istemediğiniz sorulara cevap vermeyebilirsiniz. Bu metni okuduktan sonra çalışmaya devam etmeniz, çalışmaya gönüllü olarak katıldığınız anlamına gelecektir. Çalışma kapsamında sormak istediğiniz herhangi bir husus varsa, araştırmacıya şu anda şahsen sorabilirsiniz veya ileride (e-posta adresi ve/veya telefon) yoluyla iletişime geçebilirsiniz.

Saygılarımla.

A) Genel Bilgiler

Cinsiyet : ☐ E ☐ K

Yaş Aralığı: ☐ 23- 29 ☐ 30-35 ☐ 35-40 ☐ 41-46 ☐ 47- 52 ☐ 53-58
☐ 59-65

Mezun Olduğunuz Program:

Eğitim Durumu: ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Mesleki Kıdem Süresi: ☐ 1-3 (☐ 4-8 ☐ 9-13 ☐ 14-19 ☐ 20-25 ☐ 25-30
☐ 30-35

B) Araştırmaya Yönelik Sorular

1. 2018 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı (OCDÖP)’ nda yer alan harita becerilerinin öğretimi niçin önemlidir?

.....

2. 2018 OCDÖP’ de hangi harita becerileri yer almaktadır?

.....

3. 2018 OCDÖP harita becerilerini yeterince kapsıyor mu? Kapsamadığını düşünüyorsanız öğretim programında başka hangi harita becerilerin yer alması gerekiyor?

.....

4. Görev yaptığınız okulda 2018 OCDÖP ’ de yer alan harita becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak hangi olanaklar mevcuttur? Size göre bu olanaklar harita becerilerinin kazandırılmasında yeterli midir?

.....

5. 2018 OCDÖP ’ de yer alan harita becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında ders kitapları yeterli içeriğe sahip midir?

.....

6. 2018 OCDÖP ’ de yer alan harita becerilerin kazandırılmasında ne gibi eksiklikler vardır ? Varsa bu eksiklikler size göre nereden kaynaklanmaktadır ? (Ders kitapları, coğrafya öğretmenleri, coğrafya dersi öğretim programını hazırlayanlar, MEB vb.)

.....

7. 2018 OCDÖP ’ de yer alan harita becerilerinin öğretiminde ne tür problemlerle karşılaşıyorsunuz? Bu problemlerin çözümü ile ilgili olarak ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

.....

8. 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin kazandırılmasında hangi yöntem-teknikleri kullanıyorsunuz? Bu yöntem- teknikleri tercih etmenizın sebepleri nelerdir?

.....

9. 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerileri öğretiminin kalıcı bir şekilde öğretimi için nasıl bir sınıf atmosferi olması gerektiğini düşünüyorsunuz?

.....

10. 2018 OCDÖP’ de yer alan harita becerilerinin kazandırılmasında geleneksel / çağdaş öğretim yöntemlerinin birlikte uygulandığı bir coğrafya dersi, öğretmen ve öğrenciler için ne kadar verimlidir?

.....